

118912-2

**TÜRKİYE'NİN GÜMRÜK BİRLİĞİ'NE
GEÇİŞTE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN
ORTAK GÜMRÜK TARİFESİ'NE UYUMU**

- YÜKSEK LİSANS TEZİ -

**Ercan ÖNGÜN
ESKİŞEHİR-1996**

**ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİM ENSTİTÜSÜ**

-ABSTRACT-

The European Union's Custom (CU) Agreement signed by Turkey and European Union (EU) brought obligations to both parties before and after the agreement. This concept covers the objectives and items; such as, eliminating certain technical barriers, harmonization of related regulations, etc...In this study, Turkey's phase-out period in relation to the Harmonized Customs Tariff (HCT) applied in European Union and the current situation were included.

As it is commonly known, three reasons caused the foundation of European Union is the perceived eastern military and political threat originating from former Soviet Union, German-French conflict prevailing in the Western Europe during the history, and the comprehended economical threat caused by United States of America (USA). Countries associated under this conditions have concentrated on economical harmonization target as preceding two threats were disappearing with time. Firstly, they realized custom agreement by eliminating the commercial obstacles incurred by members and basically decided on the applications of same commercial regulations to the third party. For this reason, Harmonized Customs Tariff (HCT) was presented.

In Turkey, the prerequisite phase-out period oriented to Harmonized Customs Tariff (HCT) being introductory to European Union (EU) has been continued for 23 years. The phase-out period in which various economical and political obstacles were encountered with time was ended on January 1, 1996. After this date, all types of commercial barriers (except for parts connected to the agricultural and some crucial products) between Turkey and EU were eliminated by Turkey and in accordance with the Foreign Trade Policy of EU, Harmonized Customs Tariff was started to be applied against the third party.

Although, the possible short-term effects of this formation is not predicted accurately; as a long term effect, an increase in our trade and accompanying enhance in manufacturing as the Competitiveness potential of the Turkish Industry develops with time were absolutely realized.

İÇİNDEKİLER

TABLolar.....	VI
KISALTMALAR.....	VII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN OLUŞUMU

I- AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TARİHİ GELİŞİMİ.....	3
A- Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT).....	5
B- Avrupa Ekonomik Topluluğu ve EURATOM.....	7
II- AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GENİŞLEMESİ.....	8
A- Kuzeye Doğru Birinci Genişleme.....	8
B- Güneye Doğru İkinci Genişleme.....	9
C- Topluluğun Üçüncü Genişlemesi.....	9
D- Diğer Tam Üyelik Başvuruları.....	10
III- AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KURUMLARI.....	10
A- Temel Kurumlar.....	10
a) Avrupa Parlamentosu.....	11
b) AB Komisyonu.....	13
c) AB Konseyi.....	14
d) Avrupa Topluluğu Adalet Divanı ve Asliye Mahkemesi.....	17
e) Sayıştay.....	17
B- Yardımcı Kurumlar.....	18
a) Ekonomik Sosyal Komite ve AKÇT Danışma Komitesi.....	18
b) Bölgeler Komitesi.....	18
c) Avrupa Yatırım Bankası.....	19
d) Avrupa Merkez Bankası ve Avrupa Para Enstitüsü.....	20
C- Topluluk Yasama Süresince Karar Alma Prosedürleri.....	20
a) Zorunlu Danışma Prosedürü.....	20
b) İşbirliği Prosedürü.....	21
c) Ortak Karar Prosedürü.....	22

IV- TOPLULUĞUN FİNANSMANI.....	25
A- Ortak Gümrük Tarifesi Hasılatı.....	25
B- Tarımsal Vergiler.....	25
C- Katma Değer Vergisi Üzerinden Alınan Pay.....	25
V- AB'DE UYGULANAN EKONOMİK POLİTİKALAR.....	26
A- AB'de Koruma.....	26
a) Gümrükler.....	26
b) AB'de Uygulanan Gümrük Dışı Önlemler	27
B- AB'de Devlet Yardımları.....	33
a) Yardım Türleri.....	33
b) Toplulukta Uygun Görülen Devlet Yardımları.....	35

İKİNCİ BÖLÜM

BİR EKONOMİK BÜTÜNLEŞME ŞEKLİ OLARAK; GÜMRÜK BİRLİĞİ

I-GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN TANIMI.....	37
A- Genel Anlamda Gümrük Birliği.....	38
B- Gümrük Birliği ile Serbest Mübadele Alanı arasındaki fark.....	39
II- TÜRKİYE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ.....	40
A- Ankara Anlaşması.....	40
B- Türkiye'nin Tam Üyelik Başvurusu.....	42
C)- Gümrük Birliği'ne Hazırlık.....	44
III- TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNİ DÜZENLEYECEK OLAN ORGANLAR.....	45
A- Temel Organlar.....	46

- Ortaklık Konseyi.....	46
B- Yardımcı Organlar.....	46
a) Ortaklık Komitesi.....	46
b) Karma Parlamento Komisyonu (KPK).....	47
c) Gümrük İşbirliği Komitesi.....	47
d) Ekonomik ve Sosyal Komite (ESK).....	47
e) Yönlendirme Komitesi.....	48
f) AB-Türkiye Gümrük Birliği Komitesi.....	48
IV- TÜRKİYE İLE AB ARASINDAKİ GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN KAPSADIĞI ÜRÜNLER.....	48
Türkiye AB Gümrük Birliği'ni Düzenleyen 1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın İçeriği.....	49
V- GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN GETİRDİĞİ YÜKÜMLÜLÜKLER.....	50
A- Topluluğun Üstlendiği Yükümlülükleri.....	50
B- Türkiye'nin Üstlendiği Yükümlülükler.....	51
a) Gümrük Vergilerinin ve Eş Vergilerin Kaldırılması.....	52
b) Miktar Kısıtlamalarının Kaldırılması.....	53
c) Ortak Gümrük Tarifesine Uyum.....	54
d) AB'nin Ortak Ticaret ve Ortak Rekabet Politikaları.....	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORTAK GÜMRÜK TARİFESİNE UYUM

I- OGT'NİN GELİŞİMİ, ÖZELLİKLERİ VE UYUMU.....	57
A- Tarihi Gelişimi.....	57
B- Ortak Gümrük Tarifesinin Özellikleri.....	60
C- Ortak Gümrük Tarifesinin Uyumu.....	61
II- TÜRKİYE'NİN OGT'YE UYUM ÇALIŞMALARI.....	62

A- Katma Protokol.....	62
B- Uygulamadaki Durum.....	65
C- OGT'ne Uyumun Türk Ekonomisi Üzerine Etkileri.....	67
D- Ortak Gümrük Tarifesine Uyumun Önemi ve trafik sapması.....	70
III-OGT'NİN UYGULANMASI.....	72
A- AB'nin Tekstil ve Konfeksiyon Politikasına Uyum ve OGT Uygulaması.....	72
B- Tercihli Ticaret Rejimleri ve OGT Uygulaması.....	74
C- Serbest Bölgeler ve OGT Uygulaması.....	78
D- Tarım Ürünlerinde Vergilendirme ve OGT.....	80
a) Gümrük Birliği ile Getirilen Yenilikler.....	80
b) Tarım Ürünleri'nin Kapsamı.....	81
c) İşlenmiş Tarım Ürünleri.....	81
E- Hassas Ürünler ve OGT Uygulaması.....	86
F- Demir Çelik Ürünlerinin Serbest Dolaşımı ve OGT.....	88
IV- GÜMRÜK MEVZUATIMIZDAKİ DEĞİŞİKLİKLER.....	90
A- Kavramlar.....	91
B- Manifesto Yerine Geçen Belgeler.....	91
C- Özel Sundurma açılabilmesi ve Sundurma Süresi.....	91
D- Serbest Dolaşıma Giriş.....	91
E- Beyana ilişkin Düzenlemeler.....	92
F- Rejim Değişikliği, Beyannamelerin İptali.....	93
G- Bağlayıcı Tarife Bilgisi.....	94
H- Eşyanın Menşei.....	95

I- Sonradan Kontrol Yöntemi.....	96
i- Re'sen Muayene.....	97
J- Ticaret Politikası Önlemine Tabi Eşyada Yapılacak İşlemler.....	97
K- Transit Rejimine İlişkin Düzenlemeler.....	98
L- Antrepo Rejimine İlişkin Düzenlemeler.....	98
M- Tarife Rejimine İlişkin Düzenlemeler.....	99
N- Bilgisayarda Hazırlanmış Belgelerin Kabulü.....	99
O- İdari Karar.....	99
Ö- Bilgi.....	100
P- Gizli Nitelikte Bilgiler.....	101
R- Belge Saklama Süreleri.....	101
SONUÇ.....	102
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	104

TABLOLAR

No	Tablonun Adı	Sayfa No
1	Avrupa Parlamentosundaki Parlamenter Sayısının Dağılımı	11
2	Avrupa Parlamentosundaki Siyasi Gruplar.....	12
3	Üye Ülkeler Arasındaki Başkanlık Sırası.....	15
4	Ülkelerin Nüfuslarına Göre Oy Sayıları.....	16
5	Ekonomik ve Sosyal Komitedeki Üye Devletlerin Temsilci Sayıları.....	19
6	Avrupa Birliği'nin Karar Alma Mekanizması.....	24
7	Bütünleşme Çeşitleri.....	37
8	Gümrük Vergilerinin ve Eş Etkili Vergilerin Kaldırılması.....	53
9	Türk Gümrük Tarifesi'nin (TGT), Ortak Gümrük Tarifesi'ne (OGT) Uyumu	64
10	Uygulamadaki Durum.....	66
11	İthalattan Alınan Vergi	68
12	1.1.1996 Tarihinde Yürürlüğe Giren Dahilde ve Hariçte İşleme Rejimleri ve Gümrük Birliği Kapsamında Serbest Bölgeler	79
13	Hassas Ürünlerde AB Tarafından Uygulanan OGT Oranları.....	87
14	Gümrük Vergileri Üç Yıl İçinde Sıfırlanarak Olan AKÇT Ürünleri.....	90

KISALTMALAR

AAET	Avrupa Atom Enerji Topluluğu
AB	Avrupa Birliği
ACP	Afrika, Karayip ve Pasifik Ülkeleri
AEA	Avrupa Ekonomik Alanı
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGİK	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AKÇT	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AP	Avrupa Parlamentosu
APE	Avrupa Para Enstitüsü
APİ	Avrupa Politik İşbirliği
AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
ASF	Avrupa Sosyal Fonu
AT	Avrupa Toplulukları
ATAD	Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
ATYGF	Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonu
AYB	Avrupa Yatırım Bankası
BAB	Batı Avrupa Birliği
BAV	Başlangıç Vergisi
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
CAP	Ortak Tarım Politikası
CDI	Sanayi Kalkınma Merkezi
CEE	Avrupa Toplulukları Komisyonu
CEFT	Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması
CELEX	Topluluk Mevzuat Bilgi Bankası
COMECON	Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi
CEN	Avrupa Standardizasyon Komitesi
COREPER	Daimi Temsilciler Komitesi
DFİF	Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu
ECHO	Avrupa Topluluğu İnsani Yardım Bürosu
ECIP	Avrupa Toplulukları Yatırım Ortaklığı
ECSC	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
ECU	Avrupa Para Birimi

ECO	Ekonomik İşbirliği Örgütü
EDF	Avrupa Kalkınma Fonu
EFTA	Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi
EMU	Ekonomik ve Parasal Birlik
EN	Avrupa Standardı
ESPRIT	Avrupa İletişim Teknolojileri Programı
EPU	Avrupa Ödemeler Birliği
EUREKA	Avrupa Teknolojik İşbirliği Anlaşması
EURATOM	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
EUROPOL	Avrupa Polis Örgütü
FEOGA	Avrupa Tarımsal Yön Verme ve Garanti Fonu
GATT	Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
GB	Gümrük Birliği
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GTS	Ortak Gümrük Tarifesi
INTERREG	Sınır Bölgelerine Yönelik Topluluk Programı
ISO	Uluslararası Standardizasyon Örgütü
JRC	Ortak Araştırma Merkezi
KDP	Kaynak Kullanımı Destekleme Primi
KDV	Katma Değer Vergisi
LEADER	Kırsal Ekonomilerin Çeşitlendirilmesi ve Sosyo Ekonomik Yapılarının Geliştirilmesine Yönelik Topluluk Programı
KOBİ	Küçük ve Orta Boy İşletmeler
ODGP	Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası
OGT	Ortak Gümrük Tarifesi
OİA	Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmaları
OKK	Ortaklık Konseyi Kararı
OTP	Ortak Tarım Politikası
ÖTV	Özel Tüketim Vergisi
PB	Politik Birlik
SME	KOBİ'leri Desteklemeye Yönelik Topluluk Programı
SSC	Schengen Bilgi Sistemi
TACIS	BDT Ülkelerine Teknik Yardım Programı
TARIC	Avrupa Topluluğu Birleşik Gümrük Tarifesi
TKF	Toplu Konut Fonu
UNCTAD	Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
UYO	Uygulanacak Oran
WTO	Dünya Ticaret Örgütü

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti'nin 31 Temmuz 1959 tarihinde Avrupa Topluluğu'na (AT) yaptığı ortak üyelik başvurusuyla birlikte Türkiye - AT ilişkilerinde yeni bir dönem başlamıştır. Sonraki yıllarda birçok ekonomik, siyasi ve askeri olaylar sonucunda ilişkiler inişli - çıkışlı bir seyir takip etmiş, Türkiye ile aynı zamanda ortak üyelik başvurusu yapan Yunanistan, ülkemizden önce topluluğa kabul edilmiştir. Geçmiş siyasi iktidarların yanlış kararları sonucunda Türkiye'nin üyeliği yönündeki gelişmeler çok sık sekteye uğramıştır.

14 Nisan 1987 tarihinde o vakit iktidarda bulunan siyasilerin dünya ile bütünleşme hareketinin bir parçası olarak ve Türkiye'nin bağlanacağı paktı belirleyecek Avrupa Topluluğu'na tam üyelik başvurusunda bulunulmuştur. 37 yıllık bir macera 6 Mart 1995 tarih ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararıyla birlikte Türkiye Avrupa Birliği İle Gümrük Birliğini, 1 Ocak 1996 tarihinde gerçekleştirmiştir.

Türkiye bu aşamayla beraber ekonomisine yeni bir yön vermek durumunda kalmıştır. 1923 yılında Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte yönünü batıya çeviren ve bütün devlet yapısını, kanunlarını, kurumlarını, ekonomisini ve yaşantısını bu yönde yeniden kuran ve oluşturan Türkiye'nin Avrupa Birliği'yle ortaklığa gitmesinden daha tabii bir şey olamazdı.

Ancak burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta vardır. Bu güne kadar Avrupa Topluluğu'na alınan ülkeler önce tam üyeliğe kabul edilip, daha sonra 5 veya 7 yıllık süreler içinde gümrük birliğine girmeleri uygun bulunurken; Türkiye'ye ise tam tersi bir davranış gösterilmiş, deyim yerindeyse " ikinci sınıf " bir ülke gibi önce gümrük birliğine geçilmesi kararlaştırılmış, tam üyelik ise belirsiz bir tarihe bırakılmıştır. Bu şekilde oluşan bir ortaklıktan Türkiye'nin oldukça büyük zararlar görme ihtimali de yok değildir. Zira Türkiye, şu an ki duruma göre Yunanistan'ın engellemeleri nedeni ile Avrupa Birliği'nin (AB) birçok fonundan yararlanamayacaktır. Yetersiz mali yardımdan dolayı Türkiye tek taraflı olarak haksız rekabete uğrayarak bu oluşumdan olumsuz etkileneceği gayet açıktır.

Küreselleşme ve bölgeselleşme olguları günümüz dünya ekonomisinin en önemli olaylarıdır. Artık günümüzde kendi içine kapalı, kendine yeterli bir toplum modeli oluşturma imkanı kalmamıştır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'yle Gümrük Birliği'ne gitmesi, ekonomik bloklaşma hareketinde yerini belirlemesi, taraf olduğu gruba Dünya'ya göstermesi atması gereken doğru bir adımdır. Fakat gerçek olan bir şey varki o da Türkiye'nin bu oluşuma hazırlıksız, girdiğidir. Peki bu durumun nedeni nedir? Tabii ki bundan önce yaşanan siyasi istikrarsızlık ve o dönemin yetkili siyasileridir. Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği'nin gerçekleşeceği tarih yıllar öncesinden 1995 olarak belirlenmişti. Bu tarih Türkiye'nin hazırlığını tam olarak yapamaması nedeniyle bir yıl atmıştır. Ancak 22 yıl boyunca yapılması gerekenler son 1-1,5 yılda yerine getirilmeye çalışılmıştır. Doğaldır ki bu kısa sürede yapılan değişiklik ülkede her kurum ve kuruluşta, toplumda kısacası her yerde sancılı bir dönem yaratmıştır ve yaratmaya da devam edecektir. İşte Türkiye bu dönemi yaşayacaktır, açıkçası bunun ne derece kötü olacağını da tahmin etmek pek mümkün değildir. Kısacası Türkiye herşeyi yaşayarak görecektir ve öğrenecektir. Bundan sonraki tek amaç, bir an önce yükümlülüklerimizi yerine getirerek AB'ne Tam Üye olmak olmalıdır.

Bu çalışma Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği oluşumunu çeşitli yönleri ile ele almakta olup, üç bölümden oluşmaktadır, ilk bölümde günümüzdeki Avrupa Birliği'nin oluşumu, kurumları ve ekonomik politikaları ele alınmıştır. İkinci bölümde ise Türkiye ile AB arasında gerçekleştirilen Gümrük Birliği oluşumunun içeriği, ortaklık organları ve tarafların üstlendiği yükümlülükler incelenmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde de Ortak gümrük Tarifesi'nin önemi, kapsamı ve uygulamadaki durumu, Ortak Gümrük Tarifesi Uygulamasının Türk Ekonomisi Üzerinde yaratacağı olası etkiler ve gümrük mevzuatımızda yapılan değişikliklere değinilmiştir. Son olarak sonuç bölümünde de genel bir değerlendirme yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ OLUŞUMU

I- AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TARİHİ GELİŞİMİ

Günümüzde aşama aşama yürürlüğe konulmaya çalışılan "Avrupa Bütünleşmesi" hareketinin kökenleri ve bu yolda yapılan düşünsel plandaki çalışmalar 13. ve 14. yüzyıllara kadar inmektedir. Gerçekten bu yıllarda kimi düşünürler, yazarlar, bilim ve siyaset adamları, birbiri ile kıyasıya savaşan krallıkları, siyasi planda bir araya getirecek ve Avrupa Kıtası'nda kalıcı bir barışı sağlayacak çabalar içine girmişler ve amatör planda bazı örgüt modelleri geliştirmişlerdir.

Pierre Dubois, Dante, Emeric Cruce, Abée de Saint, Jean Jacques Rousseau ve Immanuel Kant bu çerçeve içinde, tarih boyunca Avrupa Birliği amacına yönelik çalışmalar yürüten düşünür ve yazarların başında gelirler. Avrupa bütünleşmesine giden yolda ünlü yazar Victor Hugo'nun da rolü büyüktür. Gerçekten Hugo 1848 yılında yazdığı bir yapıtında ilk kez "Avrupa Birleşik Devletleri"nden açıkça söz etmiştir.(1)

Yine Victor Hugo Fransız Parlamentosunda yaptığı bir konuşmasında " ABD nasıl yeni dünyayı taçlandırdıysa, bir gün gelecek Avrupa Birleşik Devletleri de eski dünyayı süsleyecektir. İster benimsensin, ister reddedilsin, Birlik fikri, hiç durmadan yakılıp yıkılan bir kıtanın bin yıllık bir rüyası olarak her zaman varlığını sürdürmektedir" demiştir. O tarihlerde bu düşüncüyü kimileri desteklemiş, kimileri ise çok saçma bulmuştur.(2)

(1)Haluk GÜNUĞUR, Avrupa Birliği Bütünleşmesinin Tarihsel Gelişimi,Dünü,Bugünü, Yarını. AB El Kitabı,T.C. Merkez Bankası. Personel Genel Müdürlüğü, Ankara, 1996, s.13

(2) Murat BERK, Avrupa Birliği'nin Kısa Bir Tarihi ve Türkiye İlişkisi. Süreç Dergisi, İstanbul,1995, Sayı.17-18 s.40

20. yüzyıla gelene kadar daha çok düşüncede var olan, icraatta ise bir hayal olmaktan öteye gidemeyen “Avrupa Birliği” fikri, 20 yüzyıla gelindiğinde II. Dünya Savaşı'nın da etkisiyle bu hayalin gerçekleştirilmesinin bir zorunluluk olduğunu ortaya çıkarmıştır. Fakat harekete geçmek için savaşın sonunu beklemek gerekmiştir. 1946 yılında devrin İngiltere Başkanı Sir Winston Churchill'in İsviçre'nin Zürih kentinde verdiği bir konferansta: “Kıtamızda kalıcı bir barış için Avrupa Birleşik Devletleri kurulmalıdır” sözü, o tarihlerde resmi bir ağızdan söylenen ilk söz olmuştur. Bu söz Avrupa'nın diğer liderlerini de bu düşünce etrafında birleştirmiş ve konuyla ilgili çalışmalara başlanılmıştır.

Aynı tarihlerde Avrupa Kıtası'nda önemli siyasal gelişmeler olmakta ve Doğu Avrupa'yı Nazi işgalinden kurtarmak için Kıta'nın bu yöresinde yer alan ülkelere giren Sovyet Orduları, bu ülkelere kolay kolay çıkmamaktadır. 1948-1949 Berlin ablukası, 1949'daki Çekoslovakya Komünist Darbesi, Romanya ve Bulgaristan başta olmak üzere Sovyetlerin Doğu Avrupa üzerindeki yayılcı siyasal emelleri Batı Avrupa devletlerini son derece rahatsız etmektedir. Sovyetlerin Avrupa'nın içlerine doğru olası yürümesinin nasıl durdurulacağı, hele savaştan henüz çıkmış, yorgun, bıkkın ve güçsüz Avrupa'nın sonu bilinmeyen böyle bir maceraya atılmasının ne derece doğru olacağı cevap bekleyen konulardı. Neticede Avrupa, Doğu'dan algılamaya başladığı “tehdit”e karşı örgütlenmek ve her şeyden önce “siyasal güvenliğini” sağlamak zorunda olduğuna karar verdi.

İlk adım olarak 7 Mayıs 1948 tarihinde Lahey'de 750 delegenin katılımı ile bir “Avrupa Kongresi” toplandı. Churchill'in girişimleriyle toplanan bu kongrede; Robert Schumann, Paul Henri Spaak, Jean Monnet ve Alcide de Gaspari gibi ileride Avrupa bütünleşmesinin siyasal liderleri olacak olan ünlü kişilerde vardı. Kongre'den çıkan en önemli karar; sürekli biçimde faaliyet gösterecek bir örgütün kurulmasıdır. Bu örgütün adı, Mouvement Européen (Avrupa Hareketi)dir. (3)

5 Mayıs 1949 tarihinde, merkezi Strasbourg'da bulunan Avrupa Konseyi'nin kurulduğunu ve Türkiye'nin de bu örgüte üye olarak hemen katıldığını görüyoruz.

Öte yandan, II.Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'daki bir başka önemli gelişme de önceleri OEEC olarak kurulan, daha sonra adı OECD olarak değiştirilen “ekonomik” amaçlı bir örgütün oluşmasıdır. Savaştan güçlü çıkan ABD, bu örgüt kanalıyla, yıkık Avrupa'yı yeniden inşa etmek için bu yaşlı kıtaya “Marshall Planı” çerçevesinde maddi yardım yapmaya başlamıştır. OECD'nin görevi ise bu yardımın Avrupa devletleri arasında dengeli

(3) Haluk GÜNUĞUR, Avrupa Birliği Bütünleşmesinin.....s.14-15

dağılımına aracılık etmektir. Her ne kadar Türkiye II.Dünya Savaşı'na girmemişse de bu örgüte hemen taraf olur ve ABD yardımını almaya başlar.

Başlangıçta bu durum Avrupa'da, savaş sonrasının çaresizliği içinde büyük sevinç ve coşku ile karşılanmıştır. Ancak daha sonra, bu dev ülkenin Avrupa Kıtası'nda giderek yoğunlaşan özel sektör yatırımları, ilerleyen yıllarda kuşku ile karşılanmaya başlanır. Kuşku, Avrupa ekonomisinin giderek ABD ekonomisine bağımlı hale geleceğinden kaynaklanmaktadır. Bu dev ekonomideki en ufak sorun Avrupa'yı ilerde felçli duruma getirme şeklindeki "potansiyel tehlike"yi de beraberinde taşımaktadır. Bu nedenle küçük de olsa Avrupa ekonomileri mevcut potansiyellerini bir araya getirerek Kıta'ya özgü bir "ortak pazar" kurulması fikrini benimser. Bu fikrin benimsenmesinde ABD'nin yaptığı yardımlar neticesinde ortaya çıkabilecek bağımlılık korkusu etkili olsa da, nihai hedef: Avrupa sermayesinin bu pazarda giderek kendini bulması ve yeni teknolojilerin de devreye girmesiyle, ileride uluslararası düzeyde "süper bir ekonomik güç odağı" olmasıdır.

Konunun yaşlı kıta için bir başka yararlı yönü de, Avrupa'nın iki düşman kardeşi Almanya ile Fransa'yı bir örgüt içinde bir araya getirerek, onların "kalıcı dostluğu"nu sağlamak ve bu yolla Avrupa'da ileride olası bir savaş tehlikesini ortadan kaldırması düşüncesiydi.

İşte Avrupa'da bütünleşme konusunun ağırlık kazanması, buna göre üç temel nedene dayanmaktadır. Özetlemek gerekirse bunların ilki, Doğu'dan SSCB'den algılanan siyasal ve askeri tehdit, ikincisi ABD'den algılanan ekonomik tehdit ve üçüncüsü de Batı Avrupa'da tarih boyunca yaşanan Alman-Fransız gerginliğidir. Avrupa Birliği yolundaki girişimlerin bu üç temel olguya karşı bir reaksiyon olduğunu söyleyebiliriz.

A- Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT)

9 Mayıs 1950 tarihinde, dönemin Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schumann, Fransa Dışişleri Bakanlığı olarak da bilinen ünlü "Quai d'Orsay"de bir deklarasyon yayınlayarak, Ruhr Bölgesinde bulunan zengin kömür ve çelik madenlerini, II.Dünya Savaşı'ndaki düşmanı Almanya ile birlikte işleteceklerini, bunun için "uluslarüstü" nitelikte bir örgüt kurulacağını ve isteyen tüm "demokratik" Avrupa devletlerinin bu örgüte üye olabileceklerini Avrupa kamuoyuna ilan etmiştir.

“Schumann Deklarasyonu” olarak anılan bu bildirgenin hazırlanmasında, daha sonra “Avrupa’daki Bütünleşme hareketinin Babası” olarak anılacak Jean Monnet’in büyük rolü olmuştur. Jean Monnet, kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu’nun (AKÇT-CECA) karar ve yürütme organı olan “Yüksek Otorite”nin de kurucu başkanlığı görevini üstlenmiştir.

Schumann Deklarasyonu’na Almanya ile Fransa’dan sonra, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg olumlu yanıt verecekler ve bu altı ülke 18 Nisan 1951 tarihinde Paris’de imzalanan ve bu kentin adıyla anılan anlaşmayla, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT-Communauté Européen du Charbon et de l’Acier)’nu kuracaklardır. 23 Temmuz 1953 tarihinde yürürlüğe giren AKÇT Antlaşması, Avrupa bütünleşmesi yolunda atılan ilk ve en önemli adım olarak kabul edilmektedir.(4)

Fakat burada bir konunun önemle belirtilmesinde yarar vardır; Söz konusu AKÇT’nin kurulması günümüzdeki Avrupa Birliği’nin temelini oluşturan anlaşma olması nedeniyle atılmış ilk adım olarak görülmektedir.

Ama Avrupa kıtasında gerçekleştirilen ilk ekonomik birleşme, 18 Temmuz 1932 tarihinde Hollanda, Belçika ve Lüksemburg arasında imzalanan Ouchy Sözleşmesi ile oluşan ve “Benelüks” adı verilen birleşmedir.

Avrupa Kıtası, dünya üzerinde kurulan ekonomik birleşmelerin kaynağını oluşturmakta ve bu Kıta’daki birleşmeler dünya ekonomi tarihinde büyük başarıya ulaşmış bulunmaktadır. Benelüks ismi, Ouchy Sözleşmesi ile bir araya gelen üç ülkenin ilk harflerinin birleşmesinden oluşmuştur. Sözleşme’nin amacı, üç ülke arasında tedrici olarak bir gümrük birliği yaratmaktı.(5)

Başarıyla gerçekleştirilen AKÇT anlaşmasını, başarısızlıkla sonuçlanan iki girişim izlemiştir. Bunların ilki, 25 Mayıs 1952 tarihinde Paris’de yine aynı altı ülke tarafından imzalanan anlaşma ile kurulmak istenen “Avrupa Savunma Topluluğu” (AST), ikincisi de statüsü 10 Mart 1953 tarihinde Strasburg’da kabul edilen “Avrupa Siyasi Birliği” (ASB)’dir II.Dünya Savaşı sonrasında silahlarından arındırılan Almanya’nın yeniden silahlanmamasını amaçlayan bu antlaşma, diğer beş imzacı devletin parlamentoları tarafından onaylanmışsa da, Fransa Parlamentosu “ulusal bağımsızlığı tehlikeye atacağı” gerekçesiyle bu anlaşmayı 30 Ağustos 1954 yılında veto etmiştir.

(4) Haluk GÜNUĞUR, Avrupa Birliği Bütünleşmesinin.....s.16

(5) Rıdvan KARLUK, Avrupa Birliği ve Türkiye, İMKB, İstanbul, 1996, s.39

Fransa'nın böyle bir oluşumun içinde bulunmak istemeyişi, diğer onaycı ülkelerin de tutumlarını değiştirmelerine neden olmuş ve böylece ASB ile birlikte Avrupa Savunma Topluluğu'nda başlamadan sona eren bir girişim olarak kalmıştır. Arka arkaya gelen bu iki başarısızlık sonucunda iyi işleyen ve başarılı sonuçlar alan AKÇT Yüksek Otorite Başkanı Jean Monnet'nin de görevini bırakmasına neden olmuştur.

B- Avrupa Ekonomik Topluluğu ve EURATOM

Askeri ve siyasi alanlardaki bütünleşme deneyimlerinde yaşanan başarısızlıklar, alt yapı olan ekonomiyi entegre etmeden, üst yapı olan siyasi ve onun uzantısındaki askeri ve savunma entegrasyonunun başarılı olmasının mümkün olamayacağı gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

Bu düşünceden sonra siyasiler, başarılı olan AKÇT modeline daha fazla önem vermeye başlamışlar ve sadece iki kalem malı ilgilendiren topluluğa yeni ürünlerinde eklenmesine karar vermişlerdir.

Bu sebeple topluluk üyesi ülkelerin liderleri 1955 yılında İtalya'nın Messina kentinde bir araya gelerek Avrupa doktrininde "Avrupa Atılımı"(Relance Européenne) adı verilen, bir ilke kararı aldılar. Messina zirvesinde, Belçika Dışişleri Bakanı Paul Henri Spaak başkanlığında bir komisyon kuruldu, komisyonun görevi "Ekonominin tüm sektörlerini kapsayacak bir entegrasyon antlaşmasının taslağını hazırlamak" idi.

Spaak Komisyonu, altı ülkenin hükümet temsilcileri ve uzmanları düzeyinde Brüksel'de yürüttüğü çalışmalarını 21 Haziran 1956 tarihinde tamamladı. Bu çalışmalar sonucunda ortaya, iki yeni örgüt kuran anlaşma taslakları çıkmıştır. Bu taslaklar daha sonra üye devletler tarafından parafe edilmiş ve İtalya'nın Başkenti Roma'da 25 Mart 1957 tarihinde imzalanmıştır. Roma Anlaşmalarıyla kurulan iki örgütten ilki Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET-Communauté Economique Européenne), ikincisi de Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM)'dur.(6)

AET'nin kuruluş amacı, Avrupa'nın siyasi bütünlüğe ulaşması, EURATOM'un amacı ise, atom enerjisinin barışçıl nedenlerle kullanılmasının sağlanmasıdır.(7)

(6) Haluk GÜNUĞUR, Avrupa Birliği Bütünleşmesinin.....s.17

(7)Fethi HEPER, Gümrük Birliğine Geçerken Vergileme. Eskişehir Sanayi Odası Bülteni, Sayı::288, Eskişehir,1995, s.1

Her iki anlaşmada üye devletlerin ulusal parlamentoları tarafından onaylanmış ve 1 Ocak 1958 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

Daha sonra hukuksal varlığını sürdüren ilk örgüt olan AKÇT ile birlikte AET ve EURATOM'un yönetim organları birleştirilmiş ve bu üç örgüt, hukuksal varlıklarını kaybetmeksizin, bütünleşme süreci içinde daha sonra "Avrupa Topluluğu" adını almıştır.

II-AVRUPA'NIN GENİŞLEMESİ

Avrupa bütünleşmesi yolundaki girişimler bundan sonra elbetteki, AKÇT, AET ve EURATOM'un kurulmasıyla sınırlı kalamazdı. Avrupa Entegrasyonu için "Schuman Deklarasyonu" ile Avrupalı altı ülke bütünleşme amacıyla çalışmalarını sürdürürken bu devletler arasında İngiltere yer almamayı tercih etmiştir. Avrupa bütünleşmesine ışık tutan ilk kişilerden birinin İngiliz Devlet Başkanı Sir Winston Churchill olduğu hatırlanırsa bu durumun oldukça hayret verici olduğu anlaşılmaktadır. İngiltere'nin bu oluşumun içinde yer almayışının nedeni; ileride "federal yapıda bir Avrupa mimarisi" oluşturmayı kolaylaştıracak unsurların başında, uluslararasılık geldiğinin başlangıçtan beri bilinmiş olması ve kurulacak örgütlere, üye devletlerin ulusal egemenliklerinin bir bölümünü devretme zorunluluğu, bu ülkeyi başından beri son derece rahatsız etmiş olmasıdır.(8)

A- Kuzeye Doğru Birinci Genişleme

İngiltere daha sonra Stockholm Antlaşması'yla rekabet edemeyeceğini anlamış ve çıkarlarının AT içinde olduğunu görerek, bu örgüte 1963 ve 1967 yıllarında iki defa tam üye olmak amacıyla girişimlerde bulunmuştur. Ancak bu girişimler, Zamanın Fransız Devlet Başkanı De Gaulle tarafından İngiltere'nin, henüz Avrupa Toplulukları'na tam üye olacak düzeyde hazırlıklı olmaması nedeniyle veto edilmiştir. İngiltere ancak De Gaulle'ün siyaset sahnesinden çekilmesinden sonra Fransa'da başkan seçilen ve ılımlı bir politikacı olan Georges Pompidu, döneminde yaptığı üçüncü başvurusundan olumlu cevap alabilmiştir. İngiltere ile birlikte İrlanda, Danimarka ve Norveç 22 Ocak 1972 tarihinde AT'na Katılma Antlaşması'nı imzalamışlardır. Katılmaya aday ülkelerden Norveç daha sonra Antlaşma'yı halk oyuna sunmuş ve Norveç halkı %54'lük oy oranı ile AT dışında kalmayı yeğlemiştir. Böylelikle, Katılma Antlaşması'nın yürürlüğe girdiği tarih olan 1 Ocak 1973'den itibaren AT "dokuz üyeli" hale gelmiştir. Bu ilk genişlemeye Topluluğun "kuzeye genişlemesi" adı verilmektedir.

(8) Haluk GÜNUĞUR, Avrupa Birliği Bütünleşmesinin,.....s.17

B- Güneye Doğru İkinci Genişleme

Avrupa Topluluğu'nun gelişmesi ve genişlemesi, AT'a katılmanın temel şartı olan "çoğulcu demokrasi"nin yerine getirilmesiyle, daha önce bu şartı gerçekleştiremedikleri için başvuruları kabul edilmeyen Yunanistan, Portekiz ve İspanya, bu şartı yerine getirir getirmez, ilk iş olarak Avrupa Toplulukları'na tam üye olmak amacıyla resmi başvurularını yapmışlardır. İlk başvuru 1975 yılında Yunanistan'dan gelmiş, bu başvuruyu 1977 yılındaki Portekiz ve İspanya başvuruları izlemiştir. Yunanistan'ın başvurusu diğer iki ülkeye göre sürgündeki Kral Karamanlis'in Fransa Devlet Başkanı ile kurduğu yakın dostluk nedeniyle tarih olarak, bu ülkenin tam üyeliğini diğerlerine oranla daha önce AT gündemine getirmiştir. Yapılan Katılma Anlaşması'nın 1 Ocak 1981 yılında yürürlüğe girmesiyle Yunanistan bu tarihte AT'a tam üye olmuş ve yine o tarihte örgütün üye sayısı 10'a çıkmıştır. Buna karşılık İspanya ve Portekiz tam üye olmak için bir beş yıl daha beklemek zorunda kalmışlardır. Bu iki ülkenin üyelikleri, Katılma Anlaşmaları'nın yürürlüğe girdiği 1 Ocak 1986'da gerçekleşmiş ve "On ikilerin Avrupası" kurulmuştur. Son iki genişlemeye de Topluluğun "güneye genişlemesi" adı verilmektedir. (9)

C- Topluluğun Üçüncü Genişlemesi

Topluluğa katılmak amacıyla başvuruda bulunan ülke sayısında, geçtiğimiz bir kaç yıl içinde önemli oranda bir artış olmuştur. Bu çerçevede içinde Türkiye, 14 Nisan 1987 tarihinde Avrupa Topluluğu'na tam üye olmak için resmen başvurmuştur. Türkiye'nin başvurusu sonrasında aynı yolda girişimlerde bulunan ülkeler şunlardır: Avusturya 1989, Kıbrıs Rum Kesimi 1990, İsveç 1991, Finlandiya 1992, Norveç 1993, Macaristan 1994, Polonya 1994.

1992 yılı sonlarına doğru, İngiltere'nin AT dönem başkanlığı sırasında Birmingham ve Edinburgh da yapılan iki önemli Zirve toplantısında, dört EFTA ülkesi olan Avusturya, İsveç, Finlandiya ve Norveç'in AT'na tam üye olarak kabulü yolunda, siyasi karar alınmış ve bu ülkelerle katılma görüşmeleri 1993 yılında başlatılmıştır. Katılma görüşmeleri 1994 yılında tamamlanmış ve Katılma Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma daha sonra gerek üye ülkelerin, gerekse katılacak ülkelerin yetkili organlarının onayına sunulmuştur. Avusturya, Finlandiya ve İsveç, Anlaşmayı halkoyuna sunmuş ve onay alınmıştır. Buna karşın Norveç bir kere daha Anlaşmayı veto etmiştir. Üye devletler ile Avrupa Parlamentosu da Katılma Anlaşması'nı

(9) Haluk GÜNUĞUR, Avrupa Birliği Bütünleşmesinin.....s.18

onaylamıştır. Bu çerçevede içinde Anlaşma 1 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu tarihten itibaren Avrupa Topluluğu 15 üyeli konumuna gelmiştir.

D- Diğer Tam Üyelik Başvuruları

Avrupa Birliği'nin yeni genişleme hedefi, Yunanistan'ın AB dönem başkanlığında, Haziran/1994 ayı sonlarında Corfu ve Aralık/1994 Essen Zirvesi'nde belirlenmiştir. Buna göre, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri (Polonya, Macaristan, Çek ve Slovak Cumhuriyetleri), Kıbrıs ve Malta Avrupa'nın bundan sonraki genişleme hedefi içinde yer almaktadır.

19 Aralık 1994 tarihinde Türkiye ile AB arasında yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında "Gümrük Birliği"nin yürürlüğe konulmasını öngören ilke kararının alınması söz konusu iken Yunanistan ve Avrupa Parlamentosu bunun gerçekleşmesini önlemişlerdir.(10)

Sonuçta Gümrük Birliği ile ilgili anlaşma, 6 Mart 1995 tarihinde imzalanmış ve 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

III- AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KURUMLARI

A- Temel Kurumlar

Roma Antlaşması'nın 189. maddesinde "Konsey ve Komisyon, görevlerini yerine getirmek için Antlaşma'da öngörülen koşullarla tüzük ve yönergeler çıkartır, kararlar alır, tavsiyelerde bulunur veya görüş bildirir" denilmektedir. Bunun yanında Parlamento'ya başlangıçta sadece danışmaya dayanan ancak zamanla değişiklik yapma, veto etme, hatta ortak karar alma yetkisi veren bir görüş bildirme ve denetim gücü tanınmıştır. Maastricht Antlaşması'yla 189. madde şu şekilde değiştirilmiştir: "Görevlerinin yerine getirilmesi için ve bu Antlaşma'da öngörülen koşullar dahilinde, Avrupa Parlamentosu Konsey ile ortaklaşa, Konsey ve Komisyon tüzük ve yönergeler çıkartır, kararlar alır, tavsiyelerde bulunur veya görüş bildirirler."

Başlangıçta kömür ve çelik pazarının düzenlenmesiyle yükümlü bu kurumların müdahale alanı gittikçe genişlemiştir. Ama yetkilerinde meydana

(10) Haluk GÜNUĞUR, Avrupa Birliği Bütünleşmesinin.....s.18

gelen değişiklikler ne olursa olsun, Parlamento, komisyon ve Konsey, Avrupa Birliği'ni (AB) yöneten "kurumsal üçgen"i oluşturmaya devam etmektedirler.(11)

a) Avrupa Parlamentosu

Avrupa Topluluğu içinde Komisyon ve Konsey arasında paylaşılmış yasama ve yürütme yetkilerinin kullanılmasının demokratik biçimde denetlenmesi amacıyla bir ortak parlamento kurulmuştur. Avrupa Parlamentosu adını taşıyan bu organ, önceleri üye devletlerin ulusal parlamentolarından seçilen üyelerden meydana gelmekte iken, 1979 yılından beri üye ülkelerde 5 yılda bir düzenlenen ayrı seçimler sonucu belirlenen üyelerden oluşmaktadır.

Üyeleri doğrudan seçilen tek topluluk kurumu olan Avrupa Parlamentosu, yasa önerilerini araştırır ve Konsey tarafından kabul veya reddedilmeden önce "görüş" bildirir. 1994 yılında seçilmiş üyelerden oluşan bugünkü Parlamento'da toplam 626 parlamenter bulunmaktadır. Parlamento üyeleri mensup oldukları ülkelere göre değil, siyasi görüşlerine göre gruplaşmaktadır. Siyasi gruplar Avrupa Parlamentosu genel oturumlarında sözlü veya yazılı soru sorabilmekte, tartişma açabilmekte ve gensoru önergesi verebilmektedir. Avrupa Parlamentosu'nda 9 siyasi grup ve 19 çalışma komisyonu bulunmaktadır.(12)

Tablo: 1 Avrupa Parlamentosundaki
Parlamenter Sayısının Dağılımı

Almanya 99, İngiltere 87, Fransa 87, İtalya 87, İspanya 64,
Hollanda 31, Belçika 25, Yunanistan 25, Portekiz 25, İsveç 22,
Avusturya 21, Danimarka 16, Finlandiya 16, İrlanda15, Lüksemburg 6.

Toplam : 626

Kaynak: Bige KALEAĞASI, Selcan SERDAROĞLU, Avrupa Birliği Kurumları ve Türkiye-
Avrupa Birliği Ortaklık Organları, İKV, Yayın No. 133, İstanbul, 1995, s. 8.

(11) Bige KALEAĞASI, Selcan SERDAROĞLU, Avrupa Birliği Kurumları ve Türkiye-
Avrupa Birliği Ortaklık Organları, İKV, Yayın No. 133, İstanbul, 1995, s. 3.

(12) Murat BERK, Avrupa Birliği'nin Kısa Bir Tarihi..... s.41

Avrupa Parlamentosu'nun halka açık genel oturumları Strasbourg'ta, siyasi grup ve komisyon toplantıları Brüksel'de yapılırken, idari hizmetler Lüksemburg'ta verilmektedir.

Tablo:2 Avrupa Parlamentosundaki Siyasi Gruplar

Avrupa Sosyalist Partisi Grubu	221, Avrupa Halk Partisi Grubu	173
Avrupa İçin Birlik Grubu	55, A.L.D.ve R. Parti Grubu*	52
Avrupa Birleşik Sol Konf. Grubu	31, Avrupa Parl.Yeşiller Grubu	25
Avrupa Radikal İttifak Grubu	19, Uluslar Avrupası Grubu	19
Bağımsızlar	31, <u>Toplam</u>	626

* Avrupa Liberal Demokrat ve Reformcu Parti Grubu

Kaynak: Bige KALEAĞASI, Selcan SERDAROĞLU, Avrupa Birliği Kurumları ve Türkiye-Avrupa Birliği Ortaklık Organları, İKV, Yayın No. 133, İstanbul, 1995, s. 8.

Avrupa Parlamentosu'nun görevleri şunlardır:

- Yasama: Parlamenterler, Komisyon'un önerileri için görüş bildirirler ve Komisyon genelde, görüşün içeriğine göre önerisinde değişiklik yapar. 1986 yılında kabul edilen "Tek Senet" özellikle ortak pazarın işleyişi ile ilgili konular başta olmak üzere, pek çok alanda Avrupa Parlamentosu'nun yasama gücünü arttırmış ve "işbirliği" prosedürünü oluşturmuştur.1992'de imzalanan Avrupa Birliği'ni Kuran Antlaşma ile Parlamento'nun yasama alanındaki gücü daha da geliştirilerek "ortak karar" prosedürü meydana getirilmiştir.

- Uluslararası Antlaşmalar: 1987 yılından beri Avrupa Parlamentosu, Topluluğun üçüncü ülkelerle yaptığı ticaret anlaşmaları ve yeni ülkelerin tam üyeliği konusunda veto hakkına sahiptir. Üçüncü ülke parlamentoları ile ilişkileri yakınlaştırmak amacıyla kurulmuş olan ve düzenli toplantılarla bir araya gelen 26 Karma Parlamenterler Komitesi (KPK) bulunmaktadır.

- Bütçe: Parlamento, Bakanlar Konseyi ile Topluluğun yıllık bütçesinin kabulünü gerçekleştirir. Geçtiğimiz yıllarda 1979 ve 1984'te Avrupa Parlamentosu hazırlanan bütçeyi, öncelikli harcamalar bölümüne karşı çıkararak iki kez reddetmiştir. Konsey'in tarım harcamaları konusunda son kararı imtiyazlı bir şekilde verme yetkisi olmasına karşın, Avrupa Parlamentosu diğer tüm alanlarda yapılacak harcamaların azaltılması veya artırılmasını isteyebilir.

-Denetim: Avrupa Parlamentosu, Komisyon'un 20 üyesi için yapılacak bir güven oylaması sonucunda Komisyon'u feshetme yetkisine sahip tek Topluluk kurumudur. Bugüne dek bu yetkisini hiç kullanmamış olan Parlamento, yazılı veya sözlü olarak Komisyon'un faaliyetleri hakkında komiserlerden bilgi isteyebilir.

Avrupa Parlamentosu (AP) ayrıca inceleme komisyonları oluşturur, vatandaşların dilekçelerini inceler.

Avrupa Birliği'ni Kuran Antlaşma Parlamento'nun, AB'nin idari işleyişiyle ilgili şikayetleri çözümlmek üzere bağımsız bir arabulucu görevlendirmesini öngörmektedir.

AP oylamalarında mutlak çoğunluk 314 oyla, nitelikli çoğunluk (2/3) 418 oyla, ağırlıklı nitelikli çoğunluk (3/5) 376 oyla sağlamaktadır.(13)

b) AB Komisyonu

Merkezi Brüksel'de olan AB Komisyonu, üye devletler hükümetleri tarafından beş yıl için atanan 20 komiserden oluşmaktadır. Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, İspanya ikişer komiser ve diğer üyeler birer komiser atama hakkına sahiptirler. Komisyon Başkanı, Konsey tarafından, komiserler arasından seçilmektedir. Yeni Komisyon'da görev dağılımı yapıldıktan sonra, göreve başlayacak komiserlerin tamamı için Avrupa Parlamentosu'nun onayı gerekmektedir. Komiserler görev süreleri boyunca kendi ülke hükümetlerinden bağımsız olarak çalışmak zorundadırlar. Gelir getiren veya getirmeyen hiçbir başka işte çalışamazlar. Her komiserin altı veya yedi danışmandan oluşan birer kabinesi bulunmaktadır.

Komisyon'un idari yapısı, bir Hukuk Servisi ve bir İstatistik Ofisi'nin yanı sıra 23 Genel Müdürlük (DG: Directorate-General) ve diğer servislerden oluşmaktadır.

Komisyon'un görevleri şunlardır:

- Komisyon, her şeyden önce kurucu antlaşmaların koruyucusudur. Tarafsız olan bu kurum, antlaşmaların ve bu temele göre alınan kararların düzgün bir şekilde uygulanmasını gözetir. Yükümlülüklerini yerine getirmeyen üye devletler hakkında işlem yapabilir ya da Adalet Divanı'na başvurabilir. Ayrıca, özellikle rekabet politikası alanında şirketlere yaptırım uygulayabilir.

(13) Bige KALEAĞASI, Selcan SERDAROĞLU, Avrupa Birliği Kurumları ve ... s. 10.

- Komisyon Avrupa Birliği'nin yönlendirici gücüdür. Yasa önerisi verebilen tek kurumdur. Ayrıca hükümetlerarası işbirliği alanında üye devletlerle eşit biçimde önerilerde bulunabilir.

- Avrupa Birliği'nin yürütme organıdır. Bu bağlamda bazı kuralların uygulanması için gerekli yönetmelikler hazırlar, özel durumlarda antlaşma hükümlerini uygular ve AB'nin fonlarını (Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu, Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Uyum Fonu) yönetir. Komisyon yürütme görevlerini yerine getirirken ulusal yetkililerden oluşan komitelerin görüşüne başvurabilir.

AB Komisyonu'nun bu işlevlerini yerine getirmek üzere 11.000'i Brüksel'de, 2.350'si Lüksemburg'ta ve geri kalanları beş ayrı ülkede yer alan araştırma merkezlerinde, üye ülkelerde ve yüzden fazla ülkede bulunan dış temsilciliklerde çalışan 16.000 Komisyon memuru bulunmaktadır. Komisyon kendi içinde 23 Genel Müdürlüğe ayrılmaktadır. topluluğun yürütme organı olan bu kurumu oluşturan Genel Müdürlükleri ülkemizdeki bakanlıklara ve Komiserleri de değişik alanlarda sorumlulukları olan Bakanlara benzetebiliriz.(14)

c) AB Konseyi

Merkezi Brüksel'de bulunan ancak bazı görüşmelerini Lüksemburg'da yapan Konsey, Birliğin yasama ve karar alma organıdır. On beş üye ülke hükümetini temsilcilerinden oluşur. Komisyon'un yaptığı önerileri tartışır ve karar verir. Her tartışılacak konu için, üye ülkeler Konsey toplantılarına ilgili bakan veya bakanlarını gönderirler. Böylece, toplantılara katılanlar gündem konusuna göre farklı kişiler olmaktadır. Örneğin tarım bakanları Ortak Tarım Politikası'nın reformu üzerinde dururken, maliye bakanları vergilerin uyumu konusunda tartışır. "Genel İşler" Konseyi ise, genel politika, dış ilişkiler ve AB'nin yüksek çıkarlarını ilgilendiren konuları ele almak üzere toplanmaktadır.

Konsey Başkanlığı, altı aylık dönemler boyunca sırayla üye ülkeler tarafından üstlenilir. Başkanlığı üstlenen ülke, bir önceki ve bir sonraki dönemlerin başkanı ile "Troika" adı verilen üçlü bir danışma grubu oluşturur. Üye ülkeler aşağıda görülen sırayla başkanlığı yürüteceklerdir:

(14) Murat BERK, Avrupa Birliği'nin Kısa Bir Tarihi..... s.41

Bakanların karara vardıkları Konsey toplantılarının hazırlığı, üye ülkelerin AB nezdindeki daimi temsilciler veya yardımcılarında oluşan Daimi Temsilciler Komitesi'nde (COREPER : Comité des Représentants Permanents)* yapılmaktadır. Bu komite en az haftada bir kez Konsey'in komisyonlarında çalışan yüksek düzeyli bürokratların çalışmalarının eşgüdümünü sağlamak amacıyla toplanır

Tablo : 3 Üye Ülkeler Arasındaki Başkanlık Sırası

	1. Dönem	2. Dönem
1995	Fransa	İspanya
1996	İtalya	İrlanda
1997	Hollanda	Lüksemburg
1998	İngiltere	Avusturya
1999	Almanya	Finlandiya
2000	Portekiz	Fransa
2001	İsveç	Belçika
2002	İspanya	Danimarka
2003	Yunanistan	

Kaynak: Bige KALEAĞASI, Selcan SERDAROĞLU, Avrupa Birliği Kurumları ve ... s. 16.

Konsey toplantılarına üye hükümetlerinin ilgili bakanları katılırken, komisyonlarına daimi temsilciliklerden veya başkentlerden konunun uzmanları gelerek çalışmaları yürütürler. bakanların katıldığı Konsey toplantılarının yanısıra, yılda iki kez üye ülkelerin hükümet veya devlet başkanlarının katıldığı AB Konseyi toplanmaktadır. Avrupa Birliği politikalarına ivme kazandıran ve Bakanlar Konseyi'nde çözümlenemeyen anlaşmazlıklarda hakemlik görevi yapan bu organ, özellikle uluslararası konular üzerinde durmaktadır. Genelde her Konsey başkanlığı döneminin son günlerinde bir zirve çerçevesinde yapılan AB Konseyi toplantılarında, geçen ve gelecek dönem başkanlarının çalışmaları ve projeleri tartışılmakta, önemli kararlar alınmaktadır.

Konsey toplantılarında önemli kararlar oybirliği ile ele alınmaktadır. Nitelikli oyçokluğu ilkesi, iç pazar, araştırma, teknoloji, sağlık ve sosyal güvenlik ile ilgili konularda uygulanmaktadır. Her üye ülkenin nüfusuna göre oy sayısı farklıdır:

29 Mart 1994 tarihli Konsey kararıyla saptanan blokaj azınlığı oranı Norveç'in referandum sonucu AB'ye girmekten vazgeçmesi nedeniyle

*Çalışma konuları açısından iki COREPER vardır:

COREPER1:Teknik konular üzerinde çalışan Daimi Temsilci Yardımcılarından oluşur

COREPER2:Siyasi konuları inceleyen Daimi Temsilcilerden oluşur.

değiştirilmiştir. Buna göre 23-24 arası oy sağlayan Konsey üyeleri, kararın nitelikli çoğunlukla alınmasına karşı çıkacaklarını bildirirlerse, Konsey antlaşmalarla belirlenen zorunlu zaman sınırlarını aşmadan 65 oyla alınabilecek tatmin edici bir sonuç elde etmeye çalışacaktır.

Tablo: 4 Ülkelerin Nüfuslarına Göre Oy Sayıları

ALMANYA	10
FRANSA	10
İTALYA	10
İNGİLTERE	10
İSPANYA	8
BELÇİKA	5
HOLLANDA	5
PORTEKİZ	5
YUNANİSTAN	5
AVUSTURYA	4
İSVEÇ	4
DANİMARKA	3
İRLANDA	3
FİNLANDIYA	3
LÜKSEMBURG	2
TOPLAM	87

Kaynak: Bige KALEAĞASI, Selcan SERDAROĞLU, Avrupa Birliği Kurumları ve ... s. 18.

Konsey'de basit çoğunluk 44 oy; nitelikli çoğunluk, oylama Komisyon'un teklifi üzerine yapılacaksa, 62 oy olacaktır. Diğer durumlarda bu oyun en az 10 üye devletin olumlu kararını yansıtmaması gerekmektedir. (Bu koşul özellikle ortak dış politikayla ilgili ortak tutum belirlenmesinde, ayrıca içişleri ve adalet konularında oybirliğinin sağlanmadığı durumlarda uygulanabilecektir.)

Sosyal Protokol'ün uygulaması konusunda, nitelikli çoğunlukla alınan kararlarda, İngiltere taraf olmadığı için bu oran 77 üzerinden 52 oydur.

Avrupa konseyi, parlamenter demokrasilerde varolan parlamentonun yetkilerine eşdeğer yetkilere sahiptir. Dolayısıyla Topluluğun karar alma ve yasama organıdır. Konsey, karar alma sürecinde, AB Komisyonu tarafından hazırlanan yasa önerilerini ele alır ve yasalaşmalarını sağlar. Bu süreç içinde Avrupa Parlamentosu değişiklik önerisinde bulunabilir, ancak kesin karar Konsey'e aittir. sonuç itibarıyla Konsey, Topluluğu şekillendiren, yöneten ve dış politikasını belirleyen organdır.

d- Avrupa Topluluğu Adalet Divanı ve Asliye Mahkemesi

Merkezi Lüksemburg'ta bulunan Avrupa Topluluğu Adalet Divanı, üye devletlerin Topluluk yasalarına ve kurucu antlaşmalara uygun davranıp davranmadıklarını denetleyen kurumdur. Üye devletler tarafından 6 yıllık bir süre için atanan 15 yargıç ve 9 genel avukattan oluşur.

Adalet Divanı'nın başlıca işlevleri şunlardır:

-Bir Topluluk kurumu veya üye hükümet tarafından alınan ve Kurucu antlaşmalara uymayan her türlü karar veya gerçekleştirilen her türlü eylemi cezalandırır.

-Ulusal mahkemelerin başvurusu üzerine, bir davayı Topluluk yasalarına göre yorumlar. Ayrıca yine ulusal yargı makamlarının isteği üzerine, Topluluk hukuk kurullarının yorumu ya da geçerliliği hakkında görüş bildirir.

-Üye devletlerin birbirleri ve Komisyon'un üye ülkeler aleyhine açtığı davalar ile Topluluk kurumlarına karşı açılan davalara bakar. 1989'da kurulan ve 15 yargıçtan oluşan Asliye Mahkemesi (Court of First Instance) ise, bireyler ya da şirketlerin yaptığı başvuruları inceler.

Adalet divanı'nın çalışmaları tüm üye devletler için zorunlu olan bir Avrupa hukukunun doğmasını sağlamış, böylece bütünleşme sürecini olumlu yönde etkilemiştir.

e) Sayıştay

22 Temmuz 1975 tarihli Brüksel Antlaşması ile kurulan Sayıştay, Avrupa Birliği'ni kuran Antlaşma ile temel kurum düzeyine çıkarılmıştır. Avrupa Parlamentosu'nun görüşü alındıktan sonra Konsey'in oybirliğiyle 6 yıl için atadığı 15 üyeden oluşmaktadır. Sayıştay başkanı ise 3 yıllık bir süre için diğer üyeler tarafından seçilmektedir.

Merkezi Lüksemburg'ta bulunan kurum, AB'nin gelir ve giderlerinin yasallığını, düzgünlüğünü ve mali yönetimini denetler. Topluluk bütçesinin uygulanmasıyla ilgili olarak Komisyon'a verilecek ibra prosedüründe Konsey ve Parlamento'ya yardımcı olmak üzere yıllık bir rapor hazırlar. Sayıştay özel raporlar da hazırlar ve diğer kurumların isteği üzerine görüş bildirir. Ayrıca uygun gördüğü durumlarda inceleme yapabilir.

Avrupa Birliği'ni Kuran Antlaşma'yla bağımsız bir kurum halini alan Sayıştay, Konsey ve Avrupa Parlamentosu'na hesapların doğruluğu ve bunlara bağlı diğer işlemlerin yasallığı ve düzgünlüğu hakkında güvence vermekle yükümlü kılınmıştır. (15)

B-Yardımcı Kurumlar

Avrupa Birliği'ni Kuran Antlaşma'nın 4. maddesine göre "Konsey'e ve Komisyon'a, istişari görevler icra eden bir Ekonomik ve Sosyal Komite ile, bir Bölgeler Komitesi yardımcı olur." Ayrıca aynı maddeye getirilen eklerle Avrupa Merkez Bankası ve Avrupa Yatırım Bankası kurulmuştur.

a) Ekonomik- Sosyal Komite ve AKÇT Danışma Komitesi

222 üyeden oluşan ve Brüksel'de bulunan Ekonomik ve Sosyal Komite bir çeşit danışma organıdır. Üyeler işveren, sendika ve diğer çıkar gruplarının (ziraatçiler, zanaatkarlar, küçük ve orta ölçekli işletmeler, serbest meslek sahipleri, tüketiciler, bilimadamları ve eğitimciler, çevre hareketleri) temsilcilerinden oluşur. AB Komisyonu, ekonomik ve sosyal konulara ilişkin öneriler için Ekonomik ve Sosyal Komite'ye danışmak zorundadır.

Ekonomik ve Sosyal Komite'deki üye devletlerin temsilci sayıları Tablo 5'de yer almaktadır:

Kömür ve çelikle ilgili sorunlar için AKÇT Danışma Komitesi olarak adlandırılan özel bir organ bulunmaktadır. Bu komite, üreticileri, çalışanları, tüketicileri ve aracıları temsil eden 108 kişiden oluşmaktadır.

b) Bölgeler Komitesi

Avrupa Birliği'ni Kuran antlaşma ile oluşturulan Komite, yerel ve bölgesel yönetimleri temsil eden ve 4 yıl boyunca görev yapacak 222 kişi ile eşit sayıdaki vekillerinden meydana gelmektedir.

Antlaşma'nın 198 C maddesine göre Konsey ya da Komisyon, bölgesel çıkarları ilgilendiren pek çok konuda (eğitim, gençlik, kültür, halk sağlığı,

(15) Bige KALEAĞASI, Selcan SERDAROĞLU, Avrupa Birliği Kurumları ve ... s. 12.

ekonomik ve sosyal uyum, Trans-Avrupa ulaşım ağları, telekomünikasyon ve enerji) Bölgeler Komitesi'ne danışmak zorundadır.

Komite uygun gördüğü durumlarda görüş bildirebilir.

Bölgeler Komitesi'nde üye ülkelerin temsilci dağılımı, ekonomik ve Sosyal Komite'deki gibidir.(16)

Tablo : 5 Ekonomik ve Sosyal Komite'deki Üye Devletlerin Temsilci Sayıları

Almanya	24
Fransa	24
İtalya	24
İngiltere	24
İspanya	21
Belçika	12
Hollanda	12
Avusturya	12
Portekiz	12
Yunanistan	12
İsveç	12
Danimarka	9
İrlanda	9
Finlandiya	9
Lüksemburg	6
TOPLAM	222

Kaynak: Bige KALEAĞASI, Selcan SERDAROĞLU, Avrupa Birliği Kurumları ve ... s. 25.

c) Avrupa Yatırım Bankası

Roma Antlaşması'yla kurulan Avrupa Yatırım Bankası (AYB) Avrupa Birliği'nin hedefleri doğrultusunda ele alınan yatırımlara mali kaynak sağlar. Merkezi Lüksemburg'ta bulunan ve mali özerkliğe sahip olan Banka'nın öncelikli amacı, AB içinde dengeli kalkınmanın sağlanmasıdır.

AYB ayrıca ulaşım ve telekomünikasyon alanlarındaki Trans-Avrupa ağlarının geliştirilmesi, çevrenin korunması, enerji kullanımının güvenliği, küçük ve orta ölçekli işletmelerin uluslararası rekabet güçlerinin artırılması gibi projelere mali destek sağlamaktadır.

(16) Bige KALEAĞASI, Selcan SERDAROĞLU, Avrupa Birliği Kurumları ve ... s. 17.

Banka, Avrupa Birliği'nin üçüncü ölkelerle (Afrika-Karayip-Pasifik; Akdeniz, Merkez ve Doğu Avrupa; Latin Amerika ve Asya ölkeleri) işbirliği politikasına da katkıda bulunmaktadır.

d) Avrupa Merkez Bankası ve Avrupa Para Enstitüsü

Avrupa Birliği'ni Kuran Antlaşması'nın 4'a maddesine göre bir Avrupa Merkez Bankaları Sistemi ve Avrupa Merkez Bankası oluşturulacaktır. Bu kurumsallaşmanın amacı Tek Para'ya geçişi sağlamak ve daha sonra uygulamayı gerçekleştirmektir.

1994'ten beri, bu yapılanmanın faaliyet alanlarına giren konularda Frankfurt'ta bulunan Avrupa Para Enstitüsü hazırlık çalışmalarını sürdürmektedir.(17)

C-Topluluk Yasama Sürecinde Karar Alma Prosedürleri

Topluluk yasama sürecindeki değişiklikler özellikle iki temele dayanmaktadır: Konsey'de oylama prosedürü ve Parlamento'nun yetkilerinin artması. bu iki olgu, Komisyon'un da yasama yetkilerini etkilemiştir.

Bu üç kurum arasındaki ilişkiler, "kuvvetler ayrılığı" ilkesinin dışında, kendine özgü bir yapılanma göstererek bir "ađ sistemi" oluşturmuştur.

Bu sisteminin karışıklığı sadece Konsey'in ağırlıklı konumundan değil, ulusal yönetimlerin de kararların alınması ve uygulanmasına etkin bir şekilde katılmalarından kaynaklanmaktadır.

Yasama süreci, antlaşmaların Komisyon, Konsey ve Parlamento'ya tanıdığı yetkilere göre işlemektedir. Bu nedenle Parlamento'nun danışma, işbirliği ya da ortak karar yetkisine göre üç tip prosedür bulunmaktadır.

a) Zorunlu Danışma Prosedürü

Antlaşmalarla öngörölen konularda uygulanır. Ancak Konsey'in girişimiyle ihtiyari bir danışma prosedürü de gelişmiştir.

(17) Bige KALEAĞASI, Selcan SERDAROĞLU, Avrupa Birliği Kurumları ve ... s. 27.

Burada da Komisyon, yasa önerisi hazırlama yetkisine sahip tek kurumdur. Komisyon'da kabul edilen yasa önerisi, Parlamento'nun görüşüne sunulur ama bu görüş bağlayıcı değildir. Bununla beraber Konsey bu görüşü gözönünde bulundurarak karar almadığı sürece Komisyon'u ilk tutumunu değiştirmeye zorlayabilir.

Bu durumda basit çoğunluk, nitelikli çoğunluk ya da oybirliğiyle nihai kararı vermek Konsey'e düşer. Oybirliği Komisyon'un verdiği öneriyi değiştirmek için zorunludur. (Roma Antlaşması'nın Avrupa Birliği'ni Kuran Antlaşma'nın 189 A maddesiyle değiştirilen 149. maddesi)

b) İşbirliği Prosedürü

Tek Senet'le oluşturulan bu prosedür, Konsey'in nitelikli çoğunlukla karar alma yetkisine sahip olduğu alanlarda uygulanır. AET Antlaşması'nın 149. maddesinde adı geçen prosedür, Maastricht Antlaşması'nın 189 C maddesinde On beş yeni alana da genişletilerek korunmuştur.

Yasa tasarısı verme hakkı yine sadece Komisyon'a aittir. Bu dört aşamalı bir prosedürdür:

- Parlamento ilk okuma sonrasında bir görüş bildirir, Konsey bu görüşe göre nitelikli çoğunlukla "ortak tutum" belirler.

-Parlamento, üç aylık bir süre içinde bunu basit çoğunlukla onaylayabilir ya da oybirliğiyle reddedebilir veya değişiklik yapabilir.

-Komisyon, Parlamento oylamasının sonucunu, gerekirse hangi değişiklikleri dikkate alacağını belirterek, Konsey'e iletir.

-Konsey son aşamada; Parlamento, Konsey'in ortak tavrını reddederse veya Komisyon'un dikkate almadığı değişiklikler üzerinde durmakta kararlıysa, oybirliğiyle karar alır.

İşbirliği prosedürünün etkin bir şekilde işlemesi, kurumsal üçgenin gerçekten ortaklaşa çalışmasıyla mümkün olabilir. Ancak Parlamento ve Konsey'e tanınan sürelerin ortak bir kararla uzatılabilmesi bu prosedürün ağırlaşmasına neden olmaktadır.(18)

(18) Murat BERK, Avrupa Birliği'nin Kısa Bir Tarihi..... s.43

c) Ortak Karar Prosedürü

Maastricht Antlaşması'yla kurumsallaştırılan bu prosedür, Parlamento'nun Konsey'le yasama ilişkilerinde az sayıda ama önemli konuda Parlamento lehine gelişme sağlamıştır. Bu konular, iç pazarın düzenlenmesi, araştırma, çevre-programlar olarak sıralanabilir.

Antlaşma'nın 189 B maddesinde tanımlanan ortak karar, başlangıç noktası olarak işbirliği prosedürünün ilk aşamasından hareket etmektedir. Yani Komisyon'un önerisi üzerine ve parlamento'nun görüşü alındıktan sonra Konsey "ortak tutum" belirler.

Bu aşamadan itibaren dört olasılığı gündeme getirebilecek üç aylık bir süreç başlar:

- Parlamento "ortak tutum"u kabul eder, ki böylece prosedür sona erer, dolayısıyla Parlamento ve Konsey taslağı aynı şekilde kabul etmiş olur;
- Parlamento görüş bildirmez, böylece Konsey "ortak tutum"a göre karar alabilir.
- Parlamento, üyelerinin mutlak çoğunluğuyla "ortak tutum"u reddedeceğini bildirir;
- Ya da Parlamento, yine üyelerinin mutlak çoğunluğuyla "ortak tutum"da bazı değişiklikler önerir, eğer üç aylık bir sürede Konsey nitelikli çoğunlukla (ya da Komisyon değişikliği dikkate almıyorsa oybirliğiyle) değişikliklerin tümünü kabul ederse nihai karar alınır.

Eğer Parlamento "ortak tutum"u reddedeceğini bildirirse veya değişikliklerin bir bölümü ya da tamamı Konsey tarafından dikkate alınmazsa, bir "uzlaşma prosedürü" başlar.

Uzlaşma Komitesi, Konsey üyelerinden veya temsilcilerinden ve aynı sayıda parlamenterden oluşur. Komisyon, komitenin çalışmalarına katılarak görüşlerin yakınlaştırılması için gerekli tüm girişimlerde bulunur. Komite, eğer Parlamento "ortak tutum"u reddetmek niyetinde ise Konsey tarafından; Konsey Parlamento'nun oyladığı değişiklikleri dikkate almıyorsa Konsey ve Parlamento başkanlarının anlaşmalarıyla toplanır. Bu prosedüre göre:

-Eğer Komite çalışmaya başladıktan sonra 6 hafta içinde ortak bir öneriyi kabul ederse, Parlamento ve Konsey sırayla yeni bir 6 haftalık süre içinde ortak öneriyeye göre karar almak durumundadırlar. (Parlamento'da çoğunluk, Konsey'de nitelikli çoğunluk gerekmektedir.)

-Eğer Komite ortak öneriyi kabul etmezse ve bunun üzerine Konsey 6 haftalık bir süre içinde nitelikli çoğunlukla Parlamento'nun önerdiği değişiklikleri de dikkate alarak ilk "ortak tutumunu" teyit etmezse, yasa önerisi kabul edilmemiş sayılır. Bu durumda, Parlamento yeni bir 6 haftalık süre içinde üyelerinin mutlak çoğunluğuyla taslağı reddetmezse, ki bu mutlak veto anlamına gelmektedir, karar alınır.

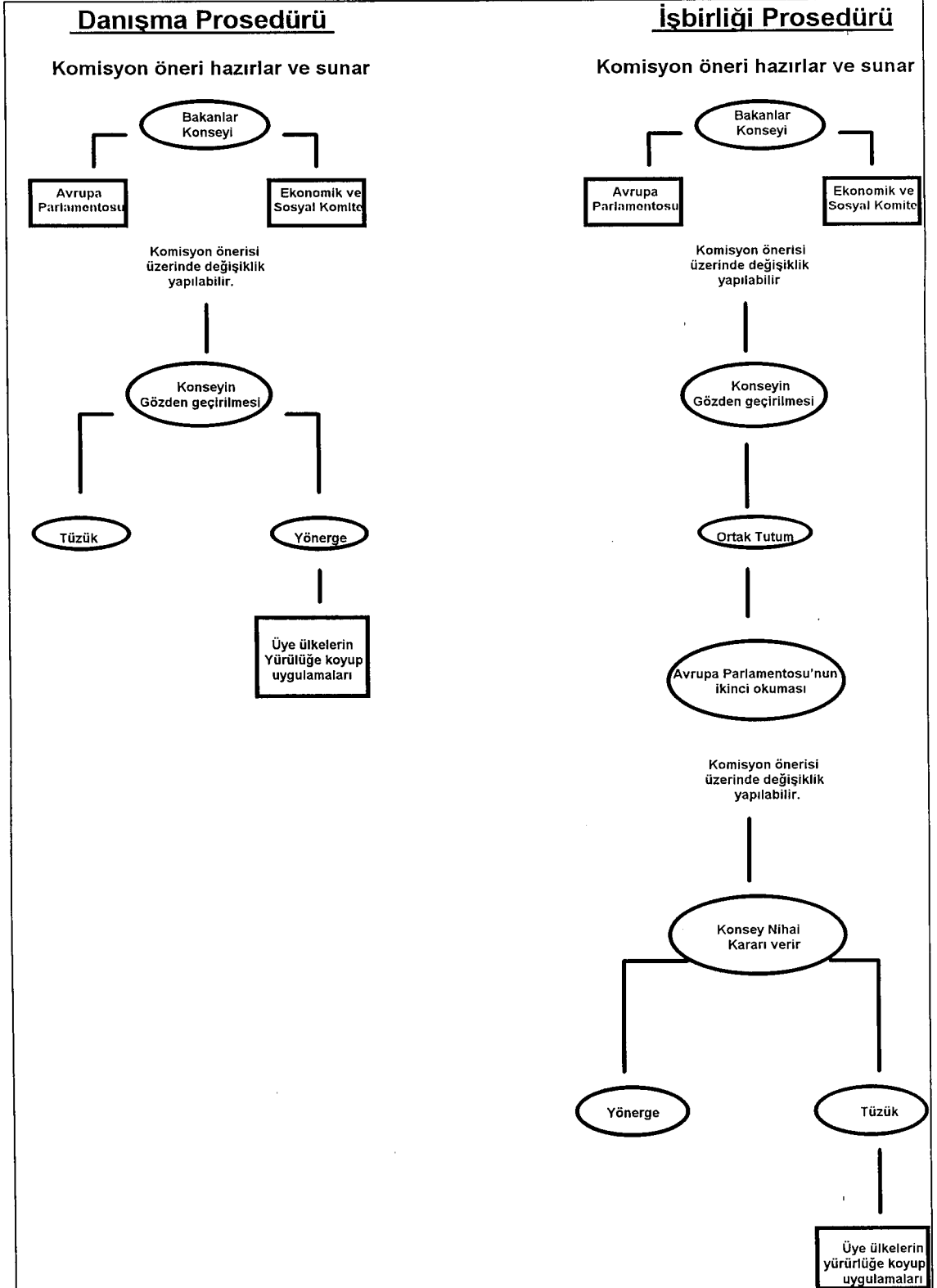
Bu prosedürün ağırlığı ve karışıklığı, ortak bir kararla Konsey ve Parlamento'ya tanınan sürelerin uzatılmasıyla az da olsa hafifletilmeye çalışılmıştır.

Öte yandan Maastricht Antlaşması, "uygun görüş" prosedürüyle işbirliği prosedüründen daha gevşek bir yöntem ortaya koymuştur. Bunun sekiz alanda uygulanması öngörülmektedir; yeni üyelerin kabulü, bazı uluslararası anlaşmaların sonuçlandırılması, kişilerin serbest dolaşımı, hedeflerin belirlenmesi, yapısal fonların yönetimi ve koordinasyonu, Uyum Fonu'nun oluşturulması. (19)

(19) Bige KALEAĞASI, Selcan SERDAROĞLU, Avrupa Birliği Kurumları ve ... s.27

Tablo 6:

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KARAR ALMA MEKANİZMASI

IV- TOPLULUĞUN FİNANSMANI

Topluluğun gerek cari giderleri, gerekse Topluluğun hedefleri ve işleyişi içindeki harcamaların sistemli bir kaynağa dayandırılması esastır. Bu noktadan hareketle, Topluluk giderlerinin vergi karakterli sağlıklı kaynaklara dayandırılması gerekli görülmüştür. Önceleri Topluluk giderlerinin öz kaynaklarla karşılanması öngörülmüş iken, giderek sistemli bir düzenleme içinde gelirlerin sağlanmasına çalışılmıştır. Özellikle, Ortak Gümrük Tarifesi hasılatı, tarım ürünleri ithalatından alınan prelevmanlar ve katma değer vergilerinden alınan paylar önemli kaynaklardır. Şimdi bunları kısaca inceleyelim.

A- Ortak Gümrük Tarifesi Hasılatı:

Ortak Gümrük Tarifesinden elde edilen gelirler, Topluluğun gümrük birliği temeli üzerine kurulmuş olmasının ve izlediği ortak dış ticaret politikasının bir sonucudur. Bu gelirleri üye devletlerin gümrük idareleri, Topluluk adına tahsil ederler.

B- Tarımsal Vergiler:

Tarımsal vergiler, Topluluğun uyguladığı ortak tarım politikasının sonucu olarak elde edilir. Tarımsal vergiler, Topluluğa üye olmayan üçüncü devletlerden ithal edilen tarım ürünleri üzerine konulur ve miktarı her ürün için Topluluk destekleme fiyatı ile normal dünya fiyatı arasındaki farka eşit olarak saptanır. Dolayısıyla bu miktar her ürün için Topluluk piyasasının ve dünya piyasasının durumuna göre değişmektedir. Bu uygulama, üye devletlerce Topluluk destekleme fiyatlarının altında tarım ürünü ithalinin önlenmesi amacına yönelmektedir. Tarımsal vergilerin değişken nitelikte olması, Gümrük ve Ticaret Genel Antlaşması ile verilen ödünlere aykırılık yaratmaktadır. Tarımsal vergiler, ortak gümrük tarifesinin tarım alanındaki uygulamasıdır. Bu vergiler de Topluluk adına üye devletlerin mali idareleri tarafından tahsil edilir ve Topluluk bütçesi içinde Avrupa Tarım Garanti ve Yönlendirme Fonunda (EAGGF) toplanır.(20)

C- Katma Değer Vergisi Üzerinden Alınan Pay:

Üye devletlerde matrahları uyumlaştırılmış katma değer vergisinin % 1'lik bölümü Topluluğa ayrılmıştır. Katma değer vergilerinin matrahları, Konsey'in

(20) Ramazan ULUDAĞ, Avrupa Topluluğu ve Türk Vergi Sisteminin Topluluk Modeline Uyum. Maliye ve Gümrük Bakanlığı, Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu, Yayın No: 1988/302, Ankara, 1988, s.42

17/5/1977 tarihinde kabul ettiği 6 ıncı Direktif ile uyumlaştırılmıştır. Ancak bu direktifte öngörülen düzenlemelere üye devletlerin tümü 1979 yılında uydukları için, bu gelir kaynağı ilk olarak 1980 yılı bütçesinde, üye devletlerin mali kaynaklarının yerini almıştır. Katma değer vergisi, bir yandan matrahı Topluluk düzeyinde uyumlaştırdığı, öte yandan da üye devletlerin ekonomik ve mali güçlerini iyi bir biçimde yansıttığı için öz kaynaklar sistemi içinde kullanılmaktadır. Bu vergi üzerinden alınan Topluluk payı, uyumlaştırılmış matrah üzerinden hesaplandığından, üye devletlerin farklı vergi oranları saptamaları veya sıfır vergi oranı uygulamaları, Topluluk payının belirlenmesi açısından sakınca yaratmaktadır.

Katma değer vergisi yerine kurumlar vergisinin öz kaynaklar sistemi içinde kullanılması önerilmiş, ancak bu öneri Topluluk kurumları tarafından benimsenmemiştir. Katma değer vergisi uyumlaştırılmış biçimi ile bir (Avrupa Vergisi) özelliği göstermektedir. Avrupa bütünleşmesi daha ileri bir aşamaya ulaştığından, katma değer vergisi daha artan bir ağırlıkta öz kaynaklar sistemi içinde kullanılabilir ve belki de Topluluğun mali özerkliğe tam olarak kavuşabilmesine olanak yaratabilecektir.

Katma değer vergisinin özelliği gereği oran ayarlamasının yapılması kolaydır. Ayrıca ulusal vergi sistemlerinin birbirine uyumlaştırılmasından gerek matrah unsurları gerekse, oranlar itibariyle ortak uygulama kolaylıkla tesis edilebilmektedir. Bu sebeplerle Topluluğun finansmanında katma değer vergisinden daha sağlıklı bir gelir kaynağı düşünülmemektedir. Nitekim, katma değer vergisinden alınan pay, günümüzde % 1,4'e yükseltilmiştir.

Topluluğun finansmanında bütün bu gelir kaynaklarına karşın üye ülkelerin katkıları devam etmektedir. Hatta bu konuda Topluluğun kaderi bile tehlikeye girebilmektedir. Şüphesiz üye ülkelerden bir kısmı Topluluğu finanse etmek için katkıda bulunurken, bir kısmı da Topluluk fonlarından önemli miktarlarda yardımlar almaktadır. Dolayısıyla, üye ülkeler arasındaki siyasi ilişkilerin değişik boyutlardaki gelişmesi, Topluluk fonlarından yararlanacak olan ülkelere tavır koymayı bile gerektirebilmektedir. (21)

V-AB'DE UYGULANAN EKONOMİK POLİTİKALAR

A- AB'de Koruma:

a) Gümrükler:

Toplulukta koruma oranları yıllar boyu süren gelişmeler sonucu oluşmuş, ancak tarife dışı engellerin de çokça kullanılması nedeniyle hiçbir zaman topluluğun gerçek koruma aracı olmamıştır.

(21) Ramazan ULUDAĞ, Avrupa Topluluğu ve s.43

AB sektör düzeyinde korumasını bilinçli sektör politikaları ve hedefleri belirleyerek bunu uygulayacak biçimde oluşturulmuştur. Sektör hedefleri temelde sektörün uluslararası piyasada rekabet gücü kazanmasını hedefleyen önlemleri kapsamış, hukuki koruma oranı buna uyacak şekilde dünya ticaret sistemindeki boşluklardan faydalanılarak oluşturulmuştur.

b) AB'de Uygulanan Gümrük Dışı Önlemler:

II.Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda, tarife dışı engeller uluslararası ticarete büyük önem kazanmış, özellikle tarife oranlarının GATT çerçevesinde yapılan müzakerelerle indirilmesi, tarife dışı engellerin uluslararası ticarete dahil edilmesini sağlamış ve gümrük vergilerindeki azalmalar, tarife dışı engeller arttırılarak dengelenmiştir.

Konuya Avrupa Birliği açısından baktığımızda, birlik yetkililerinin tek bir piyasa oluşturmak amacıyla aldıkları iç üretim ve iç ticarete yönelik kararlarını dışa karşı koruma önlemleri ile takviye ettiklerini görmekteyiz.

Üye devletlerin, birbirlerine uyguladıkları ulusal kotalar, Komisyonun 31.12.1961 tarihli kararıyla tamamen kaldırılmış olup, bugün üye devletler arasındaki ticarete herhangi bir kota uygulanmamaktadır ve Birliğin, birçok ülkede olduğu gibi bir genel ithalat, ihracat mevzuatı uygulaması yoktur.

Bunlara karşılık her sektörün, kendi politikası çerçevesinde ortaya koyduğu ilke ve kurallar bulunmaktadır.(22)

Avrupa Birliği'nin üçüncü ülkelere karşı uyguladığı tarife dışı engeller, tarım sektöründe ve sanayi sektöründe uygulanan anti dumping ve sübvansiyon tedbirleri olarak sayılabilir.

Tarım Sektöründe Uygulananlar:Ortak piyasa düzenleri uyarınca üye devletler üçüncü ülkelere yaptıkları tarımsal ithalatlarında, birkaç istisna dışında miktar kısıtlaması ve miktar kısıtlaması etkisindeki önlemleri uygulayamamaktadırlar.

İthalat politikası, tarife engellerine ilişkin aşağıdaki araçları içermektedir:

- Prelevman Sistemi:

Topluluk üreticisine sağlanması öngörülen tavan fiyatının bir türevini

(22) Vakıfbank, Gümrük Birliği'nin Türk Ekonomisine Muhtemel Etkileri, Araştırma dizisi no. 1 , Ankara, 1995, s.51

oluşturan eşik fiyatı ile en elverişli dünya CIF fiyatı arasındaki farkı yansıtmakta olup, bu farkın eşik fiyatının altına düşmesi halinde, Komisyon tarafından saptanan prelevmanın topluluğun bütün giriş gümrüklerinde ithalatçıdan tahsil edilmesi şeklinde yürütülen bu sistemle AB, tahıllar, pirinç, şeker, zeytinyağı, sığır eti, domuz eti, koyun-keçi etleri, kümes hayvanlarının etleri, yumurta, süt ve süt ürünleri ve tahıllarının işlenmesinden ithalata karşı korunmaktadır. Örneğin; GB öncesi, Birliğe yapılan zeytinyağı, makarna ve meyve konserveleri ihracatımızda bu uygulama ile karşılaşılmaktaydı.

- Ortak Gümrük Tarifesi ve Fark Giderici Vergi,

Yukarıda sayılanların dışındaki ürünler, ithalata karşı ortak gümrük tarifesi ile korunmaktadır. Ancak, bazı şarap, su ürünleri, taze sebzeler ve sofralık meyvelerde ortak gümrük tarifesi, fark giderici vergi sistemi ile desteklenmektedir.

Bu sistem korunması uygun görülmüş iç fiyat düzeyini yansıtmakta olan referans fiyatı ile (referans fiyatı: Toplulukta birkaç yıllık bir süre içinde üretimdeki ortalama alınarak hesaplanmaktadır.) Üçüncü ülke çıkışlı ürünün giriş fiyatının Topluluğun referans fiyatının altına düşmesi durumunda, Komisyon tarafından saptanan bir verginin topluluğun tüm giriş gümrüklerinden bu ülke çıkışlı ithalatı yapanlardan tahsil edilmesi şeklinde uygulanır.

Bir ürün aynı piyasaya iki defa referans fiyatının altında bir fiyatla ithal edilirse, ihracatçı ülke referans fiyatına uymak üzere uyarılmakta, üçüncü defa bu fiyatın altında kalması halinde fark giderici vergi tahsil yoluna gidilmektedir.

Bu verginin kaldırılabilmesi için, giriş fiyatının birbiri ardından iki piyasa günü en az referans fiyatı düzeyine çıkması veya altı gün üst üste piyasaya mal verilmemesi gerekmektedir.

Ülkemiz, özellikle yaş sebze ve meyve ihracatı sırasında fark giderici vergi uygulamasına sık sık maruz kalmaktadır.(Bilindiği gibi GB anlaşmasında tarım ürünleri kapsam dışında bırakılmıştır.)

- Tarım Takvimleri:

Özellikle yaş sebze ve sofralık meyve ithalatında AB, kendi üretim dönemlerine göre farklı gümrük vergileri uygulamaktadır. Örneğin; belirli bir üründe topluluk üretiminin fazla olduğu dönemlerde 3.ülke menşeli ürünlere yüksek gümrük vergisi uygulanarak üretici, Birlik üretiminin az olduğu dönemlerde ise düşük vergi oranları uygulanarak tüketici korunmaktadır.

- Asgari İthal Fiyatı:

GATT'ın XIX. maddesi uyarınca belirli şartlar altında ithalatçı ülkeye tanınan bir koruma tedbiri olup, Yunanistan'ın Birliğe üye olmasını takiben, bu ülkenin rekabet gücünü artırabilmek üzere, kuru üzümün asgari ithal fiyatı sistemi uygulanmaya başlamış olup, daha sonra vişne ve işlenmiş kiraz için de bu uygulama geçerli olmuştur.

Asgari ithal fiyatının altındaki fiyattan yapılan ithalat için, fark giderici vergi tahsil edilmekte olup, buna ek olarak herhangi bir ülkenin ithalatına miktar kısıtlaması getirebilmesi olanağı da yönetmelik ile sağlanmıştır.(23)

- İlave Vergiler:

Bazı işlenmiş tarım ürünleri, içerdikleri ek şeker veya un miktarına göre ek şeker veya ek un vergisine tabi tutulmaktadır.

- Tarife Kontenjanları:

AB Ortak Tarım Politikası gereğince, üye ülkelerin yapılan ithalattan olumsuz etkilenmemesi için tarife kontenjanları uygulamaktadır.GB öncesi ülkemize karşı özellikle İtalyan fındık üreticilerini korumak amacı ile gümrük tarifesi yolu ile Birlikçe koruma sağlanmaktaydı.

- Sağlık Standartları ve Diğer Nedenlerle Uygulanan Engellemeler:

Geçmişte ülkemize karşı uygulanan bu engellere birkaç örnek olarak,

* Federal Almanya'ya ihraç edilen taze biberlerin, bu ülkenin standartlarına uymadığı gerekçesiyle ülkemize iade edilmesini,

(23) Vakıfbank, Gümrük Birliği'nin s.52

* 1985 yılında Birliğin, Yugoslavya'nın dumping yaptığı gerekçesiyle tüm dondurulmuş veya konserve edilmiş vişnelerin ithali için 3 Ağustos - 30 Eylül tarihleri arasında lisans verilmesini durdurmasını ve daha önceden bağlantı yapmış bulunan Türk firmalarının bundan önemli ölçüde zarar uğramalarını gösterebiliriz.

- Gümrük Kapıları İtibariyle Getirilen Engeller:

Bu tür engellemeler daha çok Fransa tarafından yapılmakta olup, bazı mamullerin ithalatını belirli bazı gümrük kapılarına yöneltilip, diğer gümrük kapılarından yapılacak ithalata izin vermemek şeklinde uygulanmaktadır.

Sanayi Sektörü:

- Miktar Sınırlamaları (Kotalar):

Üçüncü ülke menşeli bir ürünün ithalat miktarının önemli ölçüde artması ve benzer ya da dolaysız rakip malları üreten Avrupa Birliği üreticilerine ciddi olarak zarar verme tehdidi oluşturması durumunda, Avrupa Birliği düzeyinde veya ulusal düzeyde "ithalatın gözetimi tedbiri", bu ithalatın Avrupa Birliği üreticilerine önemli ölçüde zarar vermesi durumunda ise yine Avrupa Birliği düzeyinde veya ulusal düzeyde "miktar sınırlaması (kota)" tedbiri alınması Avrupa Birliği tarafından kararlaştırılabilmektedir.

Avrupa Birliği'nde ithalata miktar sınırlamaları getirilmesi iki ayrı mevzuat dahilinde yapılmakta olup,

Bunlardan birincisi 288/82 sayılı Konsey Tüzüğü uyarınca üye ülkelerin genel olarak uyguladıkları miktar sınırlamalarıdır. Ancak, tekstil/hazır giyim sektöründe bu mevzuattan ayrı kota tedbirleri uygulanmaktadır.

İkincisi, (Küba ve 3420/83 sayılı Tüzük uyarınca Çin'in de dahil olduğu) 1765/82 ve 3420/83 sayılı Konsey tüzükleri uyarınca, ticaretin devlet eliyle yürütüldüğü ülkelerden yapılan ithalatta, geçerli ülke bazında özgün sınırlamaları veya ithalat yasaklamaları söz konusudur.

Yaklaşık 70 kadar ikili kotadan 50'den fazlası Japon ürünlerine konulmuştur.

Ulusal sınırlama tedbirlerinin büyük bir bölümü Fransa (71) ve İtalya (48) tarafından uygulanmaktadır.

Kotalara tabi ürünler çok çeşitlidir; gıda ürünleri, kontrol cihazları, duvar ve kol saatleri, elektronik tüketim eşyaları (radyo, TV cihazları), transistörler, çelik ürünleri motorlar, motorlu taşıtlar bunlar arasında sayılabilir.

Tekstil/hazır giyim sektöründe ise GATT'a resmi bir istisna olarak getirilen Çok Elyafıllar Anlaşması (MFA) çerçevesinde üçüncü ülkelerden yapılan ithalata kotalar uygulanmaktadır.

1990 yılı sonu itibariyle, 123 kategorideki tekstil/hazır giyim ürünleri için 19 ülke ile ikili miktar sınırlaması anlaşması yapılmış olup, ülkemizle de 28.5.1986 itibariyle toplam 7 kategoride iki taraflı ihracat kısıtlaması yapılmıştır. Bu anlaşmanın yapıldığı diğer ülkeler Mısır, Fas, Tunus ve Malta'dır.

- İradi Sınırlama Anlaşmaları ve Benzer Düzenlemeler:

Belli bir ürünün ithalatının, birlik üreticilerine zarar ermesi veya zarar tehdidi oluşturması durumunda, ihracatçı ülkedeki üreticilere baskı yapmak suretiyle "iradi ihracatı sınırlama düzenlemeleri" adı altında gayri resmi kota uygulamalarına gidilmektedir. Bunların yanı sıra, özellikle tekstil, hazır giyim, çelik, makine, elektrikli ve elektronik ev eşyaları ile motorlu taşıtlar gibi sektörlerde sanayiden sanayiye düzenleme veya tek taraflı olarak ihracat artışını yavaşlatma veya ihracat tahmininde bulunma gibi sınırlayıcı tedbirler uygulanmaktadır. (24)

- İthalat Müsaadesi (Lisans)

Üçüncü bir ülkeden , Birliğe ithal edilen bir malın, Birlik üreticileri için zarar tehdidi oluşturması durumunda, bu ithalat, ithalat belgesine bağlanır. Bu uygulama, Topluluk düzeyinde ve milli düzeyde olabilir.

Topluluk düzeyinde olacak gözetim için Komisyonun teklifi ile Konsey kararı gerekir. Ayrıca belirli hayvan ve bitki türleri ile bunların parçaları ve türevlerinin ithalatı, ozon tabakasını delen kloroflüorokarbon (cfc) maddelerinin ithalatı da ithal müsaadelerine ve kontrole tabidir.

(24) Vakıfbank, Gümrük Birliği'nin s.53

- Anti- Damping ve Anti-Sübvansiyon Tedbirleri:

Avrupa Birliği'nin korumacılık politikasının en önemli ve en çok uygulanan araçlarındandır.

Damping: İhraç piyasasında rekabet gücünün artırılması amacıyla, bir ürünün iç piyasadaki satış fiyatından veya üretim maliyet değerinden daha düşük olarak ihraç edilmesidir.

Damping, işletmenin kendi eylemi sonucu veya devletin ilgili işletme veya sektöre dış piyasadaki satım gücünü artırması amacı ile düşük bir fiyat uygulamasını sağlayacak şekilde sübvansiyon vermesi sonucunda oluşur.

Sübvansiyon: Kamu yönetimleri tarafından firmalara, dolaylı veya dolaysız olarak, parasal birimlerle belirtilen ve ölçülebilen belirli bir faydanın sağlanmasıdır.

Avrupa Birliği mevzuatı, dampingli veya sübvansiyonlu ürünün Avrupa Birliği'nde belirli bir üretim alanında ya da sektörde maddi zarara yol açması veya böyle bir zarar tehdidinin oluşması durumunda "anti-damping vergisi" alınmasının kararlaştırılabileceğini öngörmektedir.

1986-1987 yıllarına kadar olan dönemde anti-damping soruşturmaları, damping veya zarar olmadığı veya ihracatçının ihraç fiyatını yükseltme taahhüdü vermesi ile kapatılırken, son birkaç yıldır soruşturmalar sonucunda, dampingli ürünün ithalatına büyük ölçüde önce geçici anti-damping vergisi getirildiği, sonra da bunu kesin vergi şekline dönüştürüldüğü gözlenmektedir.

Dampingli veya sübvansiyonlu ithalat ile ilgili Birlik mevzuatının uygulanmasında üye ülkeler Topluluklar Konseyi ve Komisyon ile işbirliği yapmaktadır. Birlik tarafından gerek dampingli ve gerekse sübvansiyonlu ithalata karşı önem alınabilmesi için bu tür ithalatın Birlik için maddi zarara sebebiyet vermesi veya bir zarar tehdidi oluşturması gerektiğini daha önce belirtmiştik. Bunun için dampingli veya sübvansiyonlu mal ithalatının artış seyri bu tür malların fiyatları, bu malların üretim miktarları, kapasite kullanımları gibi veriler de gözönünde bulundurulur.

Komisyon, anti-damping uygulaması için soruşturma açılmasına karar verir. Bunun sonucunda ya tedbire gerek görülmeyerek dosya kapanır, ya da anti-damping vergisi uygulanmasına karar verilir. Anti-damping

uygulamalarına karşı şirketler, Birliğin Adalet Divanı'na itirazda bulunabilir. Son zamanlarda bu tür dosyaların sayısı giderek artmaktadır.

Birlik, 1982'de dumpingli olarak ihraç ettiği gerekçesiyle, Türk pamuk ipliği ihracatında anti-dumping vergisi alınmasını kararlaştırmış ve daha sonra Türk ihracatçılarının fiyatları yükseltme garantisi vermeleri ve kotalar üzerinde anlaşmaya varılması ile bu vergiler kaldırılmıştır.

Aynı yıl içinde, düz cam ürünleri için de anti-dumping soruşturmaları açılmış, yine Türk ihracatçılarının fiyat yükseltmeleri üzerine soruşturmalar kapatılmıştır. (25)

B- AB'de Devlet Yardımları:

Dünyanın en büyük ticari bloğu olarak Birlik, ilke olarak açık ve doğru bir uluslararası ticaret sistemini onaylamaktadır.

Yardımlar açık bir ticari engel olurken, Birliğin bu konuda sıkı denetim yaklaşımı uluslararası ticarete verdiği önemi göstermektedir.

Toplulukta verilen her yardım uluslararası ticaretin serbestleşmesini amaçlayan GATT kurallarına uygunluk içinde yapılmalıdır.

Devlet yardımlarının denetimi, Komisyon tarafından yapılmaktadır. Komisyon'un bu konuda başlıca görevi yardımları Birlikteki rekabete zarar verip vermediğini kontrol etmektir.

Komisyon'un Beyaz Kitap'ı sanayi politikası üzerine sıkı bir kontrol gerektiğini vurgulamaktadır.

Korumacılığın diğer şekilleri azalırken, devlet yardımlarının önemi, rekabet karşıtı bir mekanizma olarak artma eğilimindedir.

a) Yardım Türleri:

AB'de uygulanmakta olan yardım türleri aşağıda kısaca sayılmıştır.

(25) Vakıfbank, Gümrük Birliği'nin s.52

Nakdi Yardımlar ve Belli Vergi İndirimleri:

Direkt yardımlar, vergi indirimlerinden daha sık kullanılmaktadır. Bunun tek istisnası Almanya'dır ve vergi indirimlerinin kullanımı bu ülkede daha yüksek orandadır.

Nakdi yardımlar, Ar-Ge faaliyetlerinin finansmanı, vergi ödenebilmesi için verilen krediler gibi amaçlara verilmektedir.

Ancak burada sorun, bu yardımların nasıl hangi sektöre verileceği, vergi kolaylıklarının ne tür vergileri kapsayacağı gibi konularda açık bir ifadenin olmamasıdır. Bu durum, devletin yorumuna bırakılınca, gizli devlet yardımları ortaya çıkmaktadır.

Devletin Hisseli Katılımları:

Devletin hisse senedi olarak, özel ve kamu kuruluşlarına yaptığı yardımlardır. Portekiz'de hemen hemen tüm sanayi yardımlarının yarısından fazlasına karşılık gelen bu tür yardımlar önemli ölçüde kullanılırken, Yunanistan, Fransa, İspanya ve İngiltere'de ise önemli bir kullanımı yoktur.

Faiz ve Vergi Kolaylıkları:

Düşük faiz oranları ve vergi indirimleri şeklinde borçlanmalardır. Danimarka, Fransa ve Lüksemburg'da önemli bir yardım türü olarak uygulanmaktadır. Üye devletler, bütçeye ağır mali yük getirdiği için pek uygulamaya yanaşmamaktadır.

Devlet Garantileri:

Ticaret ve İhracatı desteklemek, kurtarma operasyonlarına yardımcı olmak, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesine katkıda bulunmak üzere verilen bir yardım türüdür. Fransa, Yunanistan ve Belçika'da sanayiye verilen yardımlar içinde önemli bir yüzdeye sahiptir. Bu yardımlar, devlet hisseli katılımlarla birlikte, devlet yardımları içinde en belirsiz olanlarındandır.

b) Toplulukta Uygun Görülen Devlet Yardımları

Genel Yardım Alanları:

Topluluk ortalamasına göre ciddi oranlarda işsizliğin bulunduğu ve yaşam standartlarının düşük olduğu bölgelerin kalkınması için verilen yardımlardır.

Avrupa için genel bir çıkar sağlayan veya üye ülkenin ekonomisinde söz konusu olan önemli bir sorunu çözmek için verilen yardımlar Avrupa Kalkınma Fonu'ndan önemli destek almaktadır. Gelişmeyi kolaylaştırıcı ve hızlandırıcı yardımlar, yeni istihdam yaratacak projelerin desteklenmesi açısından önemli bir konudur. Genelde rekabeti bozucu her türlü yardım ve şirketlerarası anlaşma yasaklandığı halde küçük ve orta ölçekli işletmeler bu uygulamanın dışında tutulmaktadır.

Avrupa Birliği'nin devlet yardımı yapısal politikası ile birlikte en fazla ihtiyacı olan bölgelere yardımı yoğunlaştırmayı amaçlanmaktadır. Ancak devlet yardımları politikası, hem ulusal hem bölgesel durumları dikkate almaktadır.(26)

Bölgesel amaçlar doğrultusunda yapısal fonlardan yardım için, alanların uygunluğu, hemen hemen tamamıyla Topluluk standartlarına bağlı olarak, sosyo-ekonomik koşullara göre saptanmaktadır. Birlik nüfusunun % 10'u bölgesel yardımın ulusal projelerle yürütüldüğü yerlerde yaşamaktadır. Ancak, bu bölgelerde Birlik, bölgesel kalkınma amaçları için finansal destek vermemektedir. Ulusal bölgeler yardımların olmadığı fakat Birliğin bölgesel kalkınmayı geliştirmek için müdahale ettiği yerlerdir. Böyle alanlarda Birlik, alt yapı, eğitim, tarımsal koşullar açısından destek verebilmektedir. Ancak, sanayi ve hizmetlerde yatırım yardımı, küçük ve orta ölçekli işletmeler için düşük yoğunluktaki yardımın kabul edildiği proje ve planlarla sınırlandırılmıştır.

Avrupa Birliği'nde halen uygulanmakta olan resmen kabul edilmiş devlet yardımları şöyle sıralanabilir.

Sektörel Yardımlar:

Tarım ve balıkçılık alanında yalnızca Birlik kaynaklarını kullanan yardımlar, Mayıs 1992'deki reform kararlarının ardından birçok sektörde zorunlu "set-aside" uygulaması ile bağlantılı fiyat indirimini karşılamak üzere uygulanan telafi edici yardımlar ile müdahale alımları ve ihracat geri ödemeleri gibi

(26) Vakıfbank, Gümrük Birliği'nin s.52

ortak sistemler öngören Konsey kuralları çerçevesinde kullanılabilir. FEOGA (Avrupa Tarımsal Garanti ve Yön Verme Fonu) başlıca kaynaktır.

Balıkçılık sektöründe ulusal yardımlar, ortak balıkçılık politikası ilkeleri çerçevesinde verilmektedir. Yardımların daha çok balıkçı filoları, balık ürünlerinin ticarileştirilmesi ve ilk aşama işleme faaliyetlerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

- Sanayi ve Hizmetler Sektörü:

Ar-Ge faaliyetleri, küçük ve orta ölçekli işletmeler, ticaret ve ihracatın geliştirilmesi, teknolojinin ileri düzeyde kullanılması, verimlilik artışı ve tasarruf gibi konularda hedefler bulunmaktadır ve yapılan yardım ve destek hizmetleri bu doğrultuda gelişmektedir.

Sanayide önem arzeden sektörler, demir-çelik, gemi-inşa, taşımacılık ve kömür sektörleridir. 1986-1990 döneminde toplulukta imalat sanayiine verilen yardımlar tüm devlet yardımlarının % 40'ına varmaktadır. Yunanistan, tüm üye devletler içinde en yüksek yardım miktarı ile dikkati çekmektedir. Daha sonra, İspanya, Portekiz ve İrlanda gelmektedir.

Gemi-inşa sanayiinde, üye devletlerde yardım trendleri farklılıklar arz etmektedir. Belçika, Fransa, Yunanistan ve İngiltere'de yardımlar düşürülmüştür. Danimarka, Almanya, İtalya ve Hollanda'da ise artan üretime bağlı olarak yardım hacmi de artmıştır. İspanya ve Portekiz'de sektöre verilen yardımlar, bu ülkelere tanınan "yeniden yapılanma yardımları" imkanları ile ilgilidir.

Demiryolları ve kömür madenciliği sektörüne verilen devlet yardımı oldukça yüksektir. Kömür sanayiinde sınırlı bir rekabet olmakla beraber, bu yardımların ulaştırma ve enerji gibi daha geniş pazarlar üzerindeki etkileri de gözardı edilemez.

Bölgesel Yardımlar:

Bölgesel dengesizlikleri gidermek amacıyla, Roma Anlaşması'nın 92-III maddesine uygun düşen bölgelere yapılacak yardımlar bulunmaktadır. Örneğin; Yunanistan, İrlanda ve Portekiz'de tüm bölgeler, İtalya'da Mezzogiorno bölgesi bu yardımlar kapsamına girmektedir.(27)

(27) Vakıfbank, Gümrük Birliği'nin s.52

İKİNCİ BÖLÜM

BİR EKONOMİK BÜTÜNLEŞME ŞEKLİ OLARAK: GÜMRÜK BİRLİĞİ

I-GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN TANIMI

Gümrük Birliği'nin sınırları içinde malların hiç bir engellemeyle karşılaşmadan serbest dolaşımı esastır. Bu nedenle Gümrük birliği tarafları arasında herhangi bir ayrımcılığın ortaya çıkmamasını teminen, ortak rekabet kuralları ile ortak ticaret politikalarının geliştirilmesi de gerekmektedir. Ancak bu çerçevede birlik üyeleri, serbest rekabet ortamında, eşit koşullarda üretim ve ticaret yapabileceklerdir. Bu nedenle, günümüzde gümrük birlikleri, dünya ekonomik ortamındaki gelişmelere paralel olarak, klasik tanımını aşarak geniş bir anlamda ele alınmaktadır.

Tablo:7 Bütünleşme Çeşitleri

	Üyeler arasında serbest ticaret	Ortak gümrük tarifesi	Üretim Faktörlerinin serbest dolaşımı	Ekonomi Politikalarının uyumlaştırılması
1-Serbest Mübadele Alanı	X			
2- Gümrük Birliği	X	X		
3- Ortak Pazar	X	X	X	
4- Ekonomik ve parasal birlik	X	X	X	
5- Tam ekonomik Bütünleşme	X	X	X	X

Bağımsız devletler arasında ekonomik entegrasyon (bütünleşme) hareketi çeşitli biçimler ve isimler alabilir. Bunların ekonomi kuramında kabul görenleri özellikleriyle birlikte Tablo 7'de gösterilmiştir.

Burada belirtilmesi gereken, bu sınıflandırma ülkeler arasında ayrı ayrı geçerli olabilen ekonomik entegrasyon biçimlerinden çok, bütünleşme sürecinin aşamalarını belirlemektedir. Gerçekten, ekonomik entegrasyonun bir iç dinamiği vardır. Bu bakımdan sadece 1, 2 ile 5 aşamalar istikrarlı (kalıcı) entegrasyon biçimleri sayılabilir. Bunlar dışında her aşama daha sonraki aşamaya zemin oluşturmaktadır. Her aşamada ülkelere ekonomik ve siyasal bağımlılıkları karşılıklı olarak artmakta; bağımsız ekonomi, para ve maliye politikaları izleme yetenekleri azalmaktadır.

Uluslararası ticaretin serbest olmasının dünyada optimal kaynak dağılımını sağlayarak verimlilik ve üretimi, dolayısıyla refahı artıracığı bugün de genelde kabul gören bir görüştür. Nitekim İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan IMF gibi uluslararası parasal örgütler. ITO Anlaşması'nın ABD Senatosu'nca onaylanmaması üzerine 1948 yılında Cenevre'de küçük bir sekreteryaya ile yürürlüğe konulan GATT gibi uluslararası anlaşmalar hep bir düşünceden yola çıkılarak oluşturulmuşlar ve dünya ticareti ile ödemelerinin engellerden arındırılmasını ilke edinmişlerdir.

Böyle bir düşünce sisteminde, gümrük birliği serbest ticarete doğru bir adım olduğundan olumlu görülmüş ve teşvik edilmesi gerektiği düşünülmüştür. dünyada serbest ticareti gerçekleştirmeyi kendisine ilke edinen, bu amaçla üye ülkeler arasındaki ticarete ayırım yapmama kuralını "en çok kayırılan ülke" statüsünü yaygınlaştırarak koyan GATT'ın XXIV. maddesinde gümrük birliklerini ve serbest mübadele alanlarını bu kuraldan istisna etmesi böyle algılanabilir.

Birden çok ülke arasında bir gümrük birliği kurulmasıyla evrensel serbest ticaret arasında refah yaratma açısından farklar vardır. Gümrük birliğinde birliğe dahil ülkeler arasında ticaret serbestleştirilirken, birlik dışında kalan ülkelere karşı OGT ile korumacılık getirilmekte ya da mevcut korumacılık sürdürülmektedir. Böylece gümrük birliklerinde serbest ticaretle korumacılık birarada görülmektedir.(28)

A-Genel Anlamda Gümrük Birliği

Gümrük Birliği, iki veya daha fazla ülkenin kendi toprakları arasında malların serbest dolaşımını sağlamaları, yani gümrük vergilerini kaldırmaları ve geri kalan ülkelere (bunlara üçüncü ülke denir.) aynı gümrük vergilerini

(28) Nahit TÖRE, Ekonomik Bütünleşme Kuramı, Avrupa Birliği El kitabı Merkez Bankası Personel Genel Md.Yayıni. Ankara, 1995 s.21

duvarlarının bulunduğu ülke aracılığıyla Serbest Ticaret Bölgesi sınırları içine girer ve serbest dolaşımında olurlar. Bu nedenle serbest ticaret bölgesi sistemi, hem zaman içinde kısıtlı bir işleve sahiptir, hem de trafik sapması yarattığından ortak sınırı olan veya üçüncü ülkelere uyguladığı gümrük koruma hadleri birbirinden çok kullanışlı değildir. Serbest Ticaret alanı uygulamasında ortak dış ticaret politikası oluşturulmaz.

Serbest Ticaret Anlaşmalarına en yeni örnek, ABD, Kanada ve Meksika arasında oluşturulan NAFTA (North American Free Trade Agreement) serbest ticaret anlaşmasıdır.

Serbest Ticaret Anlaşmalarının daha esnek bir uygulaması da Tercihli Ticaret Kulüpleridir. Bu uygulamada gümrükler tümüyle kaldırılmaz, karşılıklı olarak tercihli tarife uygulanır, üçüncü ülkelere karşı ortak tarife sözkonusu değildir. Bu uygulamanın en bilinen örneği Birleşik Krallık Ülkeler Topluluğu'dur (Commonwealth).(31)

II-TÜRKİYE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

A- Ankara Anlaşması

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilgilenmeye başlaması 1950'li yılların sonlarına rastlar.

Yunanistan'ın AT'ye ortaklık için 15 Temmuz 1959'da yaptığı başvuruyu, Türkiye'nin aynı yıl 31 Temmuz başvurusu izlemiştir.

Başvuru ciddi bir hazırlığa dayanmıyordu. Türkiye'nin başvurusunun önemli bir nedeni, uzun dönemde Batı Avrupa'da kurulabilecek siyasi bir birliğin dışında kalmak ve Gümrük Birliği içinde Yunanistan'a verilecek ticari tavizlerden yoksun kalmak istememesidir.

Başvurular, AET tarafından olumlu karşılanmıştır.

Yunanistan'ın başvurusu iki yıl içinde sonuçlandırılmış ve Yunanistan'la AET arasındaki ortaklık anlaşması 1 Kasım 1962'de imzalanmıştır.

(31) İKV, 40 soruda ..., s. 5

Dört yıl süren görüşmeler sonucunda Türkiye'nin başvurusu uygun bulunarak, AET ile Türkiye arasında 12 Eylül 1963 tarihinde ortaklık anlaşması imzalanmıştır.

Bu anlaşma, Avrupa Birliği'nin Türkiye ile resmi ilişkilerinin başlangıç noktasını oluşturur.

Aralık 1964'de yürürlüğe giren ve "Ankara Anlaşması" olarak bilinen bu anlaşmanın amacı; Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasını ve Türk halkının istihdam seviyesinin ve yaşama şartlarının yükseltilmesini sağlama gereğini gözönünde bulundurarak, taraflar arasındaki ticari, ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmektir.

Ankara Anlaşması'na göre Türkiye'nin ortaklığı üç aşamada gerçekleştirilecektir.

Birinci aşama, beş yıllık hazırlık dönemi olup, Türkiye bu aşamada ekonomisini güçlendirecek, AET de yardımcı olacaktır.

İkinci aşama, ilke olarak iki yıl sürecek ve bu sürede "Gümrük birliği" aşamalı olarak kurulacaktır.

Süresi belirsiz son aşamada ise ekonomi politikaları arasında eş güdüm sağlanacaktır.

Aşamalar ilerlediğinde, Ankara Anlaşması'nın 28'nci maddesinde belirtildiği üzere taraflar, yani hem Topluluk hem de Türkiye, Türkiye'nin Topluluğa giriş olasılığını inceleyecektir.

Ankara Anlaşması'nın 28'inci maddesi Türkiye'ye topluluğa tam üye olma yolunu açmaktadır.

Ankara Anlaşması, anlaşmanın işleyişini gözetmek üzere bir tarafta AT ülkelerinin hükümet üyeleri ile Konsey ve Komisyon üyelerinden, diğer tarafta da Türk Hükümeti'nin üyelerinden oluşacak bir Ortaklık Konseyi'nin kurulmasını öngörmektedir.

Konsey, anlaşmasının hedeflerine ulaşmasına yönelik kararları almakla ve uygulanması konusunda doğacak anlaşmazlıkların çözüme bağlamakla yetkili kılınmıştır.

Ayrıca Ortaklık Konseyi'nin görevlerini yerine getirmesine yardımcı olmak, örneğin; Konseyin alacağı kararların taslaklarını hazırlamak üzere bir Ortaklık Komitesi kurulmuştur.

Konseyin demokratik denetim organı olan Karma Parlamento Komisyonu ise Türkiye Büyük Millet Meclisi ile Avrupa Parlamentosu üyelerinden seçilen 18'er kişiden olmak üzere toplam 36 üyeden oluşmaktadır.

Yılda üç defa toplanan Karma Parlamento Komisyonu'nun görevi, Konsey'in faaliyet raporunu incelemek, ortaklığa ilişkin konularda fikir teatisinde ve tavsiyelerde bulunmaktır.

Görevi, ortaklık anlaşması'nın gümrükle ilgili hükümlerinin doğru ve yeknesak bir şekilde uygulanması amacıyla akit taraflar arasında idari işbirliğini sağlamak ve Ortaklık Komitesi'nin gümrük alanında kendisine verebileceği her türlü diğer görevi yürütmektir.

Karar alma yetkisi yoktur. Gümrük konularıyla ilgili ortak sorunları tartışmak üzere yılda iki kez Brüksel'de ve Türkiye'de toplanmaktadır.(32)

B- Türkiye'nin Tam Üyelik Başvurusu

Türkiye'nin 24 Ocak 1980 kararları ile dışa açılma ve uluslararası ekonomiye entegre olma politikası uygulamaya başlaması onun Topluluk ile birleşmesini güçleştiren engelleri ortadan kaldırmıştır.

Türkiye, 14 Nisan 1987'de Ankara Anlaşması'nda öngörülen ikinci ve üçüncü aşamaların tamamlanmasından önce ve Avrupa Parlamentosu'nda ortaya çıkabilecek olumsuzlukları önlemek amacıyla AT'ye tam üyelik başvurusunda bulunmuştur.

Türkiye'nin 14 Nisan 1987 tarihinde yaptığı tam üyelik başvurusuna ilişkin incelemelerini tamamlayan AT Komisyonu, görüş raporunu 18 Aralık 1989'da AT Bakanlar Konseyi'ne sunmuştur.

(32) HDTM, Avrupa Topluluğu ve Türkiye, Ankara, 1993, s.159

Görüş, topluluğun kendi iç pazarını tamamlamanın, ekonomik ve parasal birlik yönünde ilerlemenin, yeni üyeliklerin gündeme alınmasına göre öncelik taşıdığını vurguluyordu.

Türkiye ile AT arasında ekonomik ve toplumsal gelişme düzeyi bakımından önemli mesafeler bulunduğunu, ülkede demokrasinin eksik olduğunu, insan hakları ihlallerinin, Kıbrıs'taki durumun ve bir üye ülkeyle öteden beri varolan anlaşmazlıkların görmezlikten gelinemeyeceğini belirtiyordu.

Bu gözlemler bugün de büyük ölçüde geçerliliğini korumaktadır.

Görüş, Türkiye'nin tam üyeliğe uygunluğunu ve AT'ye yakınlaşmaya teşvik edilmesinden topluluğun çıkarı olduğunu da teyit etmiştir.

Bu hususu birkaç kararında daha yineleyen Konsey, Türkiye'yle ilişkileri güçlendirmek amacıyla daha sonra Komisyon'un konuyla ilgili tavsiyeleri temelinde "Matutes Paketi" olarak bilinen;

- 1995'e kadar Gümrük Birliği'nin sağlanmasını,
- Gümrük Birliği ile bağlantı sınai ve teknolojik işbirliği alanlarının çoğaltılmasını,
- Mali işbirliğinin yeniden tesis edilmesini,
- Siyasi işbirliğin geliştirilmesini

amaçlayan bir hedefler kümesi belirlenmiştir.

AT Bakanlar Konseyi'nin bu görüşü kabul etmesi, Türkiye'de beklentilerin gerçekleşmediği duygusu ve hayal kırıklığı yaratmıştır.

Konsey'in sonraki kararlarıyla sözkonusu tavsiyeler uygulamaya konulmuş, ancak mali işbirliği konusunda üye ülkeler arasında hala tam bir fikir birliği sağlanamamıştır.(33)

(33) Vakıfbank, Gümrük Birliği'nin Türk Ekonomisine ... s.38.39

C- Gümrük Birliğine Hazırlık

1980'den sonra fiilen işlemez duruma gelen Ortaklık Konseyi, 30 Eylül 1991'de Brüksel'de Dışişleri Bakanları düzeyinde yapılan tam üyeli bir toplantı ile yeniden işlerlik kazanmıştır.

Ortaklık Konseyi'nin Kasım 1992 ve Kasım 1993'te Brüksel'de yapılan sonraki toplantıların siyasal diyalogun artırılması ve Gümrük Birliği hazırlıklarının iletilmesi yönünde kararlar alınmıştır.

Gümrük Birliği, tarife ve miktar kısıtlamalarının kaldırılmasından ve üçüncü ülkeler için ortak bir tarifinin benimsenmesinden çok daha fazlasını ifade etmektedir.

Avrupa Komisyonu'ndan ve Türkiye'den yetkililer 1993 başlarından beri Gümrük Birliği yönlendirme komitesi çerçevesinde yürüttükleri yoğun tartışmalarla;

- AB'nin dış ticaret politikasının uyumu,
- Rekabet ve devlet yardımları,
- Fikri mülkiyetin korunması,
- Standartların ve sınıai düzenlemelerin uyumlaştırılması,
- Gümrük usulleri,
- Hizmetlerin ve kamu alımlarının serbestleştirilmesi,
- Karar süreci,
- Kömür, demir, çelik, birincil ve işlenmiş tarım ürünlerinin ticaretinde uygulanacak hükümler

gibi konularda kurallar geliştirilmiştir.

Gümrük birliği hazırlıklarını tamamlama çabalarına ilk ivmeyi kazandıran, Avrupa Zirvesi'nin Haziran 1992 tarihli Lizbon Deklarasyonu olmuştur. Deklarasyon, "Avrupa'daki mevcut siyaset koşullarda Türkiye'nin rolünün çok büyük önem taşıdığını ve 1964 Ankara Anlaşması'nın öngördüğü, en yüksek düzeyde siyasal diyalogu da içeren perspektif doğrultusunda Türkiye'yle işbirliğini yoğunlaştırmak ve ilişkileri geliştirmek için her türlü nedenin bulunduğunu" vurgulamıştır.

Türkiye'nin Gümrük Birliğinin tamamlanmasına yönelik yükümlülüklerini yerine getirme taahhüdü, Ortaklık Konseyi'nin Kasım 1992'deki toplantısında teyit edilmiş ve o tarihten sonra en yüksek düzeylerde yinelenmiştir.

Taraflar, Gümrük Birliğinin tamamlanmasına yönelik hazırlıkları gözetmek üzere, Avrupa Komisyonu'ndan ve Türkiye'den üst düzey yetkililerin biraraya geldiği bir dizi yönlendirme komitesi toplantısı düzenlenmiştir. Bu komiteye, Şubat 1993 ile Haziran 1994 arasında Ankara'da ve Brüksel'de 8 defa toplanmıştır. Kasım 1993'deki Ortaklık Konseyi toplantısında, Gümrük Birliğinin 1995 süresince tamamlanması için gerekli her türlü önlemin bu zaman zarfında alınması kararlaştırılmıştır.

Konsey, Yönlendirme Komitesi'nin takip edeceği bir çalışma programı oluşturmuştur. Ocak 1994'te AB ve EFTA ülkeleri lehine açık tercihler getiren bir tarife rejiminin uygulanmaya koyulması, Türkiye'nin serbest mal dolaşımına geçiş yönünde attığı ilk önemli adım olmuştur.

İki taraf, temmuz 1994'de Gümrük Birliği'nin işleyiş tarzını nasıl algıladıklarını açıklığa kavuşturmuşlardır.

Komisyon'un dış ekonomik ilişkilerden sorumlu üyesi Sir Leon Brittan, Bakanlar Konseyi'ne Gümrük Birliği'nin sağlanması konusunda sunduğu raporda, Türkiye ile Gümrük Birliği görüşmelerini sonuçlandırma konusunda yetki istemiştir.

Türk hükümeti de aynı sıralarda çıkardığı Beyaz Kitap'la Gümrük Birliği'ne ilişkin kendi yaklaşmasını ortaya koymuştur.

Zamanlama konusunda, hazırlıkların tamamlanmasına olabildiğince vakit bırakabilmek için Gümrük Birliğinin 1995 yılının başında değil sonunda yürürlüğe girilmesi üzerinde görüş birliğine varılarak başlangıç tarihi, 1 Ocak 1996 olarak belirlenmiş olup, bu tarihten sonra 22 yıllık Geçiş Dönemi, son bulmuş ve Türkiye'nin AB'ye katılımı yolunda "Son Dönem"e girilmiştir.(34)

III-TÜRKİYE- AB İLİŞKİLERİNİ DÜZENLEYECEK OLAN ORGANLAR:

Anlaşmanın yürürlüğe girmesi, Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde bir takım organların gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. AB ile Türkiye arasındaki ilişkileri düzenleyecek olan organları şöyle açıklayabiliriz;

(34) DTM, Dış Ticaret Yönüyle..., s.2

A-Temel Organlar

a)Ortaklık Konseyi

Ankara Anlaşması'nın 6. maddesi ile ortaklık rejiminin uygulanmasını ve gittikçe gelişmesini sağlamak için akit tarafların bir "Ortaklık Konseyi"ne, Türkiye-AB ortaklığının en yetkili organı olarak, anlaşma ile belirtilen amaçların gerçekleştirilmesi için "karar alma yetkisi" verilmiştir. Konsey ayrıca Ankara Anlaşması'nın 22/1 maddesine göre yararlı tavsiyelerde de bulunabilir.

Ortaklık Konseyi anlaşmanın hedeflerini dikkate alarak, ortaklık rejiminin sonuçlarını belli aralıklarla inceler. Ayrıca taraflar, anlaşmanın uygulama ve yorumu ile ilgili ve tarafları ilgilendiren her anlaşmazlığı Ortaklık Konseyi'ne getirebilirler. Konsey, anlaşmazlığı karar yolu ile çözebileceği gibi Adalet Divanı'na veya başka bir yargı makamına götürmeyi kararlaştırabilir. Taraflar, kararın veya hükmün yerine getirilmesinin gerektirdiği tedbirleri almakla yükümlüdür.

Ortaklık Konseyi Türk hükümeti temsilcilerinden ve AB Konseyi ile Komisyonu ve üye ülke hükümetlerinin temsilcilerinden oluşmaktadır. Başkanlığı, altışar aylık süreler için Türkiye ile AB temsilcilerinden tarafından sıra ile yapılır. Türkiye'nin ve Topluluk tarafının birer oyları vardır. Kararlarını oybirliği ile alır ve en az 6 ayda bir bakanlar düzeyinde toplanır. Görevlerinde kendisine yardım edebilecek her türlü komiteyi kurma yetkisi vardır. Bu bağlamda, 1964 yılında yapılan Ortaklık Konseyi toplantısı ile Ortaklık Komitesi, 1965 tarihli bir toplantı ile de Karma Parlamento Komisyonu kurulmuştur.

B-Yardımcı Organlar

a) Ortaklık Komitesi

Ankara Anlaşması'nın 24. maddesinde, Ortaklık Konseyi'nin görevlerinde kendisine yardımcı olabilecek her komiteyi kurabileceği öngörülmüştür. Bu çerçevede, Ortaklık Konseyi'nin 3/64 sayılı kararı ile bir yardımcı organ niteliği taşıyan "Ortaklık Komitesi" kurulmuştur.

Ortaklık Komitesi'nin yapısı Ortaklık Konseyi'ne benzemektedir. Görevleri, Ortaklık Konseyi'nin gündemini hazırlamak ve bu organın vereceği talimatlara uygun olarak ortaklık ilişkileriyle ilgili teknik sorunlar üzerinde

incelemeler yapmaktadır. Teknisyenlerden oluşur. Hazırladığı raporlar için oylama yapmaz, doğrudan Ortaklık Konseyi'ne sunar.

b) Karma Parlamento Komisyonu (KPK)

Avrupa Parlamentosu'nun ve TBMM'nin 14.5.1965 ve Senato'nun 14.7.1965 tarihli kararları doğrultusunda, Ortaklık Konseyi'nin 1/65 sayılı kararı ile 17.9.1965 tarihinde kurulan KPK, ortaklığın demokratik denetim organıdır.

TBMM ve Avrupa Parlamentosu'ndan seçilen on sekizer üyeden oluşur ve yılda üç kez toplanır. Görevi, Ortaklık Konseyi tarafından hazırlanan yıllık faaliyet raporlarını incelemek ve ortaklığa ilişkin konularda görüş alışverişinde ve tavsiyelerde bulunmaktadır.

c) Gümrük İşbirliği Komitesi

Ortaklık Konseyi'nin 2/69 sayılı kararı ile kurulmuş teknik bir komitedir. Görevi, Ankara Anlaşması'nın gümrükle ilgili hükümlerinin doğru ve yeknesak bir şekilde uygulanması amacıyla taraflar arasında idari işbirliğini sağlamak ve Ortaklık Komitesi'nin gümrük alanında kendisine vereceği her türlü görevi yürütmektir. Karar alma yetkisi yoktur.

Üye ülkeler gümrük uzmanları ve Komisyon servislerinin gümrük uzmanları ve Komisyon servislerinin gümrük sorunları ile ilgili memurları ve Türk gümrük uzmanlarından oluşur.

d) Ekonomik ve Sosyal Komite (ESK)

AB'deki Ekonomik ve Sosyal Komite'nin yapısına benzer, ancak Türkiye'nin bu konudaki koşullarına uygun olan bir ESK kurulmuştur. Üçlü yapısı işverenler, işçiler ve diğer çıkar grupları olarak dağılmıştır. İşverenler Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye İşverenler Sendikası Konfederasyonu ve Türkiye Belediyeler Birliği tarafından, işçiler Türk-İş, Hak-İş ve DİSK tarafından ve diğer çıkar grupları Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu, Türkiye Barolar Birliği ve rotasyonla Yüksek Öğretim Kurumu, Tüketicileri Koruma Derneği veya Türkiye Mimarlar Mühendisler Odaları Birliği tarafından temsil edilirler.

e)Yönlendirme Komitesi

Gümrük İşbirliği Komitesi'nin 24-25 Şubat 1993 tarihli toplantısında Türkiye tarafından önerilen ve 18 Mart 1993 tarihli toplantı ile kurulan Yönlendirme Komitesi, Ortaklık Komitesi'nin gözetimi altında, Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin tamamlanmasına ilişkin gelişmeleri izlemek ve teşvikle görevlendirilmiştir.

Komite, ilgili AB Komisyonu servisleri ile Türkiye'nin bakanlık ve kuruluşlarının üst düzey yetkililerinden oluşmaktadır.

Komite, çalışma tespit ve sonuçlarını Ortaklık Komitesi'ne sunmaktadır. Komite taraflarca gerekli görüldüğü takdirde, çalışmalarına katkıda bulunmak üzere, Ortaklık Komitesi toplantılarından önce biraraya gelmektedir.

f) AB-Türkiye Gümrük Birliği Ortak Komitesi

Ortaklık Anlaşması'nın 24. maddesi uyarınca, AB-Türkiye Gümrük Birliği Ortak Komitesi kurulmuştur. Bu komite bilgi ve görüş alışverişi sağlar, Ortaklık Konseyi'ne tavsiyelerde bulunur ve Gümrük Birliği'nin düzgün işleyişini teminen görüş bildirir.

Gümrük Birliği Ortak Komitesi, iki tarafın temsilcilerinden oluşur. Başkanlığı altı aylık dönemler itibariyle Topluluğu temsilen AB Komisyonu temsilcisi ile Türkiye temsilcisi tarafından sırayla üstlenilir.

Gümrük Birliği Ortak Komitesi, en az ayda bir kere toplanır. Komite ayrıca, başkanın çağrısı üzerine veya taraflardan birinin işleyiş kurallarına uygun olarak yaptığı talep üzerine toplanabilir. Gerekli gördüğü zaman kendisine yardımcı olması için çeşitli alt komiteler veya çalışma grupları oluşturabilir.(35)

IV-TÜRKİYE İLE AB ARASINDAKİ GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN KAPSADIĞI ÜRÜNLER

Gümrük Birliği, esas itibariyle sanayi ürünlerini kapsamaktadır. Ancak, hassas maddeler olarak nitelendirilen bazı sanayi ürünlerinin üçüncü

(35) Bige KALEAĞASI, Selcan SERDAROĞLU, Avrupa Birliği Kurumları ve ... s. 28.

ülkelerden ithalatında Topluluk tarafından uygulanan OGT hadlerine uyum, kademeli olarak 1.1.2001 tarihi itibariyle gerçekleştirilecektir.

Diğer taraftan, Topluluğun 3448/93 sayılı Konsey Yönetmeliği ekinde listelenen İşlenmiş Tarım Ürünleri de Gümrük Birliği kapsamında yer almaktadır. Söz konusu ürünlerin ithalatında, Topluluk sistemi ile uyumlu olarak oluşturulan yeni mevzuat çerçevesinde, Topluluk sistemi ile uyumlu olarak oluşturulan yeni mevzuat çerçevesinde, Toplu Konut Fonu (diğer bir ifadeyle tarım payı) bütün ülkeler kaynaklı ürünler için uygulanırken, Gümrük Vergisi Oranı (diğer bir ifadeyle sanayi payı) sadece üçüncü ülkeler menşeli ürünlerde uygulanmaktadır.

Tarım ürünlerinin serbest dolaşımının sağlanması ancak, Türkiye'nin Topluluğun Ortak Tarım politikasına uyumu ertesinde mümkün olabilecektir.

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Anlaşmasına dahil ürünlerde ise, AB ile Türkiye arasında bir Serbest Ticaret Alanı oluşturulmasını öngören Anlaşma 21 Aralık 1995 tarihinde parafe edilmiştir.

Türkiye-AB Gümrük Birliğini Düzenleyen 1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın İçeriği;

6 Mart 1995 tarih ve 1/95 sayılı Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararı (Gümrük Birliği Kararı), koşulları Katma Protokol'le belirlenmiş bulunan Geçiş Dönemi'ni sona erdirmekte, Gümrük Birliğinin henüz tamamlanmamış unsurları ile bu birliğin tamamlanmasından sonra işlerliğini sağlamaya yönelik tedbirleri ve takvimi içermektedir. Söz konusu metin,

- * Malların serbest dolaşımı ve ticaret politikası
- ⇒ Gümrük vergilerinin, miktar kısıtlamalarının ve eş etkili vergi ve tedbirlerin kaldırılması,
- ⇒ OGT ve tercihli tarife politikası
- ⇒ İşlenmiş tarım ürünleri,

- * Tarımsal ürünler,
- * Gümrüklere ilişkin hükümler,
- * Mevzuatın yakınlaştırılması (fikri, sınai ve ticari mülkiyetin korunması, rekabet, devlet yardımları, kamu ihaleleri, vergilendirme),
- * Yerleşme hakkı ve hizmetler,
- * Kurumsal hükümler
- ⇒ Türkiye-AB Gümrük Birliği Komitesi,

- ⇒ Danışma ve karar prosedürleri,
- ⇒ Uyuşmazlıkların çözümü,
- * Korunma tedbirleri,
- * Genel ve son hükümler ile eklerden, oluşmaktadır.

Ortaklık Konseyi'nin 6 Mart 1995 tarihli toplantısında 1/95 sayılı Gümrük Birliği Kararının yanısıra,

- ◇ Taraflar arasındaki ilişkilerin Ortaklık Anlaşmasının öngörmediği alanlarda da güçlendirilmesini amaçlayan bir Tavsiye Kararı,
- ◇ Türkiye'nin üçüncü ülkelere karşı 1 Ocak 2001 tarihine kadar Ortak Gümrük Tarifesi üzerinde vergi uygulayacağı hassas ürünleri içeren 2/95 sayılı Karar,
- ◇ Türk ekonomisinin Gümrük Birliğine bağlı olarak geçireceği değişiklikler esnasında ihtiyaç duyacağı mali yardım ve işbirliğinin çerçevesini belirleyen Topluluk Deklarasyonu,

kabul edilmiştir.(36)

V-GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN GETİRDİĞİ YÜKÜMLÜLÜKLER

Türkiye ile AB arasında gerçekleştirilen Gümrük Birliği anlaşması yukarıda da genel olarak belirttiğimiz gibi taraflara bir takım yükümlülükler getirmektedir. Bu yükümlüklerin hangilerinin kimler tarafından yerine getirileceğini şöyle açıklayabiliriz;

A-Topluluğun Üstlendiği Yükümlülükler

Topluluk, Türkiye çıkışlı sanayi mallarına uyguladığı bütün gümrük vergilerini, Protokol'ün ticarî hükümlerinin yürürlüğe girdiği 1 Eylül 1971'de dört istisna dışında sıfırlamıştır. İstisnalar; bazı petrol ürünleri, perakende satışa arz edilmeyen pamuk ipliği, diğer işlenmiş pamuklu dokumalar, yün veya ince hayvan kılından yapılan makine dokuma halılarıdır. Bu dört istisnadan petrol ürünleri için Topluluk, sıfır gümrüklü 200.000 tonluk bir tarife kontenjanı açmıştır. Diğer üç üründe gümrükler, 12 yıllık dönemde sıfırlanmak üzere yüzde 25'lik dilimler içinde indirilecektir. (Katma Protokol, ek 1, Md,1) Pamuk iplikleri, diğer pamuklu dokumalar ve yün veya ince kıldan mamul makine halıları itibariyle belirlenen tarife kontenjanları, Tamamlayıcı

(36) DTM. Dış Ticaret Yönüyle....., s.4

Protokol yanında Genel Tercihler Sistemi'yle de çeşitli artırımlara uğramış ve 1 Ocak 1985 tarihinde tamamen kaldırılmıştır. Böylece söz konusu tekstil ürünlerinde diğer istisnayı oluşturan, petrol türevlerine uygulanan sıfır vergili tarife kontenjanı, 740.250 tona yükseltilmiştir. Bu kontenjan 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın 6. maddesi uyarınca Türkiye'nin gerekli mevzuat uyumunu gerçekleştirmesinden sonra tamamen kaldırılacaktır.(37)

Topluluğun Gümrük Birliği nedeniyle, Türkiye'ye karşı üstleneceği bir diğer yükümlülük de, Türkiye'nin gümrük birliği sürecinde ekonomisinde meydana gelebilecek sarsıntılara karşı Mali İşbirliği Deklarasyonu çerçevesinde vermeyi taahhüt ettiği mali yardımdır. Söz konusu mali yardım beş bölümden oluşmaktadır.

- Topluluğun bütçe kaynaklarından, 1.1.1996 tarihinden başlamak üzere, 5 yıl süre ile Global olarak 375 Milyon ECU,
- Halen yürürlükte bulunan Akdeniz Programı çerçevesinde (1992-1996) 300-400 Milyon ECU,
- 1996 yılında devreye girecek 5,5 Milyar ECU'lük Akdeniz Fonu'ndan, Henüz kesin miktarı belli olmayan yardım,
- Avrupa Yatırım Bankası (AYB) kaynaklarından 1.1.1996 tarihinden başlamak üzere, 5 yıl süre ile 750 milyon ECU tutarında Proje kredisi,
- Makro ekonomik yardım (Söz konusu yardım ihtiyaç halinde ve Türkiye'nin talebi üzerine, uluslararası kuruluşlarla koordinasyon halinde IMF programına ek olarak verilecektir.) (38)

Söz konusu mali yardımlar halen Yunanistan'ın vetosu nedeniyle alınamamaktadır. Şu anda alınması muhtemel gözükten tek yardım Akdeniz Fonundan aktarılacak olan miktarı belirsiz paradır.

B-Türkiye'nin Üstlendiği Yükümlülükler

Türkiye'nin Gümrük Birliğine girmesiyle üstlendiği yükümlülükleri, üç ana başlıkta özetleyebiliriz;

- Gümrük vergilerinin ve eş etkili vergilerin kaldırılması,
- Miktar kısıtlamalarının kaldırılması,

(37)DTM, Türkiye-AB İlişkileri,Ortaklık Konseyi Kararı, Ankara, 1995

(38)DTM, Türkiye-AB İlişkileri,Mali İşbirliği Deklarasyonu, Ankara, 1995,

- Ortak Gümrük Tarifesine Uyum.
- AB'nin Ortak Ticaret ve Rekabet Politikalarına uyum

a) Gümrük Vergilerinin ve Eş Vergilerin Kaldırılması:

Gümrük vergilerinin kaldırılması için yapılan çalışmaların referansı 1967 yılı olup, konuyla ilgili hukuki dayanak ise Katma Protokol'ün 10. ve 11. maddeleridir.

Söz konusu indirimlerin gerçekleştirilmesi için sektörlerin özelliklerine göre iki ayrı liste düzenlenmiştir. Bunlardan 12 yıllık listede nispeten AB karşısında güçlü olduğumuz sektörler yer almakta olup, 22 yıllık liste adı verilen diğerinde ise daha zayıf sektörler bulunmaktadır.

Tablodan da görüleceği gibi başlangıçta yüzde 50 olan Gümrük vergisinin 12 yıllık listede 1.1.1973 tarihinde yapılan yüzde 10'luk indirimle uygulanacak olan oran yüzde 45'e düşmüştür. Daha sonra 1976 yılında gerçekleştirilen yüzde 10'luk indirimle uygulanacak olan vergi yüzde 40'a gerilemiştir. Daha sonra Türkiye bu dönemde o zamanki adıyla AET ile olan ilişkilerini dondurmuştur. Bu süreç Türkiye'ye Yunanistan, Portekiz ve İspanya'nın tam üyeliğe başvurularının tarihine denk gelmesi nedeniyle çok şey kaybettirmiştir. Daha sonra tekrar 1978 yılında gümrüklerini 10'ar puan halinde indirmeye başlayan Türkiye 1.1.1985 tarihinde sıfırlanmış olması gerektiği halde ancak 1996 yılında tam olarak indirimleri tamamlayabilmiştir.

22 yıllık korunma listesinde gerçekleştirilen uygulama ise yine 1973 yılında 5'er puan olarak indirilmeye başlanmış olup, 1985 yılından sonra hızlanarak 10'ar puan şeklinde düşülerek 1.1.1995 tarihinde gümrüklerin sıfırlanmış olması gerekmektedir, yine Türkiye bu listedeki indirimleri de ancak 1.1.1996 tarihinde tamamlayabilmiştir.

Konut fonu uygulamasında ise, 1.1.1995 tarihinde yüzde 20'lik, altı ay sonra 1.7.1995 tarihinde tekrar yüzde 20'lik bir indirim ve 31.12.1995 tarihinde de gerçekleştirilen yüzde 60'lık indirimle sınai ürünler için sıfırlanmıştır.

Tablo:8 Gümrük Vergilerinin ve Eş etkili vergilerin Kaldırılması

(KATMA PROTOKOL)
12 YILLIK LİSTE 22 YILLIK LİSTE

YILLAR	İNDİRİM(%)	UYG. VERGİ (%50)	YILLAR	İNDİRİM(%)	UYG.VERGİ (%50)
1973	10	45	1973	5	47,5
1976	10	40	1976	5	45
1978	10	35	1979	5	42,5
1979	10	30	1983	5	40
1980	10	25	1985	10	35
1981	10	20	1986	10	30
1982	10	15	1988	10	25
1983	10	10	1990	10	20
1984	10	5	1991	10	15
1985	10	0	1993	10	10
			1994	10	5
			1995	10	0

(UYGULAMADA Kİ DURUM)

12 YILLIK LİSTE		22 YILLIK LİSTE	
YILLAR	İNDİRİM(%)	YILLAR	İNDİRİM(%)
1973	10	1973	5
1976	10	1976	5
1988	10	1988	10
1989	10	1989	10
1990	10	1990	10
1991	10	1991	10
1992	10	1992	10
1993	10	1993	10
1994	10	1994	10
1995	5	1995	10
1996	5	1996	10

b) Miktar Kısıtlamalarının Kaldırılması:

Türkiye, Topluluk çıkışlı ithalata uygulanan miktar kısıtlamalarını tedricen kaldırmak ve libere olmayan maddelerin ithalatında Topluluk lehine kontenjan açmakla da yükümlüdür. Türkiye ile Topluluk arasında tam bir Gümrük Birliği'nin kurulabilmesi için, gümrük vergileri gibi miktar

kısıtlamalarının da (kotaların) kaldırılması gerekmektedir. Kotalar, maliyetlerden bağımsız olarak kesin bir koruma sağladığı için, gümrük vergileri gibi etki yaratmaktadır. Miktar kısıtlamalarıyla ilgili olarak Katma Protokol, taraflar arasında ithal miktar kısıtlamaları ile eş etkili tüm tedbirleri yasaklamış ve mevcut kotaların dışında yeni kota konulmamasını (standstill) kabul etmiştir. Türkiye Gümrük Birliği ile anlaşması ile bu uygulamayı da kabul etmiş olmaktadır.(39)

c) Ortak Gümrük Tarifesine Uyum(*):

Gümrük vergileri, eş etkili vergilerin ve miktar kısıtlamalarının kaldırılmasının ardından Türkiye'nin gerçekleştirmesi gereken bir diğer konuda Katma Protokol'ün 17. maddesine göre, Türk Gümrük Tarifesinin (TGT), Topluluğun Ortak Gümrük Tarifesine (OGT) uyumudur.

Söz konusu uyum için yine 12 yıllık ve 22 yıllık olmak üzere iki liste bulunmaktadır. Topluluğun Ortak Gümrük Tarifesi ile Türk Gümrük Tarifesi arasındaki fark yüzde 50 olarak alınmıştır. Buna göre 12 yıllık listede TGT'nin OGT'ye uyumu 1.1.1985 tarihine kadar 20, 20,20, 20 ve 40 olarak indirilerek farkın sıfırlanması karara bağlanmıştır.

Yine 22 yıllık listede TGT'nin OGT'ye uyumu da, 1973 yılından başlayarak 20, 30, 20, ve 30'luk indirimlerle 1.1.1995 tarihinde iki tarife arasındaki sıfırlanması öngörülmekteydi.

Uygulamada ise 1989 yılına kadar bu konuda hiçbir çalışma yapılmamış ve ancak bu tarihten itibaren 12 yıllık listede 20,20,20,20,10,10,10 puanlık indirimlerle, 22 yıllık listede de 20,20,10,20,15,15 puanlık indirimlerle 1.1. 1996 tarihinde Ortak Gümrük Tarifesine uyum süreci tamamlanmıştır.

Türkiye ile AB arasında gerçekleştirilen Gümrük Birliği, genel gümrük birliği tanımını aşarak, tarafların birbirine uyguladıkları gümrük vergileri ile eş etkili vergilerle, ikili ticaretin önündeki her türlü engeli kaldırmaları ve üçüncü ülkeler kaynaklı ürünlerde ortak bir gümrük vergisi tahsil etmeleri hususlarını içermekle kalmayıp, dünya ticaretinde GATT kuralları bazında gelişen yeni koşullar ve AB'nin 1992 yılında hayata geçirdiği Tek Pazar uygulamaları

(39) Rıdvan KARLUK, Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisine Muhtemel Etkileri, Süreç Dergisi, Sayı.17-18, İstanbul, 1995. s.79

(*) Bu konuyla ilgili ayrıntılı açıklamalar, üçüncü bölümde ele alınmıştır.

çerçevesinde, Topluluğun Ortak Ticaret ve Ortak Rekabet Politikalarının temel unsurlarına uyumunu da kapsamaktadır. İşte Türkiye 1.1 1996 tarihiyle girmiş olduğu Gümrük Birliği'nde aşağıdaki AB'nin Ortak Ticaret ve Ortak Rekabet Politikalarına ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararında yer alan maddelerin gereğini yerine getirmek durumundadır.

d)AB'nin Ortak Ticaret ve Ortak Rekabet Politikaları

Avrupa Birliği'nin Ortak Ticaret ve Rekabet politikalarını gerçekleştirmede kullandığı bir takım enstrümanlar vardır bunlar:

- ⇒ Ortak Gümrük Tarifesi,
- ⇒ İthalatta Ortak Kurallar
- ⇒ Dampingle İthalata Karşı Korunma
- ⇒ Sübvansiyonlu İthalata Karşı Korunma
- ⇒ Miktar Kısıtlamalarının (Kotaların) İdaresi
- ⇒ Haksız Ticari Uygulamalara Karşı Topluluk Haklarının Korunması,
- ⇒ İthalatta Uygulanan Diğer Mevzuat
 - * Ticari Markaların Korunması ve Taklit Ürünlerin Serbest Dolaşıma Girmesinin Önlenmesi,
 - * Çeşitli Standart ve Teknik Şartlara İlişkin Düzenlemeler,
 - * Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri İthalatında Özel Düzenlemeler,
- ⇒ İhracatta Ortak Kurallar,
- ⇒ Resmi Destekli İhracat Kredileri

olarak özetlenebilir.

Bu çerçevede Türkiye, Topluluğun yukarıda bahsi geçen mevzuatına uyum sağlarken aynı zamanda, AB'nin üçüncü ülkelere yönelik olarak uyguladığı otonom ve tercihli rejimleri de adapte etmektedir. Bu husus, 6 Mart 1995 tarih ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nda da öngörülerek, Türkiye'ye Topluluğun tercihli anlaşmalarını tedricen üstlenmesi konusunda 5 yıllık bir süre tanınmıştır.

Topluluğun Ortak Rekabet Politikası'nın amaçları arasında,

- * Rekabeti önlemeye, sınırlamaya veya bozmaya yönelik işletmelerarası anlaşmaların ve monopollerin oluşumunun ve piyasaya hakimiyetlerinin kötüye kullanılmasının önlenmesi,
- * Devletin sübvansiyon uygulamalarının kısıtlanması veya yasaklanması, bulunmaktadır.

Bu çerçevede, Türkiye tarafından,

* Teşebbüsler arasında rekabeti bozucu veya kısıtlayıcı anlaşmaların ve hakim durumun kötüye kullanılmasının önlenmesini sağlayacak mevzuatın geliştirilmesi,

* Fikri, sınai ve ticari mülkiyetin korunmasına ilişkin yasaların çıkarılması ve bu alanda bazı Uluslararası sözleşmelere taraf olunması,

* Belli kuruluşları ve ürünleri teşvik etmek suretiyle rekabeti bozan veya bozma tehdidi oluşturan her türlü devlet yardımının kaldırılması, gerekmektedir. (Türkiye, yukarıda özetlenen mevzuatların ilk ikisini tamamen, üçüncüsünün de önemli bir bölümünü hayata geçirerek, Gümrük Birliğine girmiş bulunmaktadır.) (40)

(40) DTM, Dış Ticaret Yönüyle....., s.3

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORTAK GÜMRÜK TARİFESİNE UYUM

I-OGT'NİN GELİŞİMİ, ÖZELLİKLERİ VE UYUMU

A- Tarihi Gelişimi

Gümrük Birliği tanımı uyarınca, gümrük birliğinde yer alan üye ülkelerin üçüncü ülkelerden yaptıkları ithalatta ortak bir gümrük tarifesi uygulamaları gerekmektedir. Topluluk başlangıç aşamasında bir gümrük birliği temeli üzerine kurulduğu için, geçiş döneminin sonu olan 1 Temmuz 1968 tarihinden itibaren üye ülkeler OGT'ni bütünüyle uygulamaya başlamışlardır. OGT, üye ülkelerin gümrük tarifelerinin aritmetik ortalaması alınarak oluşturulmuştur. Topluluğa katılan yeni üye ülkelerin gümrük tarifeleri aşamalı olarak OGT ile uyumlu hale getirilmektedir.

Topluluk kurulurken uygulanacak OGT'nin üye ülkeler arasında müzakereler yoluyla değil, Fransa, Almanya, İtalya ve Benelüks gümrük alanlarında uygulanan gümrük vergisi oranlarının aritmetik ortalamalarının alınmasıyla belirlenmesi yöntemi kararlaştırılmıştır. (41)

Ortalamalar alınırken 1 Ocak 1957 tarihinde geçerli olan gümrük vergilerinin temel alınması düşünüldü. OGT'nin oluşturulması sırasında aritmetik ortalama yönteminin istisnası olarak birkaç hassas ürün için gümrük vergisi oranları müzakereler yoluyla belirlenmiştir. Söz konusu ürünler Roma Anlaşmasının 1 nolu eki'nin G listesinde belirtilmiş olup, gümrük vergileri ve bazı tarife kontenjanları Mart 1960'da saptanmıştı. İmal edilen tütün ve bazı petrol ürünleri için gümrük vergileri sırasıyla 1962 ve 1964 yıllarında belirlenmişti. OGT'nin oluşturulması sırasında 23. madde uyarınca üye ülkelerin üçüncü ülkelerden yaptıkları ithalata uyguladıkları gümrük vergilerinde yaptıkları

(41) Roma Anlaşması, Madde 19

değişikliklerin listesi şöyleydi, milli düzeydeki gümrük vergileri ile OGT düzeyi arasındaki farklılığın % 15'i geçmediği ürünlerde OGT Antlaşmasının yürürlüğe girdiği tarihten (1 Ocak 1958) itibaren 4. yılın sonunda uygulanacak, diğer ürünler için aynı tarihte % 30 oranında indirim yapılacak, ikinci dönemin sonunda % 30 oranında bir indirim daha yapılacaktır. Geçiş döneminin sonunda OGT tümüyle uygulanmaya başlanmıştır. (1 Temmuz 1968)

Bununla beraber, AET(bu esnada henüz birlik halini almış olmadığı için bu kısaltma kullanılacaktır.)'nin kuruluşu sırasında üye ülkelerde uygulanan gümrük vergisi oranları arasında büyük farklılıklar vardı. Almanya ve Benelüks ülkelerinin nispi olarak düşük oranlı gümrük vergilerine karşın Fransa ve İtalya'nın gümrük vergisi oranları çok daha yüksekti. Fransa ve İtalya gümrük vergisi oranlarını diğer üye ülkelerin düzeyine indirmeyi kabul etmediği için aritmetik ortalama yöntemi benimsenmişti. Buna göre üye ülkelerden Almanya ve Benelüks ülkelerinin gümrük vergilerinin düzeyi yükselirken, Fransa ve İtalya'nınkiler indirilmek zorunda kalmıştı. Bu yöntem "bir gümrük birliğinde uygulanan OGT'nin birlik üyesi ülkelerin birlik kurulmadan önce uyguladıkları gümrük vergileri ve ticari tedbirlerin daha yüksek veya daha kısıtlayıcı olmaması gerektiğini" öngören GATT'ın 24. maddesine büyük ölçüde uygun olan bir çözüm yolu idi.

Bu durum karşısında AET her ne kadar özellikle hammaddeler üzerindeki gümrük vergileri ile sınırlamalar dikkate alındığında gümrük birliğinin GATT'ın ilgili hükmüne uygun olduğunu ileri sürmüştü de, sonunda yine GATT'ın 24. maddesinde belirtilen çözüm yolunu kabul etmişti. GATT'ın ilgili hükmü şöyledir: "Gümrük Birliğine katılan bir ülke OGT'ne uymak için birlik dışı ülkelere yaptığı ithalattan aldığı gümrük vergilerini yükseltirse, GATT'ı imzalayan diğer ülkeler Gümrük Birliğine, yaptıkları ihracatta uğradıkları kayıpların telafi edilmesini talep edebilirler."

Bu çerçevede, Dillon Round'un kapsamında yapılan çok taraflı ticaret görüşmeleri sonucunda (Mart-Mayıs 1962) AET'nin OGT'nin ortalama düzeyi 1958'de % 12,52'dan 1963'de % 11,7'ye indirilmişti. Kennedy Round görüşmeleri 1962 yılında ABD Başkanı Kennedy'nin ABD ile AET arasındaki ilişkilerin eşit ortaklık ve serbest ticaret temeli üzerine oturtulması için yeni bir yaklaşım oluşturulması ve bu amaçla hür dünya ülkeleri arasındaki ticaretin % 80'ini veya daha fazlasını teşkil eden her iki tarafın gümrük vergilerini tamamen kaldırması, diğer ürünlerde ise yarı yarıya azaltılması önerilerini kapsayan girişimi sonucunda, Mayıs 1964'de Cenevre'de başlamıştır. İngiltere'nin 1960'lı yıllarda AET'ye katılma başvurusunda bulunması, bu görüşmelerin yapılması zorunluluğunu kuvvetlendirmişti.

Daha sonra çok taraflı ticaret görüşmeleri sonucunda varılan anlaşma uyarınca AET ve ABD'nin ortalama gümrük vergisi oranları % 32, İngiltere'nin % 35 oranında indirilmesi ve böylece OGT'nin ortalama yüzeyinin 1 Ocak 1972'ye kadar % 8,1 oranında olması (ABD'nin % 12-İngiltere'nin % 11,5) kararlaştırılmıştı. Böylece Dillon ve Kennedy Round görüşmeleri sonucunda OGT'nin ortalama seviyesi % 35 oranında düşürülmüş oldu. Söz konusu indirimler, AET'nin kurulmasıyla "ticaretin birlik dışı ülkelere karşı birlik içi ülkelere yönelmesi" şeklinde oluşan ticaret saptırıcı etkilerin boyutunun sınırlı bir düzeyde tutulmasında önemli bir rol oynamıştı.

Bununla beraber, AET'nin kurulması ve belirlenen OGT'nin GATT'ın 24. maddesi ile teşkil ettiği çelişki durumunu giderilmesinde çok taraflı görüşmeler sonucu AET'nin OGT'de önemli ölçüde indirimler yapması yanında ABD'nin Batı Avrupa'da muhtemel bir tehdide karşı güçlü bir blok oluşturulmasına katkıda bulunulacağına inandığı AET'nin kurulmasını desteklemesinin de payı büyük olmuştur.

Bu arada Topluluğun İngiltere, İrlanda ve Danimarka ile genişlemesinde, yeni üye ülkelerin gümrük vergisi oranlarının OGT'ye uyumu sırasında da bazı artışlar ve indirimler olmuştur. Artışların indirimlerden daha fazla olduğu durumda GATT'ın 24. maddesi uyarınca bundan ihracatı zarar gören ülkelerin zararının telafi edilmesi için görüşmeler yapılmıştır.

Benzer bir şekilde, İspanya ve Portekiz'in 1 Ocak 1986 tarihinden itibaren katılmaları sonucunda tarım ürünleri için daha önce uyguladıkları gümrük vergilerinde yapılan değişikliklerin 1 Mart 1986'dan itibaren yürürlüğe girmesi üzerine ABD yönetimi, bu iki ülkeye yaptığı yılda 1 Milyar Dolar civarındaki bitkisel yağlar ve tahıl ürünleri ihracatının önemli bir bölümünün söz konusu tarife değişikliklerinden olumsuz bir şekilde etkileneceği gerekçesiyle AET ile özel bir ticaret anlaşması yapmak istemiştir.

Ayrıca 1973-1979 yılları arasında yapılan Tokyo Round ticaret görüşmeleri sonucunda sanayi ürünlerinin ithalatından alınan gümrük vergilerinin % 30 oranında indirilmesi kararlaştırılmıştır. 1980'li yıllarda aşamalı olarak tamamlanan bu indirimler sonunda AET'nin OGT'si ortalama olarak % 6 düzeyine ulaşmıştır.(42)

(42) Council Regulation (EEC) No. 3331/85 of 5 December 1985, Official Journal.

Sonuç olarak çok taraflı ticaret müzakereleri sonucunda varılan anlaşmalar ile ikili ticaret anlaşmaları uyarınca yapılan indirimler sonucunda OGT'nin ortalama düzeyi ABD ve Japonya'nın ithalata uyguladığı gümrük vergilerinin ortalama düzeyinden daha düşük olup, AET dünyanın en açık ekonomilerine sahip kabul edilmektedir.

B-Ortak Gümrük Tarifesinin Özellikleri

Ortak Gümrük Tarifesi AET'de uygulanan ODTP (ortak dış ticaret politikası)'nin en önemli aracı durumundadır. OGT 4 kısa madde ile bir Ek'ten müteşekkil olan 950/68 sayılı Konsey Tüzüğü ile oluşturulmuştur. Ekte fiili gümrük vergisi oranları ile malların sınıflandırılması (nomenklatür) da yer almaktadır. Yapılan değişiklikler ve gümrük vergilerinin bir listesinin yer aldığı Ek, bir Konsey tüzüğü ile yayımlanarak her yıl değiştirilir.

950/68 sayılı Konsey Tüzüğü, "Konseyi, Topluluğu bulunan ithalatta uygulanacak gümrük vergilerini tespit ettirilen veya değiştirmesine yetkili kılan" Roma Antlaşması'nın 100 ve 11. maddelerine dayanmaktadır.

Tüzüğün 1. maddesi Tüzük Ek'inde yer alan tarife sisteminin Roma Antlaşmasının 9. maddesinde öngörülen ürünleri kapsadığını ortaya koymaktadır. Bununla ilgili olarak ek'te yer alan bir hükümde de, tarifenin herhangi bir başlığında yer almayan bir ürünün en çok benzer olduğu ürünlerin bulunduğu başlık altında kabul edileceği öngörülmüştür. İlgili nomenklatürü AKÇT'nun kapsamı içinde bulunan ürünlerle ilgili başlıkları ihtiva etmesine rağmen 9850/68 sayılı Tüzük AKÇT'da uygulanmamaktadır.

OGT'nin yapısının temeli tüm üye ülkelerin imzalayarak taraf olduğu 15 Aralık 1950 tarihli Gümrük Nomenklatürü Konusunda Brüksel Sözleşmesi tarafından oluşturulmaktadır. "Nomenklatür Sözleşmesi" olara aynı tarihte imzalanan bir Antlaşma ile kurulan "Gümrük İşbirliği Konseyi" tarafından Brüksel Nomenklatürü ile ilgili olarak yayımlanan açıklayıcı notlar ve sınıflama görüşmeleri de "ikna edici bir güce" sahip veya "yetkili yardım" niteliğindedir.

OGT'nin 1986 yılında oluşturulmasından kısa bir süre sonra Toplulukta, Komisyonun Nomenkaltür ile ilgili hususlarda açıklayıcı mevzuat yayınlanmadan önce danışmalarda bulunulacak bir komite kurulmuştur. Komisyon sınıflama ile ilgili hususlarda önemli bir ağırlığa sahip olmakla beraber, nomenklatürün bir anlaşma ile oluşturulması nedeniyle başlıkların metnini değiştirmemektedir.

Birkaç istisna dışında gümrük vergileri "değer" üzerinden bir yüzde ile (advalorem gümrük vergileri) alınmaktadır. OGT'de iki tür gümrük vergileri bulunmaktadır. Bunlar üçüncü sütunda yer alan sözleşmeli gümrük

vergileridir. Otonom gümrük vergileri GATT çerçevesinde yapılan gümrük vergileri ile çok taraflı görüşmelerde (Dillon, Kennedy ve Tokyo Round görüşmeleri) baz alınırken, sözleşmeli gümrük vergileri bu görüşmelerin sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Roma Antlaşmasınının 28. maddesi uyarınca OGT'de yapılacak gümrük vergisi oranlarındaki geçici değişikliklerde OGT'ye dahil edilmektedir. Bunun yanında, AET'nin bir çok ülke ile yaptığı ortaklık anlaşmaları, serbest ticaret anlaşmaları gibi tercihli ticaret düzenlemeleri uyarınca AET'nin sözkonusu ülkelerden yaptığı ithalat için gümrük vergisi muafiyeti tanımları ya da gümrük vergilerinde yaptığı indirimler OGT'nin bütünleyici bir parçasını oluşturmaktadır.

Topluluğun Türkiye çıkışlı sanayi ürünleri ithalatı 1 Ocak 1973 günü ile birlikte "Ortak Gümrük Tarifesi Muafiyetinden" ve "konsolide liberasyon"dan yararlanmaktadır. Ancak 1980-1983 ortalamasına göre AET'ye yönelik sanayi ürünleri ihracatımızın % 90'nını etkilemekte olan bu " OGT muafiyeti" uyulması 55,05 BTN pozisyonundaki "perakende satışa hazır duruma getirilmemiş pamuk iplikleriyle" 55,09 BTN pozisyonuna giren "öbür pamuklu dokuma maddeleri"nde ve 27.10 ile 27.14 BTN pozisyonlarındaki işlenmiş petrol ürünlerinin bir kesiminde pek yetersiz tarife kontenjanları ile sınıflandırılmıştır.

Ortak Gümrük Tarifesinin aşağı yukarı 3700 satırdan oluşan adlar listesi ayrıca bunun büyütülmüş bir şekli olan (aşağı yukarı 6500 satır) dış ticaret istatistiklerinin (Nimexe) adlar listesinin de temelini oluşturur. Şunu da hatırlamak gerekir ki, bundan böyle ulusal yönetimlerin tek yönlü olarak OGT'ne aykırı davranma imkanları kalmamıştır. OGT'indeki her türlü değişikliğe Konsey karar verir ve bu konuda üçüncü ülkelerle görüşmeler yapılması gerekiyorsa, bunları Topluluk adına ve Konseyin talimatlarına göre ancak Komisyon yapabilir.

AET'ye üye devletler tarafından "üçüncü ülkeler" kapsamlı ithalata (Topluluk dışı ülkeler çıkışlı ithalata) uygulanmakta olan Ortak Gümrük Tarifesi daha doğusunda dünyanın en liberal (en düşük) tarifesini oluşturmuştur.

C- Ortak Gümrük Tarifesi Uyumu

OGT uyumu, Katma Protokol'ün imzalandığı tarihte (23 Kasım 1970) yürürlükte olan (fiilen uygulanmakta olan) Türk Gümrük Vergileri (TGV) ile

uyumun yapıldığı tarihteki OGT hadleri arasındaki farkın Katma Protokol takvimi çerçevesinde yüzdesel olarak azaltılması anlamına gelmektedir.

Başka bir deyişle:

OGT uyumu sonucunda ulaşılan oran = $TGV - [(TGV - OGT) \times \text{uyum yüzdesi}]$

şeklinde formüle edilebilmektedir. Bu formülün uygulandığı süreç sonunda, Türk Gümrük Tarifesi AB'nin OGT'sine tam olarak eşitlenmiştir. (43)

II- TÜRKİYE'NİN OGT'NE UYUM ÇALIŞMALARI

A- Katma Protokol

Katma Protokol, Türkiye'nin OGT'ne uyumun sağlamak üzere takvimler saptamıştır. Bu düzenleme gene 12 yıllık listede bulunan mallar için 12 ve öteki mallar için 22 yılda tamamlanacaktır.

Türkiye'nin nasıl AET'ye karşı gümrüklerini belirli süre ve kademelerle indirmesi gerekiyorsa, AET dışı ülkelere uyguladığı gümrüklerini de belirli zamanlarda ve belirli oranlarda yapacağı ayarlamalarla, Ortak Pazar'ın üçüncü ülkelere uyguladığı Ortak Gümrük Tarifesi düzeyine getirmesi gerekecektir.

Türkiye-AET ilişkilerini düzenleyen Katma Protokol'ün 17, 18 ve 19. maddeleri OGT'ne uyumla ilgili prosedürü içermektedir. Bunlardan Katma Protokolün 17. maddesi 122 yıllık listede yer alan ürünlerin OGT'ne uyumunu düzenlemektedir. 19.maddede ise OGT'ne uyumun hangi hallerde nasıl geciktirilebileceğinin hükümleri yer almaktadır.

OGT'ne uyumda gözönünde bulundurulacak olan gümrükler 22 Kasım 1970 tarihindeki Türk gümrükleri ile uyum tarihindeki AET'nin üçüncü ülkelere uyguladığı OGT hadleridir.

19678 sayılı ve 28 Aralık 1987 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 17 Aralık tarih ve 87/12421 sayılı Kararname'nin eki karar ile Türk Gümrük Tarifesi ile Topluluk Ortak Gümrük Tarifesi arasında 1/1/1988 tarihinde 22 yıllık listede bulunan mallar için yapılması gereken % 30 oranındaki uyum ertelenmiş, 1/1/1977 yılında 12 yıllık listede bulunan mallar için yapılması

(43) DTM, Dış Ticaret Yönüyle... s.7

gerektiği halde ertelenmiş bulunan % 20 oranındaki uyum ve 1/1/1983 tarihinde 22 yıllık listede bulunan mallar için yapılması gerektiği halde ertelenmiş bulunan % 20 oranındaki uyumun 1/1/1989 tarihinde gerçekleştirileceği belirtilmiştir.

Katma Protokolün 17. maddesi aynen şoyledir;

“Türk Gümruk Tarifesinin Ortak Gümruk Tarifesine uyumu bu Protokolün imzası tarihinde Türkiye'nin üçüncü ölkelere fiilen uyguladığı vergilerden hareket edilerek geçici dönem içinde aşağıdaki usullerle yapılır:

1-Yukarıda belirtilen tarihte Türkiye tarafından fiilen uygulanan vergi hadleri, Ortak Gümruk Tarifesi hadlerine, fazla veya eksik olarak % 15'i açan bir farklılık göstermeyen maddelere 10. maddede öngörölen ikinci indirimden 1 yıl sonra, Ortak Gümruk Tarifesi hadleri uygulanır.

2- Diğer hallerde Türkiye 10. maddede öngörölen ikinci indirimden 1' yıl sonra, bu protokolün imzası tarihinde fiilen uyguladığı gümruk haddi arasındaki farkı % 20 oranında azaltan Gümruk Vergisi hadleri uygulanır.

3- Bu fark, 10. maddede öngörölen 5. ve 7. gümruk vergisi indirimleri sırasında, yeniden % 20 oranında azaltılır.

4- OGT, 10. maddede öngörölen 10. gümruk indirimi ile tam olarak uygulanır”

Katma Protokol'ün 17. maddesinin 1. fıkrasında Türk Gümruk hadlerinin “Katma Protokol”ün imzası tarihi olduğu açıklık kazanmamaktadır. ancak, Katma Protokolün “Akit Tarafların Katma Protokole İlişkin Ortak İndirimleri” başlıklı ekinde yer alan 3 nolu bildiride şoyle denilmektedir; “Katma Protokolün 17 ve 18. maddelerinin birinci fıkralarında belirtilen OGT hadleri, Türk Gümruk Tarifesinin Ortak Gümruk Tarifesine uyumu sırasında fiilen uygulanan gümruk vergisi hadleridir” Buna göre Katma Protokolün imzası tarihindeki Türk Gümruk Vergisi hadleri, OGT'ne uyum tarihindeki OGT hadleri arasındaki fark üzerinden uyum, belli oranlarda gerçekleştirilecektir.(44)

Katma Protokolün 19. maddesi,

1- "1/1/1967 yılı toplam ithalatının değer olarak % 10'nu aşmayan bir kısım maddeler için, Türkiye, Ortaklık Konseyinde danışmadan sonra, 17 ve 18. maddeler uyarınca üçüncü ülkelere yapacağı gümrük vergisi indirimlerini, bu protokolün yürürlüğe girişini izleyen 22. yılın sonuna kadar ertelemeye yetkilidir.

Tablo:9 Türk Gümrük Tarifesi'nin(TGT), Ortak Gümrük Tarifesi (OGT)'ne Uyumu

(Katma Protokol Madde 17)

12 YILLIK LİSTE			22 YILLIK LİSTE		
YILLAR	UYUM(%)	(TGT/OGT) FARKI	YILLAR	UYUM(%)	(TGT/OGT) FARKI
1.1.1973	50	1.1.1973	50
1.1.1977	20	40	1.1.1983	20	40
1.1.1980	20	30	1.1.1988	30	25
1.1.1982	20	20	1.1.1991	20	15
1.1.1985	40	0	1.1.1995	30	0

2- 1967 yılı toplam ithalatının değer olarak % 5'ni aşmayan bir kısım maddeler için Türkiye, Ortaklık Konseyinde danışmadan sonra üçüncü ülkelere 22 yıllık sürenin ötesinde de OGT hadleri üstünde vergi uygulamaya yetkilidir.

3- Bununla beraber, yukarıdaki fıkralar hükümlerinin uygulanmasının Ortaklık içinde malların serbest dolaşımına zarar vermemesi gerekir ve bu uygulama Türkiye'nin 5. madde hükümlerine başvurmasına yol açmaz.

4- Gümrük Tarifesinin OGT'ne uyumunu hızlandırması halinde Türkiye bu bölümde öngörülen uygulamalardan doğan eş bir tercihi topluluğa saklı tutar.

Ortaklık Konseyinin ön müsaadesi olmadıkça, 3 sayılı ekte yer alan maddeler için geçiş döneminin sonundan önce bu hızlandırma yapılamaz.(45)

(45) Katma Protokol, Madde 19

B-Uygulamadaki Durum

AB ülkeleri kendi aralarında 1.Temmuz.1968'de OGT'ne uyum sağlamışlar ve bu tarihten sonra OGT'ni yürürlüğe koymuşlardır. Katma Protokol'e göre Türkiye 12 ve 22 yıllık süreler sonunda Birliğin OGT'ne sağlayacaktı. Katma Protokol'ün imza tarihinde OGT'nin % 15 alt veya üstünde bulunmayan maddelerde OGT, 1977 yılında uygulanacaktır. İmza tarihinde fiilen uygulanmakta olan gümrükler ile OGT arasındaki farkı % 20 oranında azaltan ilk uyumlaştırma, 1977 yılında yürürlüğe girecekti. Geriye kalan kısımlar ise % 20'lik indirimler ile 1985'te ortadan kaldırılması planlanmıştı.

OGT'ne uyum Türkiye için zorlu bir yükümlülüktü. Nedeni ise o tarihlerde ise AET'nin OGT ortalaması % 7, Türkiye'nin Gümrük Tarifesi Ortalaması ise % 40-50 arasında değişmekteydi. Aradaki bu yüksek farklılıktan dolayı Türkiye 25 Aralık 1976 tarihinde tek yanlı bir kararla Katma Protokol'deki bir kararla korunma maddesini Madde.60)'ı işleterek tüm yükümlülüklerini dondurdu. Listelerdeki tüm indirimler donduruldu. O zamana kadar indirimler 22 yıllık listede % 10, 12 yıllık listede % 20, konsolide listede ise % 40'a varmıştı.

4-11 Ekim 1978 tarihlerinde Türkiye iç ekonomik çalkantılar ve o vakit iktidarda bulunan hükümet tarafından Beş Yıllık Kalkınma Planı süresince kendine düşen sorumluluklarını donduracağını açıkladı ve aynı dönem için 8 milyar Dolar'lık yardım talep etti:

OGT konusunda ki erteleme 1987 yılına kadar sürdü. 17.12.1987 tarihli Bakanlar Kurulu Kararıyla, 1.1.1988'de 22 yıllık listede yapılması lazım gelen ikinci % 30'luk uyum ertelenmiş, 12 yıllık listede 1.1.1977'de gerçekleştirilmesi gereken % 20'lik birinci uyum ile 22 yıllık listedeki % 20'lik ilk uyumun 1.1.1989'da yapılması kararlaştırıldı. Böylece iki liste için OGT'ne % 20 uyum yapıldı.

20-21 Aralık 1988 tarihli Ad Hoc toplantısında alınan kararlar uyarınca, OGT'ye uyumda 12 yıllık liste için 1991'de, 22 yıllık liste içinde 1992'de % 20 indirim yapılacaktı. Bu şekilde Türkiye'nin yasal vergi oranı, diğer üçüncü ülkelere karşı uygulanacak vergi oranı olacaktır. Ad Hoc Komite toplantılarında belirlenen takvim uyarınca takvim uyarınca her yıl yapılacak % 10'luk indirimlerle 1992 yılında 12 yıllık listede % 70, 22 yıllık listede ise % 60 oranlarına ulaşılması kararlaştırıldı. OGT'ye uyum ise 12 ve 22 yıllık listelerde % 40'a çıkarılacaktır. Türkiye bu takvime sadık kalmış, indirimleri zamanında uygulamaya koymuştur. 12 ve 22 yıllık listelerde indirim istenen düzeye getirilmiş, 1995 yılında 12 yıllık listede % 5 indirim yapılmış % 95

oranına, 22 yıllık listede de % 10'luk indirim gerçekleştirilmiş, % 80 seviyesine gelinmiştir.

OGT'ye uyum konusunda 12 yıllık listede % 10'luk uyum sonucunda % 90'a, 22 yıllık listede ise % 15'lik uyum yapılarak % 85'lik uyum sağlanmıştır. Türkiye, Katma Protokol'de doğan son yükümlülüklerini ise 1.1.1996 tarihinde AB ile GB'ne gireceği için 1995 yılı sonunda gerçekleştirdi. 20. 12.1995 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla 12 yıllık listede son %5 lik indirim yapılmış oran %100'e getirilmiş, Katma Protokol'de 1995 tarihinde ulaşılması gereken % 100'lük orana 11 yıllık bir gecikmeyle ulaşılmıştır. 22 yıllık listede ise 1996 yılında % 10'luk indirimle % 100'lük orana varılmıştır. Katma Protokol'de 1995 yılının başında ulaşılması gereken sonuç ancak bir yıl gecikmeyle varılabilmektedir.

Tablo:10

(Uygulamadaki Durum)

12 YILLIK LİSTE			22 YILLIK LİSTE		
YILLAR	UYUM(%)	(TGT/OGT) FARKI	YILLAR	UYUM(%)	(TGT/OGT) FARKI
1.1.1989	20	40	1.1.1989	20	40
1.1.1991	20	30	1.1.1992	20	30
1.1.1993	20	20	1.1.1993	10	25
1.1.1994	20	10	1.1.1994	20	15
1.1.1995	10	5	1.1.1995	15	7,5
1.1.1996	10	0	1.1.1996	15	0

Başlangıçta TGT-OGT farkı 50 puan olarak alınmıştır.

Türkiye 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının 13. maddesi uyarınca Gümrük Tarifelerini uyumlaştırma çalışmaları yapacağını kabul etmiştir.

Topluluk, Türkiye Gümrük Tarifesinin Ortak Gümrük Tarifesine uyumlaştırılabilmesi için, Ortak Gümrük Tarifesinin tadil edilmesi, vergilerin askıya alınması veya tekrar konulması, tarife kotaları ve tarife tavanları ile ilgili alınan her türlü karardan makul bir süre önce Türkiye'yi haberdar edecektir.(46)

(46) DTM,1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı Md.14/1.

C-OGT'ye Uyumun Türk Ekonomisi Üzerine Etkileri

Türk Gümrük Tarifesi ileri düzeyde sanayileşmiş ülkeleri birleştiren Topluluğun Ortak Gümrük Tarifesi ile kıyaslanamayacak kadar yüksek gümrük vergileri içermektedir. Türk Gümrük Tarifesinin Ortak Gümrük Tarifesine uyumu gümrük vergisi gelirlerinde önemli daralmalar doğurduktan başka Türkiye'nin üçüncü ülkelere dönük koruma düzeyinde olumsuz etkileri olacaktır.

Türkiye, Gümrük Birliğine katılması sonucu topluluğun OGT' ni uygulamaya başlamıştır. Dünyanın en düşük gümrük tarifelerine sahip olan AB' nin OGT'ni uygulamaya başlanınca Türkiye'nin ithalatında beklenenden çok yüksek miktarda artış gerçekleşmiştir.

Daha önceleri yüksek koruma oranları nedeniyle ithalatı pahalı olan yatırım maddeleri ve hammadde ithalatı ucuzlamıştır. Bunun ilk etkisi DİE tarafından açıklanan 1996 Ocak' ayı ithalatında görülebilir. Bu ayda 1 milyar 732.7 milyon dolarlık ihracata karşı, 3 milyar 23.1 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirildi. İlk sonuçlara göre ithalat 1995 yılı Ocak ayına göre %44.2 arttı. İhracat'taki artış ise % 57'ye indi. Dış ticaret açığı' da % 135.7 oranında artarak 1 milyar 290.5 milyon dolara ulaştı (47)

İthalatın yapısı incelendiğinde ise ilginç sonuçlar gözlenmektedir. 1996 yılı ocak ayı, yatırım maddeleri ithalatında % 93.7, hammadde de % 39.2, tüketim maddelerinde 28.3' lüks ithalat artışı gerçekleşti. Eğer daha sonraki aylarda trend bu şekilde devam eder. Tüketim maddeleri ithalatında patlama şeklinde bir artış oluşmaz ise yatırım maddeleri ve hammadde ithalatında ki artış olumlu bir gelişme biçimidir. Çünkü bu tür maddelerin ithalatının artışı ekonominin olumlu yönde büyüyeceğini, ilerdeki aylarda üretim ve yatırımın artacağına işaret etmektedir.

İhracattaki artışın beklenenden az olmasının başlıca nedeni AB' deki durgunluk, bilhassa Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı Almanya ekonomisindeki durgunluktur.

İhracatta beklenen artışın, ithalatta beklenen artıştan daha az olacağı tahmin edilen bir gelişmeydi ve bu beklentiler umulduğu gibi olmuştur. Dış ticaret hadlerinde ithalat lehine bir artış olacağı kuruluş ve kurum tarafından dile getirilmişti. İKV gümrük birliği konusunda hazırladığı bir raporda bu

(47) Anka Günlük Ekonomik Bülteni, yıl: 22, Sayı: 5318. Ankara, 1.8.1996

konuya değinmiş; "Döviz dengeleri açısından ihracatın ithalatı karşılama oranının gerilemesi dış ticaret açını büyüterek döviz rezervlerinde önemli bir azalmaya yol açabilecektir. Bu nedenle gümrük birliği sonrasında dış ticarete bağlı cari işlem açığı diğer döviz kazandırıcı işlemler ile ikame edilmez ise döviz rezervlerinin azalması ve döviz kurlarının yükselmesi önemli bir risk teşkil etmektedir. " denilmiştir. (47)

Gümrük Brliğinden sonra ihracatın ithalatı karşılama oranı oldukça düşmüş,dış ticaret açığı artmıştır ancak döviz rezervlerinde azaltıcı bir etki yaşanmıştır. Merkez Bankası Uluslararası Rezervleri,Altın hariç tutulduğunda Nisan ayları itibarıyla 1995 yılında 15 milyar.423 milyon dolara çıkmıştır. artış %25.24 olmuştur. Döviz kurlarında devamlı bir artış olmasına rağmen döviz rezervlerinde bir sorun yaşanmamış, bu da diğer döviz kazandırıcı işlemlere ağırlık verildiğini göstermektedir.

Avrupa Birliği'yle yeterince hazırlık yapılmadan gerçekleştirilen Gümrük Birliği anlaşması, OGT'nin uygulanmaya başlamasıyla birlikte bilhassa Küçük ve Orta Boy işletmeler açısından bir takım riskler taşımaktadır. Yeterli sermaye yapısına sahip olmayan, Ar-Ge'ye gereken önemi vermeyen, kalitesi düşük mal üreten ve ihracata dönük faaliyette bulunmayan bir çok KOBİ'ler Gümrük Birliği'nden olumsuz etkilenebileceklerdir. Ancak Gümrük Birliği'nin gerçek sonuçları bir süre bekledikten sonra, muhtemelen iki veya üç yıllık bir süreç sonunda görülecektir.

Gümrük birliğinin diğer bir etkisi ise ithalattan alınan vergide yaşanacak büyük kayıptır. Aşağıdaki tablodan görüleceği üzere ithalattan alınan vergiler daima artış göstermektedir. İthalattan alınan vergiler devletin önemli gelir kalemlerinden birini oluşturmaktadır.

Tablo:11 İthalattan alınan vergi (Cari Üretici Fiyatlarıyla, Milyar TL)

YILLAR	MİKTAR	YILLAR	MİKTAR
1990	13.397	1993	81.229
1991	22.206	1994	135.892
1992	40.713	1995	284.130

OGT'ye geçilmesiyle birlikte ithalat vergilerinde büyük bir azalış gerçekleşeceği kaçınılmaz bir sonuçtur.

Her ne kadar ithalatın artışı ihracatın artışından olumsuz bir sonuç doğuracakmış gibi görünse de, ithal girdi kullanarak üretim yapan ihracatçılar, Gümrük Birliği'nin başlamasıyla birlikte, bu durumdan yararlanarak maliyetlerini aşağıya çekeceklerdir. Yürürlükteki teşvik rejimi, ihraç edilecek malların üretiminde kullanılacak girdilerin gümrük vergilerinden muaf olarak ithal ikamesi imkanını tanımakla beraber koruma oranlarının Topluluğun düşük OGT seviyesine inmesiyle maliyet düşüşü sürekli hale gelecektir. Ortalama firma büyüklüklerine göre toplam ithal girdilerin % 61.6 - 63.1' nin AB kaynaklı olduğunu göstermektedir. Bu oran küçük işletmelerde % 70' lere çıkmaktadır. Yerli sanayi ithal girdi, bakımından ortalama olarak %40 oranında üçüncü ülke kaynaklı girdi kullanmakta, bunlar arasında da Asya - Pasifik ülkeleri en yüksek paya sahip bulunmaktadır. OGT uygulaması sebebiyle Gümrük Birliği sonrası ortaya çıkabilecek değişiklikler, özellikle %30 - 40 oranında üçüncü ülke kaynaklı girdi kullanan büyük ve orta ölçekli firmaları daha fazla etkileyecektir. (48)

Daha önce ithalatını üçüncü ülkelere yapan Türk firmaları ithalatta ucuzlama olacağından ithalatlarını AB ülkelerine kaydıracaklar buda ithalatta artışa neden olacaktır. İlk verilerde bu görüşü desteklemektedir.

Bu yönde ilk görüşler 1983 yılında DPT tarafından hazırlanan bir rapora "genel ithalatımızın çehresinin değişebileceği ve üçüncü ülkelere AET' ye doğru bir yön değiştirmenin beklenebileceği kabul edilmelidir." şeklinde ortaya konmuştur. (49)

OGT'ye uyumun Türk ekonomisi üzerinde iki türlü etkisi söz konusudur. Birinci etki, olumlu olup AB dışında kalan diğer ileri sanayi ülkelerinin (ABD, Kanada, Japonya ve EFTA ülkeleri gibi) ulusal pazarlarımızda AB rekabetine

bir ölçüde imkan vermesidir. Bilindiği gibi AB ile kurduğumuz gümrük birliği ulusal pazarlarımızda AB ülkeleri lehine bir monopol yaratmaktadır. Oysa, Türkiye'nin çıkarı, ulusal pazarlarında tüm yabancıların birbirleri ile rekabet etmelerini sağlamayı ve bu rekabeti teşvik etmeyi gerektirir. Katma Protokolün AB ile kurduğu gümrük birliği ilkesi, AB ülkeleri dışındaki ülkelere daha düşük gümrük uygulamamıza engel olmaktadır. Bu nedenle yabancıları AB ile rekabete zorlamanın tek yolu OGT'ye uyum olmaktadır. Yukarıdaki paragraflarda da bahsedildiği gibi OGT, yani AB'nin üçüncü ülkelere uyguladığı gümrük tarifesi, Türkiye'nin gümrük tarifelerine oranla çok

(48) Rıdvan KARLUK, Avrupa Birliği ve ..., s.608

(49) DPT, AET, V.Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın no: 1871, İstanbul, s.608.

düşüktür. Dolayısıyla OGT'ye uyum, AB ülkeleri dışında kalan ileri sanayi ülkelerine Türk pazarlarına AB'ye rakip olarak girme imkanını AB'nin uygun gördüğü ölçüde verecektir.

OGT'ye uyumun Türk ekonomisi yönünden yaratacağı ikinci etki ise olumsuz olup, gümrük indirimlerinin caydırıcı etkisine benzeyen bir etkidir. Yukarıda da belirtildiği gibi OGT, Türk Tarifelerine göre çok düşüktür. Bu nedenle, 12 yıllık listede yer alan ürünler, bir taraftan gümrük indirimleri nedeniyle AB ülkelerinden gelecek ürünlerin, diğer taraftanda OGT'ye uyum nedeniyle tüm gelişmiş sanayi ülkelerinden gelecek ürünlerin rekabetine açılmış olacaktır.

Kuşkusuz OGT'ye uyumun vereceği zararın, yukarıda değindiğimiz yarardan fazla olacağı açıktır. Yarar ancak tüm sanayi sektörlerimizin AB rekabetine hazır olduğumuz zaman olacaktır

Türkiye askıya aldığı vergileri yeniden uygulamayı öngörmesi halinde Topluluğun Gümrük Birliği Ortak Komitesine bilgi vermesi gerekmektedir.

Ayrıca Türkiye Topluluğun uyguladığı Ortak Gümrük Tarifesinin altında daha düşük bir gümrük tarifesi uygulaması da Topluluğun görüşü alınmadan sözkonusu olamamaktadır. (50)

D-Ortak gümrük tarifesine uyumun önemi ve trafik sapması

Ticaretin normal seyrinin, ülkelerin farklı tarife ya da tarife dışı önlemler uygulanması sebebiyle yön değiştirmesidir.

Gümrük Birliklerinde, üyeler arası ticareti engelleyen ya da kısıtlayan gümrük vergileri ve tarife dışı engeller (kota, tarife kontenjanları vb.) kaldırılmaktadır. Ayrıca, üyelerin, Gümrük Birliği dışındaki ülkelere karşı ortak bir dış tarife uygulama yükümlülüğü bulunmaktadır. Böylelikle, üçüncü ülkelere karşı farklı tarife uygulaması nedeniyle, malların yön değiştirmesi önlenmektedir.

Örneğin, A ve B'nin serbest ticaret bölgesinin üyeleri olduklarını varsayalım A ülkesi aynı mal için "0" vergi uygularken, B ülkesi % 20'lik bir vergi tahsil etmektedir. Bu varsayımlar altında, üye olmayan bir ülkenin

(50) DTM, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı Md.14/2,3

ihracatçısı, B ülkesine yönelik ihracatını, malı için gümrük ödemeyeceği A ülkesi üzerinden gerçekleştirmeyi kazançlı bulabilir. Ancak, bunun ön koşulu, A ile B ülkesi arasındaki sigorta ve taşıma masraflarının, ticaretin normal seyrinde, B ülkesinde tahsil edilmekte olan gümrük vergilerinin üzerinde bulunmamasıdır.

Yukarıda örneklenen ticaret sapmasının diğer sonuçları şöyle özetlenebilir:

-Üye olmayan ülkelerin malları, A ülkesine olduğu gibi B ülkesine de gümrükten muaf olarak girdiğinden, B ülkesi, ilgili üçüncü ülkeye karşılıksız bir ödün vermiş sayılmaktadır.

-A ülkesinin B ülkesi mallarına göre daha düşük vergi uyguladığı mallarda bir ticaret sapması sözkonusu olduğunda, A ülkesi B'nin zararına bir gümrük vergisi elde edecektir.

-A ülkesi, ticaret sapmasından kaynaklanan ekstra sigorta ve yükleme geliri de elde edebilir. Ayrıca, ithal girdileri işleyerek B ülkesine ihraç A ülkesi üreticileri, A ve B ülkeleri arasındaki taşıma giderlerini üstlenmek durumunda bulunmadıklarından, bir maliyet avantajı da kazanacaktır.

Gümrük Birliklerinde Ortak Gümrük Tarifesi aracılığıyla çözümlenen bu sorun, Serbest Ticaret Bölgelerinde; bir ülkeden diğerine giden malların menşeinin araştırılması ve menşe şahadetnamesi istenmesi yoluyla önlenmektedir.

Ortak Gümrük Tarifesi uygulaması, Gümrük Birliklerinin Serbest Ticaret Bölgelerinden farklı olarak menşe ilkesi yerine serbest dolaşım ilkesine dayanması ile ilgilidir.

Bir diğer ifadeyle, birlik içinde üretilen malların yanısıra, üçüncü ülkelerde üretilerek birliğe ithal edilen, gümrük vergisi ve eş etkili vergi veya resimleri ödenmiş ve bu vergi veya resimleri tam veya kısmi bir iadeden yararlanmamış ve ithal formaliteleri tamamlanmış mallar da serbest dolaşımında sayılır.

Bu sebeple birliğin taraflarından birinin, herhangi bir ürün için OGT seviyesinde farklı bir vergi tahsil etmesi durumunda, örneğin teşvik rejimi altında muaf girdi ithal edilmesi gibi, bu ürünün birliğin diğer üyelerine gönderilmesi sırasında, OGT ile bahse konu vergi arasındaki farkın "fark giderici vergi" adı altında tahsil edilmesi gerekecektir (51)

(51) DTM, Dış Ticaret Yönüyle....., s.45-47

III- OGT'NİN UYGULANMASI

A- AB'nin Tekstil ve Konfeksiyon Politikasına Uyum ve OGT Uygulaması

AB'nin Gümrük Birliği öncesinden toplam 5 tekstil ve 10 konfeksiyon ürününe uyguladığı kotalar 1.1.1996 tarihinden itibaren kaldırılmış bulunmaktadır. AB'ne yönelik tekstil ve konfeksiyon ürünleri ihracatımız, diğer sanayi ürünlerimizde olduğu gibi, herhangi bir kısıtlamaya konu kılınmaksızın gerçekleştirilecektir. Üçüncü ülkeler kaynaklı ithalatımız 50 ülke bazında değişen ürünler itibariyle kota ve gözetim önlemlerine konu kılınmıştır. Gümrük Birliği öncesinde sözkonusu ürünlerin AB'ye ihracatında serbest dolaşım ilkesi değil, menşe kuralları geçerli idi. Ancak, Türkiye'nin AB'nin Ortak Ticaret Politikasına uyum kapsamında OGT uyumu tamamlaması, üçüncü ülkelere karşı kota ve gözetim önlemlerini üstlenmesi ve ayrıca başta fikri ve sınai mülkiyet hakları olmak üzere haksız rekabeti önlemek üzere Topluluk mevzuatına uyum sağlaması ile birlikte taraflar arasında tekstil ve konfeksiyon ürünleri ticareti, diğer sanayi ürünlerinde olduğu gibi menşe kurallarına konu kılınmayacak ve serbest dolaşım ilkesi çerçevesinde yürütülecektir.

-Miktar kısıtlamaları ve gözetim önlemleri

AB'nin kota veya gözetim uyguladığı 50 ülkeye karşı aynı ürünler bakımından kısıtlamaların üstlenilmesi için 45 ülkeye bildirimde bulunulmuş (5 ülkeye karşı tek taraflı kısıtlama veya gözetim uygulanacaktır) ve anılan ülkeler müzakereye davet edilmişlerdir. Bunlardan 26 ülke ile en az bir müzakere gerçekleştirilmiş ve 12 ülke ile (26 Şubat 1996 tarihi itibariyle) anlaşma imzalanmıştır. İkili kontrol mekanizmasını anlaşma yapılmaksızın kabul etmiş olan Tayvan ile birlikte, toplam 13 ülke ikili kontrol mekanizması çerçevesinde miktar kısıtlamasına veya gözetime tabi bulunmaktadır. Kalan ülkelerden 25 adedi tek taraflı miktar kısıtlamasına ve 12 adedi ise tek taraflı gözetim uygulamasına tabi olarak ihracatlarını gerçekleştirmektedir. Anlaşmalar imzalandıkça yayımlanacak tebliğlerle, ülkeler tek taraflı kontrol sisteminden çift taraflı kontrol sistemine alınacaklardır.

Yüklemesi 1.1.1996'dan önce yapılmış ve bu tarihten sonra ithali yapılacak tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin tabi olacağı rejim iki konuda ele alınabilir.

Dahilde işleme rejimi kapsamındaki mallar:

a) Aynen veya nihai bir ürünün bünyesinde üçüncü ülkeye ihraç edilecekse, vergiden muaf olarak ve kotadan mahsup edilmeksizin ithal edilebilecektir.

b) Yurtiçinde kullanılması kararlaştırılırsa gümrük vergisi ödenerek ithal edilecek ve kotadan mahsup edilmeyecektir.

c) Aynen AB'ye ihracı mümkün değildir. Başka bir ürünün bünyesinde kullanılmak koşulu ile AB'ye ihraç edilebilir. Ancak bu durumda, AB'nin menşe kriterleri çerçevesinde Türk menşei kazanacak kadar işlem görmesi gerekmektedir. Ayrıca, ihracat anında bahse konu girdiye uygulanan OGT oranında fark giderici vergi tahsilatına konu olacaktır.

Normal ithalat işlemine konu mallar:

a) Türkiye'de kullanılması koşulu ile, cari gümrük vergisi (OGT) tahsil edilerek ancak kotadan düşülmeksizin, 31 Mart 1996 tarihine kadar ithal edilebilecektir.

b) Aynen AB'ye ihracı mümkün değildir. Başka bir ürünün bünyesinde kullanılmak koşulu ile AB'ye ihraç edilebilir. Ancak bu durumda, AB'nin menşe kriterleri çerçevesinde Türk menşei kazanacak kadar işlem görmesi gerekmektedir.

Yüklemesi 1.1.1996'dan sonra yapılmış olan malların tabi olacağı rejim ise şöyledir:

Dahilde işleme rejimi kapsamındaki mallar:

a) AB dışındaki üçüncü ülkelere ihraç edilmek kaydıyla kotadan mahsup edilmeksizin ve gümrük vergisi tahsilatı yapılmaksızın ithalat yapılabilecektir.

b) Dahilde işleme rejimi kapsamında ithal edilen malın Türkiye'ye kesin ithali (serbest dolaşıma girmesi) ancak kota kapsamında mümkündür. Başka bir ifade ile, bu ürünlerin ithalinin gerçekleşmesi, tek taraflı kontrol sözkonusu ise ithal lisansının, eğer ikili kontrole konu bir ülke malı ise ilgili ülkeden temin edilmiş ihraç lisansının ibrazına bağlıdır. Bu şekilde kotadan mahsup edilecek ve gümrük vergisi alınacaktır. Aksi takdirde malın menşe ülkeye iadesi veya imhası sözkonusu olur.

İthal lisansı alınan (kota kapsamında ithal edilen) ve vergisi ödenen ürün AB'ne aynen veya işlem görerek ihraç edilebilir.

Normal ithalat işlemine konu mallar:

a) Yüklemesi 1.1.1996'dan sonra yapılacak olan mallar, ithalatın yapıldığı ülkenin tabi olduğu rejime göre ithalat lisansının ibrazı ertesinde kotadan mahsup edilip, gümrük vergisi tahsil edilerek Türkiye'ye ithal edilir.

Bu durumdaki mallar için, otonom rejim veya anlaşma yapılamamış ülkeler bakımından, tek taraflı kısıtlama uygulaması çerçevesinde, sadece Dış Ticaret Müsteşarlığı İthalat Genel Müdürlüğünden "İthal Lisansı" alınması gerekmektedir. Ancak, ticaretin ikili kontrole konu olduğu anlaşma imzalanmış ülkeler kaynaklı malların ithali, bu ülkeler yetkili makamlarının vereceği "İhraç Lisansı"na karşılık olarak yine Müsteşarlığımız İthalat Genel Müdürlüğünün vereceği "İthalat Lisansı" ile mümkündür.

Bu durumdaki mallar işlem gördükten sonra veya işlem görmeksizin AB'ne serbestçe ihraç edilebilir.

b) Bu şekilde ithal edilmiş malların sonradan üçüncü ülkelere ihraç edildiği kanıtlanırsa ek kota tahsis edilebilir.(52)

B-Tercihli Ticaret Rejimleri ve OGT Uygulaması

AB teorik olarak, üçüncü ülkelere ithalatta Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) hadleri uygulamaktadır. Ancak, bugüne kadar imzalamış olduğu gümrük vergisi tavizi içeren anlaşmalar (EFTA, Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti vb. ülkeler ile Serbest Ticaret Anlaşmaları, Avrupa ekonomik Alanı Anlaşması, LOME, ikili tercihli ticaret anlaşmaları) ve GSP kapsamında tek taraflı olarak verilen tavizler nedeniyle, AB ithalatının önemli bir bölümü OGT hadlerinin çok altında vergilerle veya muaf olarak gerçekleştirilmektedir. Söz konusu tercihli rejim çerçevesinde Topluluğun uyguladığı oranlar ayrıntılı olarak TARIC (Integrated Tariff of European Communities)'de yer almaktadır.

TARIC (Integrated Tariff of European Communities) olarak da isimlendirilen "Topluluğun Bütünleştirilmiş Gümrük Tarifesi" Topluluğun mal bazında üçüncü ülkelere karşı uygulanmakta olduğu tarife kotalarını, ihracat kısıtlamalarını, ihracat yasaklamalarını, ithalat yasaklarını, kısıtlamalarını vb. uygulamalarını ürün bazında görmek mümkündür.

Türkiye AB'nin tercihli rejimini üstlenmek durumundadır, Şöyle ki:Türkiye ile Topluluk arasında 1.1.1996 itibariyle yürürlüğe giren Gümrük Birliği'nin düzgün işlenmesini teminen Türkiye Topluluğun Ortak Ticaret Politikalarına uymak durumundadır. Esasen, gümrük kontrollerinden arındırılmış serbest dolaşımın sağlanması, ancak tarafların tam uyumlu tercihli ticaret rejimine sahip olmaları ile mümkündür.

(52) DTM, Dış Ticaret Yönüyle....., s.48

Bu çerçevede, 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi Kararı'nda, Türkiye'nin beş yıl içinde AB'nin üçüncü ülkelerle yaptığı tercihli anlaşmaları üstlenmesi öngörülmüştür.

Türkiye'nin, AB'nin üçüncü ülkelerle yapmış olduğu tercihli anlaşmaları üstlenmemesi durumunda bir takım sakıncalar ortaya çıkabilecektir. Şöyle ki; Türkiye ile AB arasında 1.1.1996 itibariyle tesis edilen Gümrük Birliği ertesinde taraflar arasında sanayi ürünlerine uygulanan gümrük vergilerinin kaldırılacağı, üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük tarifesi hadlerinin uygulanacağı ve bu hadlerden vergisi tahsil edilmiş olan malların serbest dolaşıma gireceği ve dolayısıyla taraflar arasında menşe kurallarının işletilmeyeceği karara bağlanmıştır. Keza, OGT'nin üstlenilmesinin ötesinde, tüm tercihli rejimlerin de üstlenilmesi de öngörülmektedir. Esasen bu yükümlülükler, Gümrük birliklerinin iyi işlemesi bakımından ön koşullar olup, GATT'ın XXIV'üncü maddesi de açıklıkla zikredilmektedir.

Diğer taraftan, taraflardan birisini diğerine göre daha avantajlı gümrük vergileri uyguluyor olması, mal ticaretinde trafik sapması ihtimalini gündeme getirecek ve bu durumun önlenebilmesi için, taraflar arasındaki ticaretinde sıkı kontrolü gerekecektir. Bu durum ise, Gümrük Birliği'nin temel ilkeleri ile çelişmektedir.

Türkiye'nin, AB'nin tercihli ticaret rejimini üstleneceği beş yıllık süre içerisinde, farklı gümrük vergisine tabi olacak ürünlerin taraflar arasındaki uygulaması ise şöyle olacaktır; Örneğin, bir malın Türkiye'ye ithalinde uygulanacak vergi, AB'nin uyguladığı tercihli verginin % 5 puan üzerinde ise, AB bu malın Türkiye'ye ihracatında, aradaki fark kadar telafi edici vergi uygulamak durumundadır.

Gelişmiş Ülkelerin, Gelişme Yolundaki Ülkelere (GYÜ) sağlayacakları tek taraflı tavizlerle bu ülkelerin Dünya Ticaretinden aldıkları payın arttırılmasını hedefleyen Genelleştirilmiş Preferanslar Sistemi, GATT/DTÖ'nün kuralları çerçevesinde (enabling clause) kapsamında uygulanmaktadır.

İlk olarak 1971 yılında AB tarafından başlatılan GSP uygulamasının temel amacı gelişmekte olan ülkelerin dünya ticaret sistemine entegrasyonunun sağlanması ve bu ülkelerin pazara giriş koşullarının geliştirilmesi, ihracat gelirlerinin arttırılması ve ekonomik büyümelerinin hızlandırılmasıdır.

AB, sanayi ürünleri için, 1995 yılında yeni GSP Rejimini yürürlüğe koymuştur. 4 yıllık bir süre için uygulanacak olan (1 Ocak 1995-31 Aralık

1998) yeni rejimin kapsamında, bazı temel ürünler (primary products) ile 93'üncü Fasıllar kapsamındaki silah ve mühimmatlar dışında, 25-97 Fasıllar arasındaki sanayi ürünleri yer almaktadır.

GSP uygulamasından yararlanacak ülkeler, Gelişme Yolundaki Ülkeler ile UNCTAD tarafından belirlenen ve gelir düzeyleri çok düşük olan En Az Gelişmiş Ülkelerdir.

AB tarafından GSP kapsamındaki tercihli rejim, En Az Gelişmiş Ülkeler için uygulanan Gümrük vergilerinin tamamen askıya alınmasını, Gelişme Yolundaki Ülkelere ise, ürünlerin hassasiyetine göre 4 farklı kategori içerisinde değişik tercih marjları uygulanmasını öngörmektedir. Tarım ürünlerindeki yeni rejim üzerinde çalışmalar ise devam ettirilmektedir. Bu ürünlerdeki mevcut sistem içerisinde, sanayi ürünlerine göre dar kapsamlı bir tercihli rejim uygulanmaktadır.

Ürün Grupları

Uygulanacak Tercihli Oran

Çok- Hassas Ürünler

Ortak Gümrük Tarifesi'nin % 85'i

Hassas Ürünler

Ortak Gümrük Tarifesi'nin % 70'i

Yarı- Hassas Ürünler

Ortak Gümrük Tarifesi'nin % 35'i

Hassas Olmayan Ürünler

OGT tamamen askıya alınacak

- AB'nin Tek Taraflı Anlaşmalara Dayalı Tercihli Rejimleri :

AB tarafından otonom ve anlaşmalara dayalı olarak tercihli rejim uygulaması yapılmaktadır. Ancak, AB'nin tercihli rejim sistemi dinamik bir yapı arz etmektedir. Bu çerçevede, Topluluk yeni anlaşmalar yapmakta, mevcut anlaşmaların ise yapısı değiştirilebilmektedir. Örneğin, Türkiye ile AB arasında 1/95 sayılı Kararın İmzalanması üzerinden bir yıl geçmemesine rağmen, AB-Baltık Ülkeleri ve AB-İsrail Serbest Ticaret Alanı Anlaşmaları, yapı değiştirerek Ortaklık Anlaşmaları halini almıştır. Yine Ortaklık ilişkisi perspektifinde, Tunus ve Fas ile görüşmeler tamamlanmış olup, Mısır ile de devam ettirilmektedir. Ayrıca, AB ile ABD arasında serbest ticaret alanına ilişkin araştırmacı görüşmeler devam etmektedir. AB ile MERCOSUR (Güney Amerika Ortak Pazarı) ülkeleri arasında Bölgelerarası İşbirliği Anlaşması akdedilmesine yönelik Konsey Kararı önerisi kabul edilmiş bulunmaktadır.

AB'NİN TERCİHLİ REJİMLERİ 1/95 EK NO:10

Otonom Rejimler: G.S.P; İşgal altındaki topraklar; Melilla; Bosna-Hersek, Hırvatistan, Slovenya.

TERCİHLİ ANLAŞMALAR

- ⇒ **SERBEST TİCARET ANLAŞMALARİ;** EFTA(Norveç, İsviçre, Liechtenstein); AEA; İsrail; Faroe Adaları; Litvanya, Estonya.
- ⇒ **ORTAKLIK ANLAŞMALARİ;** VISEGRAD (Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya) Bulgaristan, Romanya; Kıbrıs; Slovenya (parafe edildi)
- ⇒ **İŞBİRLİĞİ ANLAŞMALARİ;** Cezayir, Fas, Tunus; Mısır, Suriye, Ürdün, ACP Konvansiyonu (işbirliği anlaşması),

Türkiye AB'nin tercihli sistemine uyumu : Türkiye, 6 Mart 1995 tarihinde imzalanan 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı Kapsamında, 1996 yılından itibaren 5 yıllık bir süreç içerisinde AB'nin otonom ve imzaladığı anlaşmalar çerçevesinde uyguladığı tercihli rejimini - TARIC Rejimi - üstlenecektir. 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararınının 10 sayılı Ekinde bu düzenlemeler gösterilmektedir.

Diğer taraftan Karar'ın 16 maddesine ilişkin deklarasyonda ise, Türkiye açısından üstlenilmesinde öncelik verilecek AB ile bazı üçüncü ülkeler arasında akdedilmiş tercihli ticaret anlaşmalarına atıfta bulunmaktadır. Tabloda, ülkemizin öncelikli olarak tercihli anlaşma yapmayı düşündüğü ülkeler ve bu ülkelerle bir tercihli anlaşma imzalanabilmesine dönük olarak yürütülen hazırlıkların hangi aşamada olduğu gösterilmektedir.

Deklarasyonda öncelikli olduğu belirtilen anlaşmalara, Slovenya ve Malta'da ilave edilmiştir.

Türkiye'nin bu yöndeki girişimlerinin ilk adımı 16 Mart 18,991 tarihinde Türkiye ile EFTA devletleri arasında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşmaları ile atılmış bulunmaktadır. Bu anlaşmanın hükümleri çerçevesinde Türkiye, EFTA ülkeleri kaynaklı ve Türkiye-AB Gümrük Birliği kapsamında yer alan ürünlere, Topluluk kaynaklı ürünlere uyguladığı tercihli rejimi tatbik etmektedir. (53)

(53) DTM, Dış Ticaret Yönüyle, s. 63.

C- Serbest Bölgeler ve OGT Uygulaması

Gümrük Birliği'nin ardından Serbest Bölgelere İhraç edilen, serbest dolaşımdaki mallar buradan AB ülkelerine gönderilirse, tamamıyla Türkiye'de elde edilen Türk menşeli malların veya bünyesine giren bir 3. ülke menşeli malın OGT tutarındaki vergilerinin ödenmesi suretiyle serbest dolaşıma sokulan malların, A.TR Dolaşım Belgesi eşliğinde serbest bölgelere ihraçlarını müteakip, sözkonusu belge ile Gümrük Birliği kapsamında AB ülkelerine gönderilmeleri mümkündür.

Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliğinin 30. maddesine göre, Serbest Bölgelerde üretilen malların menşei, Gümrük Kanunu'nda belirtilen menşe kriterlerine göre değerlendirilmektedir.

Buna göre;

- Türkiye veya Topluluk'ta ithal işlemleri tamamlanmış, gerekli gümrük vergisi ve varsa diğer vergi veya resimleri tahsil edilmiş ve bu vergi ve resimleri tahsil edilmiş ve bu vergi ve resimleri tam veya kısmi bir iadede yararlanmamış olan üçüncü ülkeler çıkışlı, serbest dolaşım durumunda sayılan malların, bölgede üretilen bir nihai ürünün bünyesinde toplanması ile elde edilen ürün için,

veya,

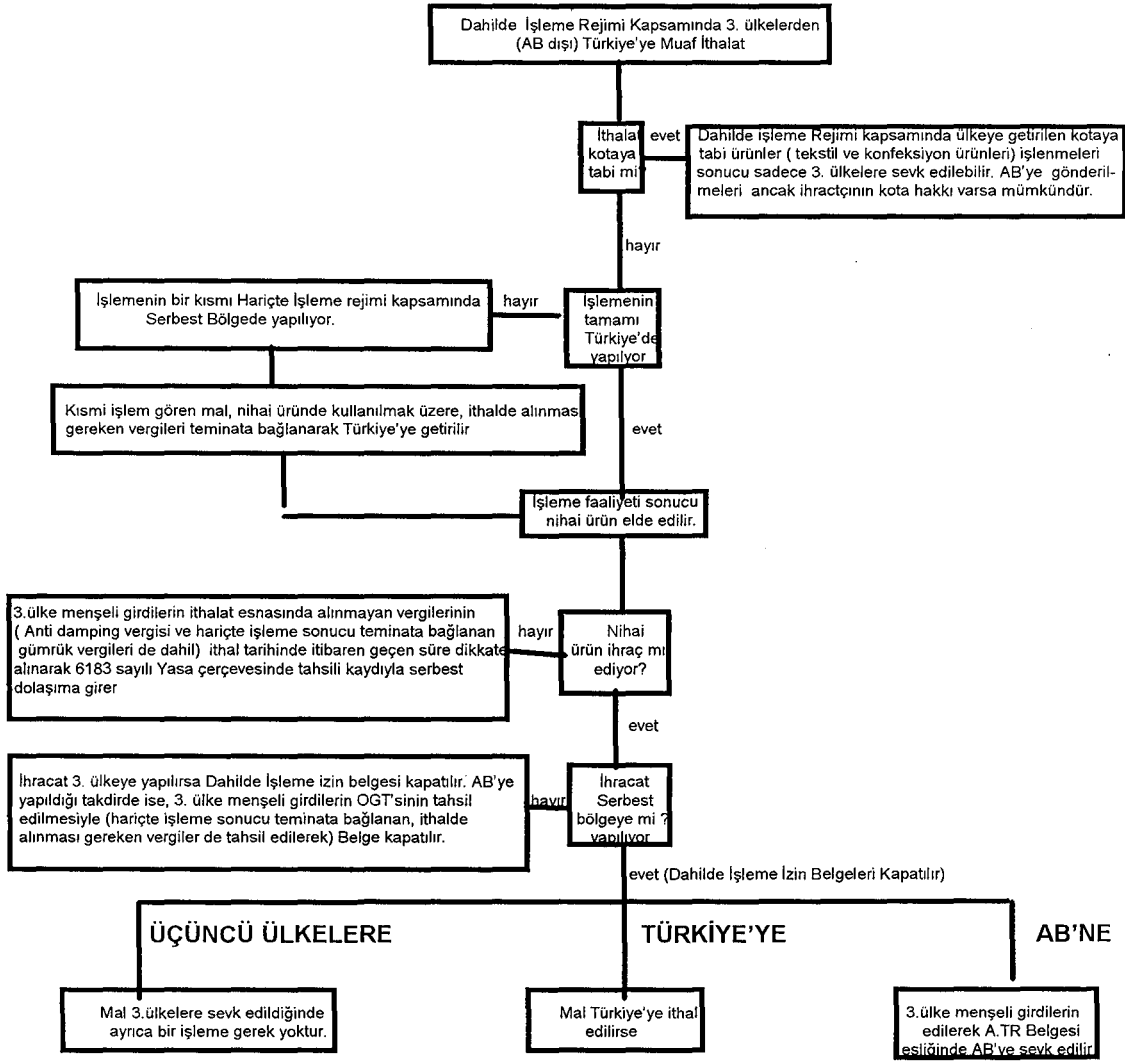
- Katma Protokol hükümleri gereğince, Türkiye ve Topluluk'ta elde edilen bir malın, Türkiye ve Topluluk'ta serbest dolaşım durumunda bulunmayan 3. ülkeler çıkışlı mallar ile, Serbest Bölgede üretilen nihai ürünün bünyesindeki 3. ülke menşeli malların gümrük vergisi, (OGT haddine tekabül eden fark giderici vergiye eşit meblağın) ihracatçı ülke olan Türkiye'de Serbest Bölge Gümrük İdaresince tahsilinden sonra,

A.TR Serbest Dolaşım Belgesi ilgili Ticaret veya Sanayi Odası'nca düzenlenecek ve Serbest Bölge Gümrük İdaresince vize edilerek, sözü edilen ürünün Gümrük Birliği kapsamında AB üyesi bir ülkeye ihracı mümkün olacaktır.(54)

(54) DTM, Dış Ticaret Yönüyle, s. 64.

Tablo:12

1.1.1996 Tarihinde yürürlüğe Giren Dahilde ve Hariçte İşleme Rejimleri ve Gümrük Birliği Kapsamında Serbest Bölgeler

Kaynak: DTM, Dış Ticaret Yönüyle..., s.38

D-Tarım Ürünlerinde Vergilendirme ve OGT

Türkiye-AB arasında Ortaklık yaratan Ankara Anlaşması'nın 11.maddesi Ortaklık Rejiminin, Ortak Tarım Politikası'nı gözönünde bulundurulan özel usullere göre, tarım ürünleri ticaretini kapsadığını belirtmektedir. Bu tarihte Ankara Anlaşması ile Türkiye lehine açılan düşük gümrük vergili tarife kontenjanları ile başlayan tavizli rejimi müteakip yıllarda Topluluğun tek taraflı kararı ile genişletilmiştir.

Bazı istisnalar (Topluluğun Ortak Tarım Politikasına dahil olmayan tarımsal ürünler, yaş meyve, sebze ürünlerine ait toplam 11 adet tarife pozisyonu, iç ve kabuklu natürel fındık, domates salçaları ve diğer domates konservesi) dışında, Topluluğa ithal edilen Türkiye kaynaklı tarım ürünlerinde gümrük vergileri tamamen kaldırılmış bulunmaktadır.

Diğer taraftan, 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi Kararı ile tarafların tarım ürünleri ticaretinde birbirlerine tanıdıkları tercihli rejimleri, aşamalı olarak ve karşılıklı avantajlar yaratacak biçimde geliştirmeleri öngörülmüştür.

Yine 1/95 sayılı OKK'nda Türkiye'nin politikasını Ortak Tarım Politikası tedbirlerini benimseyecek biçimde uyumlaştırılması ve Topluluğun da tarım politikasındaki gelişmelerde Türk tarımının çıkarlarını gözönünde bulundurması öngörülmüştür.

Ayrıca, 30 Ekim 1995 tarihinde gerçekleştirilen 37 nci dönem Ortaklık Konseyi toplantısında, taraflar tarım ürünlerinde karşılıklı tavizlerin sağlanmasına yönelik olarak, Gümrük Birliği kararının yürürlüğe girmesinden önce tamamlanacak şekilde, müzakerelerde ilerleme kaydedilmesi hususunda mutabık kalmışlardır.

Türkiye'nin, Topluluğun Ortak Tarım Politikası mekanizmalarına uyum sağlaması ve bu hususun Ortaklık Konseyi Kararı ile tespitinden sonra tarım ürünleri ticaretinde serbest dolaşım sağlanabilecektir.

a) Gümrük Birliği ile Getirilen Yenilikler:

Topluluktan ve diğer üçüncü ülkelerden yapılan tarım ürünleri ithalatımızda Gümrük Birliği nedeniyle herhangi bir değişiklik söz konusu olmayacaktır. Genel anlamda İthalat Rejimi kapsamında gümrük vergileri ve Toplu Konut Fonu ile sürdürülen koruma düzeyi devam edecektir.

Bu arada TKF uygulamasında Gümrük Birliği nedeniyle değil, ancak, GATT yükümlülüklerimiz nedeniyle TKF sütununda daha önce spesifik olarak (\$ karşılığı TL) belirlenen miktarlar, genel olarak ad-valorem vergilere (yüzde cinsinden) dönüştürülmüştür.

b) Tarım Ürünleri'nin Kapsamı:

Avrupa Birliğini kuran Roma Anlaşmasının II sayılı ekinde yer alan ürünler tarım ürünü olarak kabul edilmektedir. Bunlar esas olarak, temel tarım ürünleri olarak adlandırılan ürünlerdir. GATT çerçevesinde Armonize Sistem Mal Sınıflandırılmasının ilk 24 faslı tarım ürünü kabul edilmekle birlikte AB, bu ürünlerin işlenmiş olanlarını "İşlenmiş Tarım Ürünleri" olarak adlandırmış ve ayrı bir sınıflandırma ve vergilendirmeye tabi tutmuştur. Ayrıca nitelikleri itibarıyla yine aynı fasıllarda yer alan birtakım ürünler sanayi ürünleri gibi işlem görmekte ve özel bir korumaya tabi olmamaktadır. Temel tarım ürünleri, yukarıdaki istisnalar dışında kalan ve AB'nin Ortak Tarım Politikası çerçevesinde özel düzenlemelere konu olan ürünleri kapsamaktadır. (55)

c) İşlenmiş Tarım Ürünleri

İşlenmiş tarım ürünleri sistemi, ileri derece işlenmiş olmaları nedeniyle içerdikleri tarımsal ürünlerin koruması dışında bir sanayi korumasına ihtiyaç duyulan ürünlerde oluşturulmuş sistemdir. Bu sistemde amaç, temel tarım ürünlerinde var olan korumanın, İşlenmiş Tarım Ürünlerinin içerdikleri temel tarım ürünleri bakımından da sürdürülmesini sağlayarak, bu ürünleri kullanan AB sanayicisinin haksız rekabetle karşılaşmasını önlemektir. Bu noktadan hareketle, işlenmiş tarım ürünlerindeki koruma, içerdikleri temel tarım ürünleri için ayrı ve sanayi koruması için ayrı olmak üzere iki bölümden oluşturulmuştur.

Türkiye'de de AB mevzuatına uygun olarak Gümrük Birliği çerçevesinde işlenmiş tarım ürünleri sistemi tesis edilmiştir. Bu kapsamda işlenmiş tarım ürünlerindeki tarım ve sanayi payları tespit edilmiş ve toplam korumanın sanayi payına tekabül eden kısmının Topluluğa karşı sıfırlanması öngörülmüştür.

Sisteme göre Topluluk da, ülkemize karşı daha önce sıfırlamadığı sanayi paylarındaki korumayı kaldıracaktır. Yeni tesis edilen sistemle Türkiye, AB ülkelerine karşı sadece tarım payı uygularken, üçüncü ülkelere sanayi koruması olarak Topluluğun ortak gümrük tarifesinin yansırı,

(55) DTM, Dış Ticaret Yönüyle, s. 66.

Türkiye'nin mevcut koruması ve yerli fiyatlar esas alınarak hesaplanan ve AB ülkelerinden farklı olarak bir tarım payı uygulayacaktır.

aa) İşlenmiş Tarım Ürünlerinin Kapsamı:

İşlenmiş tarım ürünleri Roma Antlaşması'nın tarım ürünleri ekinde yer almayan, bünyesinde temel tarım ürünlerini (hububat, süt ve şeker) bulunduran ürünlerdir. Çikolata ve şekerlemeler, çocuk mamaları, bisküvi ve pastacılık ürünleri, makarna, dondurma, hazır gıdalar, ekmek mayası, margarin bu ürünlerden bazılarıdır.

bb) İşlenmiş Tarım Ürünlerinde Tarım Payı ve Sanayi Payı Uygulaması ve Türkiye'deki Durum:

Tarım payı, İşlenmiş tarım ürünlerinin bünyelerinde bulunan temel ürünlerin yerli üretimini korumayı amaçlayan bir koruma olup, dünya fiyatları ile yerli fiyatlar arasındaki fiyat farkının temel ürünün işlenmiş tarım ürünlerindeki kullanım oranı ile çarpılması suretiyle hesaplanmaktadır. Tarım Payı spesifik (ECU/100 kg) olarak belirlenmektedir. Sanayi payı ise yerli imalatçıyı korumayı hedefleyen bir unsur olup, toplam korumadan tarım payının çıkarılması suretiyle tespit edilmektedir. Sanayi payı ad-valorem (%) olarak belirlenmektedir.

Sözkonusu ürünlerde Türkiye'nin daha önce topluluktaki gibi herhangi bir ayrıma tabi olmayan mevcut koruması, benzer bir sistemle "tarım payı" ve "sanayi payı" şeklinde ikiye ayrılmış bulunmaktadır. Bazı ürünler dışında genel olarak, mevcut koruma üzerinden gidilerek yapılan hesaplamalarda; bir kısım üründe sisteme hemen uyulabileceği, bir kısmında ise, uyumun aşamalı olarak gerçekleştirilebileceği saptanmıştır. Sözkonusu sistem sonucu, sanayi payının kaldırılması ile korumada meydana gelecek olumsuz etkiyi azaltmak için, sanayi payının bir kısmının tarım payına ilave edilmesi ile ortaya çıkan yeni koruma oranlarının tedricen hedef tarım payına yaklaştırılması şeklinde bir uygulama sözkonusu olacaktır. Bu çerçevede sistemin üç ayrı kategoriye ayrılarak tesisine karar verilmiştir. Buna göre;

- ◆ Bazı işlenmiş tarım ürünlerinde (makarna, dondurma, ekmek mayası, margarin vb.) 1.1.1996 tarihi itibarıyla uyum sağlanması,
- ◆ Bir bölüm üründe (çikolata, şekerlemeler, hazır gıdalar) Temmuz 1995'de başlayarak üç aşamada, 1.1. 1997 tarihi itibarıyla hedef tarım payına ulaşılması,
- ◆ Kalan ürünlerde (çiklet, bisküvi ve pastacılık ürünleri) ise, 1.1.1996 tarihinden, 1.1.1999 tarihine kadar 3 yıl içinde hedef tarım payına ulaşılması kararlaştırılmıştır.

cc) İşlenmiş Tarım Ürünlerine ait Tarım Payının İthalat Rejimine göre Uygulaması:

31.12.1995 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan İthalat Rejiminin 9. maddesinin ilgili bölümü ile, III, IV ve V sayılı ekleri işlenmiş tarım ürünlerine ait uygulamaları içermektedir. Buna göre;

- ⇒ I sayılı liste kapsamındaki ürünlerde (margarin, bazı makarna, ekmek mayası, katkılı yoğurt) AB'ne uygulanan Gümrük Vergileri 1.1.1996 tarihi itibariyle kaldırılacaktır ve hesaplanan tarım payı tahsil edilecektir.
- ⇒ II (makarnalar, bisküvi, pastacılık ürünleri, gofret, dondurma, çiklet, çocuk maması) ve III (Çikolata, çikolatalı ürünler, şekerleme, hazır gıda, malt extratları) sayılı liste kapsamındaki ürünlerde ise, hesaplanan tarım payı yetersiz kaldığından, maksimum % 30'luk bir koruma esas alınarak hedef tarım payına aşamalı olarak ulaşılması öngörülmüştür. Bu liste 1.1.1996 tarihinde yürürlüğe giren ve hedef tarım payı uygulamasının hemen gerçekleştirileceği ürünleri kapsamaktadır.
- ⇒ IV sayılı liste kapsamı ürünlere ilişkin uygulamaya 9.7.1995 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan İthalat Rejimi ile başlanmış olup, altı aylık bir süreyi kapsayan 1.1.1996-1.7.1996 tarihleri arasında anılan listede belirtilen vergiler tahsil edilecektir. Bu liste kapsamı ürünlerde tarım payına ilave bir koruma aşamalı olarak sürecek ve hedef tarım payına 1.1.1997 tarihi itibariyle ulaşılacaktır. Bu liste kapsamı ürünlerin büyük çoğunluğunda tarım payı, Bileşim Tablosuna göre hesaplanmaktadır.
- ⇒ V sayılı liste kapsamı ürünler, 1.1.1996 tarihi itibariyle üç yıl süre ile aşamalı olarak azalan oranlarda hedef tarım payına ulaşılacak ürünler olup, tarım payına ilave olarak sürdürülecek ek koruma 1.1.1999 tarihine kadar aşamalı olarak indirilecek ve bu tarihten itibaren nihai tarım payına ulaşılacaktır.

Bileşiminde üç ve/veya daha fazla temel ürün bulunan işlenmiş tarım ürünlerinin tarım payları " Bileşim Tablosu" adı verilen bir tablo esas alınarak belirlenecektir. (İthalat Rejimi Ek 1)

Bileşim Tablosu mamülün bünyesine giren bileşenlerin sütyağı, süt proteini, nişasta/glukoz ile sakkaroz/invert şeker/isoglukoz miktarları esas alınarak hazırlanan ve verginin doğrudan tespitine yarayan bir tablodur.

İthalat Rejimi 1 sayılı ekinde görülen Bileşim Tablosunda 7000 ile başlayan ve 7996 ile biten ek kodlar mevcuttur. Buna göre, ithalat sırasında yapılan beyanda doğrudan yer alan ek kod veya deklare edilen sütyağı, süt proteini, nişasta/glukoz ile, sakkaroz miktarlarına göre tablodan bakılarak tespit edilen ek kod, Rejimin 2 sayılı ekindeki ilgili bölümde yerine konularak, ithalat sırasında ödenecek tarım payı saptanır.

İşlenmiş tarım ürünleri sisteminde bazı ürünler itibariyle hedef tarım payı uygulamasına daha öncede belirttiğimiz gibi, hemen geçilirken, bir kısım üründe tarım payına ilave olarak belirlenmiş ek koruma bir indirim takvimi çerçevesinde sürecek ve hedef tarım payına bir kısım üründe 1.1.1997 tarihinde, bir kısmında ise 1.1.1999 tarihi itibariyle ulaşılabacaktır.

Bu durumda ithalat rejiminin ekleri olan III,IV ve V sayılı listelerde yer alan T4 değeri hedef tarım payı değerlerini verirken, T2 değeri ilave korumalı olarak ilk aşamada yapılan indirim takvimi çerçevesinde ödenecek tarım payını (bu değer V sayılı liste ürünleri için geçerlidir), T3 değeri ise; ikinci aşamada gerçekleştirilecek indirim kapsamındaki tarım paylarını göstermektedir. (Bu değer IV sayılı listede yer alan ve uygulanmasına 9.7.1995 tarihinde başlanan işlenmiş tarım ürünleri için geçerlidir.)

Yeni tesis edilen işlenmiş tarım ürünleri sistemi ile AB ve EFTA ülkelerine sanayi payı sıfırlanarak belli bir indirim takvimi sonunda ulaşılabacak hedef tarım payı uygulanırken, üçüncü ülkelerden bu ürünlerin ithalatında Topluluğun ortak gümrük tarifesine ilave olarak, AB ve EFTA ülkeleri için geçerli olacak ilk indirim takvimindeki meblağlar seviyesinde bir tarım payı tahsil edilecektir. Dolayısıyla İthalat Rejiminde yer alan listelerde Bileşim Tablosu kullanılmasına gerek olmayan ürünlerde ilk indirim takviminde belirlenen vergiler, Bileşim Tablosu kullanılan ürünlerde ise; T2 olarak belirtilen değerler (karşılığı olan vergiler) üçüncü ülkeler için geçerli olacak tarım paylarını göstermektedir.

Bu durumda uygulanmasına 1.1.1996 itibariyle başlanan III sayılı liste kapsamı ürünlerde tarım payları AB, EFTA ülkeleri ve üçüncü ülkeler için aynı olurken, IV ve V sayılı listede yer alan ürünlerde farklı olacaktır. Ancak uygulanmasına 1.1.1996 da başlanan V sayılı liste kapsamı ürünlerde de; ilk indirimin yapılacağı 1.1.1997 tarihine kadar üçüncü ülkelerle AB ve EFTA ülkelerine uygulanacak tarım payları aynı olacak, bu tarihten sonra AB ve EFTA ülkeleri için tarım payında bir indirim olurken üçüncü ülkeler için uygulanacak olan tarım payı aynı düzeyde kalacaktır.

İşlenmiş tarım ürünleri kapsamında yer alan ve sadece sanayi payı ile korunan bir üründe ise (viski, konyak, cin gibi yüksek alkollü içkiler, bira, kakao, işlenmiş tütün ürünleri gibi) Gümrük Birliğinin yürürlüğe girmesiyle ad-valorem vergilerin toplulukla karşılıklı olarak sıfırlanması sözkonusu olduğundan, bu ürünler sanayi ürünü gibi mütalaa edilmekte olup ithalat Rejiminin II sayılı listesinde yer almakta ve bu ürünlerdeki mevcut gümrük vergisi ve fon sıfırlanmış bulunmaktadır.

Bazı özel ürünlerde, örneğin içinde oyuncak bulunan çikolatalarda tarifelenme ise , sadece bu ürüne mahsus olmak üzere, Gümrük İşbirliği Konseyince bu tür çikolatalar hakkında alınan ve sözkonusu ürünleri tamamıyla çikolata olarak değerlendiren karara dayanılarak yapılmaktadır.

Bu çerçevede ürün oyuncak ve çikolata ayrımı yapılmaksızın çikolata addedilmekte, vergilendirilmesi ise; toplam ağırlıktan oyuncağın ağırlığının düşülmesiyle geri kalan net çikolata ağırlığı üzerinden yapılmaktadır.

Yukarıda sözü edilen, içinde oyuncak bulunan çikolatalar dışındaki tüm karışık ürünlerin tarım payı tahsilatında Gümrük İşbirliği Konseyince alınmış kesin bir karar yoktur. Bu ürünlere ilişkin uygulamalar Ortak Gümrük Tarifesinin söz konusu ürünlerin yer aldığı bölümlerin notlar kısmındaki açıklamalar çerçevesinde yapılmaktadır. Açıklamalar kısmında bir başka ürünle karışık halde ithal edilmeleri halinde, tarım payına tabi ürünlere ait vergilerin hangi yöntemle hesaplanacağı belirtilmektedir. Bu amaçla öncelikle ilgili ürünün hangi tarife pozisyonu altında değerlendirileceğine karar verilmesi gerekmekte olup, bu işlem Ortak Gümrük Tarifesi yönetmeliğinin I. bölümü " Genel Kurallar" kısmında (Madde 3/a,b,c) belirtilen karışık ürünlerin pozisyon tespitine ilişkin hükümlere istinaden yapılmaktadır. Anılan hükümlere göre, karışık ürünün pozisyonu 1704 olarak benimsenirse, Ortak Gümrük Tarifesinin 17. bölümünün 5 sayılı eK açıklaması gereğince ürünün bütün olarak ağırlığı içindeki şekerleme miktarı esas alınarak, yalnızca tarım payı tahsilatı yoluna gidilmektedir.

Buna karşılık genel kurallara göre karışık ürünün pozisyonu 9503 (oyuncak) olarak belirlenirse, tarım payı tahsili yoluna gidilmemekte ve yalnızca tabi olduğu ad-valorem vergi tahsil edilmektedir.

Bu bağlamda, karışık ürünlerin tarife pozisyonu tespitinin, oyuncak ve şekerleme bölümlerinin ağırlıkları, oyuncak tipi ve niteliği, şekerlemenin tipi ve niteliği gibi değişken unsurlar değerlendirilmek suretiyle her ürün partisi için ayrı ayrı yapılması gerekecektir (56)

(56) DTM. Dış Ticaret Yönüyle..., s.10

E-Hassas Ürünler ve OGT Uygulaması

AB ile geçilen Gümrük Birliği ile birlikte, AB menşeli sanayi ürünleri ithalatına uygulanmakta olan gümrük vergileri sıfırlanırken, üçüncü ülkeler menşeli ürünlerin ithalatına, AB'nin halihazırda uygulanmakta olduğu Ortak Gümrük Tarifesi ile uyumlu gümrük vergileri uygulanmaya başlanmıştır.

Söz konusu düzenleme, 31 Aralık 1995 tarihinde yayınlanan, 22510 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yürürlüğe girmiştir.

Bununla birlikte, gümrük birliğinin tesisine yönelik 6 Mart 1995 tarihli, 95/1 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nda Türkiye'nin, ülke ekonomisi açısından hassas özellikle olan, Ortaklık Konseyi'nde kararlaştırılacak bazı ürünlerin üçüncü ülkelerden ithalatına OGT haricinde gümrük vergisi uygulayabileceği hükmü yer almaktadır.

95/2 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nda Türkiye'nin hassas ürünler listesi ve 1.1.1996'dan itibaren uygulanacak gümrük vergisi oranları yer almaktadır. Söz konusu listede, bazı deri ve ayakkabı ürünleri bulunmaktadır.

Diğer taraftan, üçüncü ülkelerden teşvik belgesi kapsamında gümrük vergisinden muaf olarak geçici ithalatı yapılan ürünlerin işlendikten sonra AB'ye ihraç edilmesi durumunda, OGT oranında telafi edici vergi uygulanması sözkonusudur.

Hassas ürünler listesinde yer alan ürünlerin, teşvik belgesi veya dahilde işleme izin belgesi kapsamında ithalini müteakip AB'ye ihracatında da aynı şekilde OGT düzeyinde telafi edici vergi sözkonusu olacaktır.

Ancak, hassas kapsamındaki ürünlerde 31.12.1996 tarihli Resmi Gazete'de Türkiye'nin adapte ederek yayınlanmış olduğu gümrük vergisi oranları, AB'nin uyguladığı OGT oranlarından farklı olması nedeniyle, telafi edici vergi uygulamasında ekte yer alan AB'nin OGT hadleri uygulanacaktır.(57)

(57) Süreç, Hassas Ürünlere Yönelik Telafi Edici Vergi Uygulaması, Sayı.21-22 İstanbul, 1996. s.160

Tablo:13 HASSAS ÜRÜNLERDE AB TARAFINDAN UYGULANAN OGT ORANLARI

GTİP	MADDE İSMİ	OGT
4202.11	Dış yüzeylere tabi	3,8
5202.12.11.00.00	Evrak çantaları, okul çantaları ve benzeri mahfazalar	10,6
4202.12.19.00.00	Diğerleri	10,6
4202.12.50.00.00	Kalıplanmış plastik maddelerden yapılmış olanlar	6,5
4202.12.91.10.00	Evrak çantaları, okul çantaları ve benzeri mahfazalar	4,3
4202.12.91.90.00		
4202.12.99.10.00	Diğerleri	4,3
4202.12.99.10.00		
4202.19.10.00.00	Alüminyumdan olanlar	6,2
4202.19.90.00.00	Diğer maddelerden olanlar	4,3
4202.19.90.30.00		
4202.19.90.50.00		
4202.21.00.00.00	Dış yüzleri tabii veya terhib yoluyla elde edilen deri ve köseleden ve rugandan olanlar	3,8
4202.22.10.00.00	Plastik madde yapraklarından yapılmış olanlar	10,6
4202.22.90.10.00	Dokumaya elverişli maddelerden olanlar	4,3
4202.29.90.90.00		
4202.29.00.00.00	Diğerleri	4,3
4202.31.00.00.00	Dış yüzleri tabii veya terhib yoluyla elde edilen deri ve köseleden ve rugandan olanlar	3,8
4202.32.10.00.00	Plastik madde yapraklarından yapılmış olanlar	10,6
4202.32.90.10.00	Dokumaya elverişli maddelerden olanlar	4,3
4202.90.90.00.00		
4202.39	Diğerleri	4,3
4202.91	Dış yüzleri tabii veya terhib yoluyla elde edilen deri ve köseleden ve rugandan olanlar	3,8
4202.92.11.00.00	Seyahat çantaları, tuvalet çantaları, sırt çantaları, spor çantaları	10,6
4202.92.15.00.00	Müzik aletleri mahfazaları	8,8
4202.92.91.10.00	Diğerleri	10,6
4202.92.91.10.00	Seyahat çantaları, tuvalet çantaları, sırt çantaları, spor çantaları	3,7
4202.92.91.90.00		
4202.92.98.10.00	Diğerleri	3,7
4202.92.98.90.00		
4202.99	Diğerleri	4,6
6403	Dış tabanı kauçuktan plastik maddeden tabii veya terhib yoluyla elde edilen köseleden ve yüzü deriden olan ayakkabılar(6403.59.11.00.00; 6403.91.98.00.11;6403.99.38.00.11,12 ve 6403.99.98.00.11.12)	8
6403.59.11.00.00	Tabanı ile birlikte topuk yüksekliği 3 cm'den fazla olanlar	6,2
6403.91.98.00.00	Kadınlar için	6,2
6403.99.38.00.11,12	Kadınlar için	6,2
6403.99.98.00.11,12	Kadınlar için	7,4
6405	Diğer ayakkabılar(6405.10.90 ve 6405.90.10 hariç)	4,4
6405.10.90.00.11,12	Dış tabanı diğer maddelerden olanlar	4,1
6405.10.90.00.13,14		
6405.10.90.00.15,16		
6405.90.10.00.11	Dış tabanı kauçuktan plastik maddeden tabii veya terhib yoluyla elde edilen köseleden	18,2
6405.90.10.00.12	Dış tabanı kauçuktan plastik maddeden tabii veya terhib yoluyla elde edilen köseleden	18,2
6405.90.10.00.13	Dış tabanı kauçuktan plastik maddeden tabii veya terhib yoluyla elde edilen köseleden	18,2
6406.	Ayakkabı aksamı(dış tabanlar dışındaki tabanlara tutturulmuş/tutturulmamış yakkabı yüzeyleri dahil); çıkarılabilir iç tabanları, iç tabanlar, topuk rampası vb, eşya getr ve tozluklar, dizlikler vb eşya; ve bunların aksamı (6406.99.10.00.00 ve 6406.99.30.00.00 ve hariç)	3,6
6406.99.10.00.00	Getr ve tozluklar, bacak koruyucuları vb. eşya bunların aksamı	4,2
6406.99.30.00.00	Dış tabanı olmayan fakat iç taban veya diğer iç kısımlara tutturulmuş ayakkabı yüzeylerinden meydana gelenler	4,1

Kaynak: Süreç, Hassas Ürünlere Yönelik Telafi Edici Vergi Uygulaması, Sayı.21-22 İstanbul, 1996. s.161

F- Demir- Çelik Ürünlerinin Serbest Dolaşımı ve OGT

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, daha önce açıkladığımız gibi II. Dünya Savaşının bitiminden hemen sonra, öncelikle savaş sanayiinin başlıca girdilerinden olan ve özellikle Avrupa'da pek çok kez sürtüşme ve savaşlara yol açan kömür ve demirin üretim ve kullanımlarının denetim altına alınması düşüncesinden hareketle, 1951 Paris Antlaşmasıyla Fransa, Almanya, İtalya ve Benelüks ülkelerinin uyarınca, kömürde dahil olmak üzere, sadece tek aşamalı üretim işleminden geçen belirli demir-çelik hammadde veya ara ürünleri (demir çelik çubuklar, filmaşın, kütük, slab, saçlar) AKÇT mal listesi kapsamında yer almaktadır. İleri işlemeye tabi ürünler ise (galvanizli dikişli ve kaynaklı tüp, borular, somun civata) AKÇT kapsamı dışındadır.

1951 yılında imzalanıp 1952 yılında yürürlüğe giren AKÇT'ni kuran Paris Anlaşması'nın süresi, 2002 yılında dolacaktır. AKÇT'nin geleceği ile ilgili olarak Avrupa Birliği'nin yaklaşımı, Antlaşmanın öngörülmüş olduğu şekilde 2002 yılına kadar sürmesi, 2002 yılından sonra da AKÇT ürünlerinin diğer sanayi mallarında olduğu gibi Tek Pazar kurallarına tabi olması şeklindedir. Bu durumda, Türkiye ile AB arasındaki Serbest Ticaret Anlaşması da sona erecek ve AKÇT ürünleri Gümrük Birliğine tabi olacaktır.

Türkiye ile AB arasındaki ortaklık ilişkileri, 1970 yılında imzalanan ve 1.1.1973'de yürürlüğe giren Katma Protokol ile belirlenmiştir. Katma Protokol ile eş zamanlı olarak 1970 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Yetki alanına Giren Maddelerle İlgili Çerçeve Anlaşma imzalanmıştır. Çerçeve Anlaşma'nın uygulama usul, süre ve şartlarının daha sonra belirlenmesi öngörülmüştür. Anlaşmaya işlerlik kazandırılması amacıyla 1994 yılından itibaren Türkiye ile AB arasında yürütülmekte olan müzakereler 1995 yılı sonunda sonuçlandırılmış ve 21 Aralık 1995 tarihinde Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu kuran anlaşmanın yetki alanına giren ürünlerin ticaretine ilişkin Serbest Ticaret Anlaşması, Brüksel'de parafe edilmiştir. Bu serbest Ticaret Anlaşmasına göre AKÇT ürünlerinde Türkiye ve AB, birbirlerine uyguladıkları gümrük kaldıracaklardır. Anlaşmanın bir serbest ticaret anlaşması olması Türkiye'nin üçüncü ülkelere karşı Topluluğun Ortak Gümrük Tarifesini uygulama zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır.

Avrupa Birliği, Türk menşeli bütün AKÇT ürünleri için gümrük vergilerini hemen sıfırlayacaktır. Ancak, Türkiye özellikle uzun demir çelik ürünleri ile bazı alaşımlı çelik ürünlerindeki gümrük vergilerini (140) üründe 3 yıl içerisinde zamanla AB menşeli ürünler için sıfıra çekecektir. Bu suretle Türkiye, bu ürünlerin yerli üreticilerine bir uyum süresi tanımaktadır. Türkiye-AB AKÇT Anlaşması'nın hükümleri sadece Türk ve AB menşeli ürünler için

geçerli olacaktır. Bu amaçla, Anlaşma ekine menşe tespit kurallarının belirlendiği Protokol eklenmiştir. Türkiye, AKÇT ürünleri ile ilgili rekabet ve devlet yardımı (teşvik) mevzuatını, AB'ninkine uyduracaktır. Ancak Türkiye, demir-çelik sektörü içindeki yeniden yapılanmaya ve uzun ürünlerden yassı ürünlere dönüşüme yönelik yatırımlara, istisnai olarak 5 yıl süre ile teşvik verilebilecektir.

Taraflardan birisi tarafından dumping uygulandığının belirlenmesi durumunda, zarar gören taraf Katma Protokol ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nda yer alan ilgili hükümlere benzer şekilde önlem alabilecektir. Türkiye ile Topluluk arasında ortaya çıkabilecek dumping iddialarının bir erken uyarı sistemi çerçevesinde soruşturma açılmadan, sona erdirilmesine imkan tanınmaktadır. Taraflar arasında Anlaşmanın uygulanmasına ilişkin olarak ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümü için, bir tahkim müessesesinde oluşturulmuştur.

Bu anlaşma ile, Türkiye'nin AB dışındaki ülkelere AKÇT ürünleri ticareti etkilenmeyecektir. Türkiye, üçüncü ülkelere karşı, AB'nin Ortak Gümrük Tarifesi'ni uygulama sorumluluğunda değildir. Bu ülkelere karşı, gümrük vergisi ve eş etkili diğer tedbirleri bağımsız olarak uygulanmaya devam edecektir. Anlaşma uyarınca bir Ortak Komite kurulmuştur. Tarafların temsilcilerinden oluşacak bu Komite, karşılıklı görüş ve bilgi değişiminde bulunacak, tavsiyeler geliştirecek ve Anlaşma'nın işlerliğini geliştirici görüşler verecektir. AKÇT Anlaşması gereğince uzun mamuller ile alaşımli çelik ürünlerinin oluşturduğu 140 kalem AKÇT ürünü, Türkiye'deki yerli üretimin uyum sağlayabilmesi amacıyla 3 yıl süreyle ithalata karşı korunacaktır. (58)

(58) Rıdvan Karluk, AB ve..., s.577

Tablo :14 Gümrük Vergileri Üç Yıl İçinde Sıfırlanacak AKÇT Ürünleri

GTİP(*)	GTİP	GTİP	GTİP	GTİP
7207,11,11,00,11	7207,20,51,00,00	7214,30,00,00,11	7216,10,00,10,11	7216,33,90,10,00
7207,11,11,00,12	7207,20,55,00,00	7214,30,00,00,12	7216,10,00,10,12	7216,33,90,90,00
7207,11,11,00,13	7207,20,57,00,00	7214,30,00,00,13	7216,10,00,10,13	7216,40,10,10,00
7207,11,11,00,14	7207,20,71,00,00	7214,30,00,00,14	7216,10,00,90,11	7216,40,10,90,00
7207,11,14,00,11	7213,91,10,00,00	7214,30,00,00,15	7216,10,00,90,12	7216,40,90,10,00
7207,11,14,00,12	7213,91,20,00,00	7214,30,00,00,16	7216,10,00,90,13	7216,40,90,90,00
7207,11,14,00,13	7213,91,41,00,11	7214,30,00,00,19	7216,21,00,10,00	7216,50,10,10,00
7207,11,14,00,14	7213,91,41,00,12	7214,91,10,00,00	7216,21,00,90,00	7216,50,10,90,00
7207,11,16,00,11	7213,91,41,00,13	7214,91,90,00,00	7216,22,00,10,00	7216,50,99,10,11
7207,11,16,00,12	7213,91,41,00,19	7214,99,10,00,00	7216,22,00,90,00	7216,50,90,10,19
7207,11,16,00,13	7213,91,49,00,11	7214,99,31,00,00	7216,31,11,10,00	7224,90,05,10,00
7207,11,16,00,14	7213,91,49,00,12	7214,99,39,00,11	7216,31,11,90,00	7224,90,05,20,00
7207,19,11,00,00	7213,91,49,00,13	7214,99,39,00,12	7216,31,19,10,00	7224,90,08,10,00
7207,19,14,00,00	7213,91,49,00,19	7214,99,39,00,13	7216,31,19,90,00	7224,90,08,20,00
7207,19,16,00,00	7213,91,70,10,11	7214,99,39,00,14	7216,31,91,10,00	7224,90,15,10,00
7207,19,31,00,00	7213,91,70,10,12	7214,99,50,00,11	7216,31,91,90,00	7224,90,15,20,00
7207,20,11,00,11	7213,91,70,10,13	7214,99,50,00,12	7216,31,99,10,00	7227,20,00,00,00
7207,20,11,00,12	7213,91,70,10,19	7214,99,50,00,19	7216,31,99,90,00	7228,20,11,00,00
7207,20,11,00,13	7213,91,70,90,00	7214,99,61,00,00	7216,32,11,10,00	7228,20,19,00,00
7207,20,11,00,14	7213,91,90,00,00	7214,99,69,00,11	7216,32,11,90,00	7228,20,30,00,00
7207,20,15,00,11	7213,99,90,90,00	7214,99,69,00,12	7216,32,19,10,00	7228,30,20,00,00
7207,20,15,00,12	7214,20,00,00,11	7214,99,69,00,13	7216,32,19,90,00	7228,30,41,00,00
7207,20,15,00,13	7214,20,00,00,12	7214,99,69,00,14	7216,32,91,10,00	7228,30,49,00,00
7207,20,15,00,14	7214,20,00,00,13	7214,99,80,00,11	7216,32,91,90,00	7228,30,61,00,00
7207,20,17,00,11	7214,20,00,00,14	7214,99,80,00,12	7216,32,99,10,00	7228,30,69,00,00
7207,20,17,00,12	7214,20,00,00,15	7214,99,80,00,19	7216,32,99,90,00	7228,30,70,00,00
7207,20,17,00,13	7214,20,00,00,16	7214,99,80,00,00	7216,33,10,10,00	7228,30,89,00,00
7207,20,17,00,14	7214,20,00,00,19	7215,90,10,00,00	7216,33,10,90,00	7228,60,10,00,00

Kaynak : Ridvan Karluk, AB ve..., s.580

(*) Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu

IV-GÜMRÜK MEVZUATIMIZDAKİ DEĞİŞİKLİKLER

Bugün Gümrük Birliği nedeniyle gümrük mevzuatında yapılması gereken değişikliğin ancak bir kısmı gerçekleşmiş, mali ve cezai hükümler içeren ve kanunla düzenlenmesi gereken hükümler halen kanunlaşmamış bulunmaktadır. Bu çerçevede; KHK 564 sayılı, 30.06.1995 tarihli "Gümrük Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ve buna ilişkin Gümrük Yönetmeliğinde yapılan ek ve değişikliklerle getirilen yenilikleri ana başlıklar halinde inceleyebiliriz.

A-Kavramlar

564 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile bazı yeni kavramlar yerleştirilmiş, bazı kavramların ise içeriği değiştirilmiştir. Bunlar Gümrük Birliği ile getirilen ve getirilecek olan düzenlemelerde kullanılacak kavramlardır. Bunları açıklamadan kısa kısa geçsek: Türkiye Gümrük Bölgesinde yerleşik kişi, Türk Gümrük Bölgesi, Gümrük Statüsü, Serbest dolaşımda bulunan eşya ve Elleçleme (eski deyimle manipülasyon) deyimidir.

B- Manifesto yerine geçen belgeler

Gerek Gümrük Kanunu gerekse Gümrük Yönetmeliği hükümlerine göre manifesto verilmesi gereken her durumda, manifesto yerine manifestonun düzenlenmesine esas alınan orijinal manifesto, konşimento, CMR, TIR karnesi, CIM veya CIV belgelerinden birinin ibrazı hâlinde manifesto aranmaz. Ancak, bu belgelerin kabul edilebilmesi için, bu belgelerin Lâtin alfabesiyle düzenlenmiş olması veya uluslararası kabul gören bir lisanla düzenlenmiş olması gerekir. Bu hükümlerin yerine getirilmemesi halinde veya mükellefin istediği her durumda Türkçe manifesto verilir.

Manifesto işlemlerinin basitleştirilmesine ilişkin bir başka düzenleme de, manifestoya ilişkin özel form yerine, manifestoda yer alması gereken bilgileri içeren bilgisayar çıktısının manifesto olarak kabul edilmesidir.

C- Özel sundurma açılabilmesi ve sundurma süresi

Sundurma açma ve işletme gerek özel kanunlarıyla gerekse Gümrük Kanunu ve Gümrük Yönetmeliğiyle belli kuruluşların tekeline bırakılmıştı. Yeni düzenlemeyle, eşya sahiplerinin kendilerine ait eşyayı koyacakları sundurmanın açılabilmesi için; bu konuda taahhütname verilmesi, sundurmaya konacak eşyanın teminata bağlanması gerekmektedir.

Diğer taraftan, sundurma bekleme süreleri Kanunla belirlenmiş bulunmakla birlikte, bu sürelerin uzatılması veya kısaltılması yönünde Kanun Hükmünde Kararnameyle Gümrük Müsteşarlığı'na yetki verilmiştir.

D- Serbest dolaşıma giriş

Eşyanın statüsü serbest dolaşımda bulunan veya bulunmayan diye tanımladığı, genel olarak gümrük işlemlerinin sistematığı bu kavram üzerine

oturduğu için giriş veya ithalat kavramı yerine serbest dolaşıma giriş veya ithalat kavramı yerine serbest dolaşıma giriş kavramının oturtulması gerekmektedir. Zira, eşyanın Türkiye gümrük bölgesine girişi veya ithali, herhangi bir rejim kapsamında eşyanın bölgeye getirilmesini anlatmaktadır. Bu şekilde getirilen eşya serbest dolaşımda bulunan eşya olabileceği gibi serbest dolaşımda olmayan eşya da (geçici ithalat eşyasında olduğu gibi) olabilir.

Bu kapsamda, eşyanın serbest dolaşıma girişi, eşyanın kati ithaline ilişkin işlemlerin tamamlanması, vergilerinin ödenmesi ve ticaret politikası önlemlerinin (örneğin, kotanın) uygulanmasını ifade etmektedir. Bununla birlikte, eşyanın serbest dolaşıma girişine ilişkin hükümler mali hükümler içerdiği için Kanun Hükmünde Kararname kapsamında düzenlenememiş, sadece tanım olarak yer almıştır.(59)

E- Beyana ilişkin düzenlemeler

Gümrük beyanı yazılı beyan, sözle beyan ve özel beyan olmak üzere üç şekilde yapılmaktadır. Bu duruma, özel beyanın bir şekli olarak tasarruf yoluyla beyan şekli ihdas edilmiştir.

Tasarruf yoluyla beyan; yolcu salonlarından geçen veya eşya geçiren kişilerin, bu salonlarda özel olarak bu işlemler için düzenlenmiş yeşil veya kırmızı hatlara yönelerek bu hatlardan geçmeleridir.

Kırmızı hatta yönelmek, beyan edilecek eşya olduğu yönünde beyanda bulunulduğu kabul edilmekte ve bunların muayeneye tabi tutulmaları gerekmektedir. Yeşil hattan geçmek ise gümrüğe tabi eşyanın bulunmadığının beyan edildiği anlamına gelmekte ve buradan geçen kişiler hakkında ihbar veya şüpheli bulunmadığı sürece muayene edilmemeleri gerekmektedir.

Önceki düzenlemede, böyle bir beyan türü bulunmamakta, bütün yolcular sözle beyan kapsamında değerlendirilmektedir.

Diğer yandan, yazılı beyana ilişkin kullanılan belgeler değişmiştir. Her rejime ilişkin özel formu bulunan beyannameler kullanılırken, 1.1.1996

(59) Remzi Akçin, Gümrük Mevzuatında Yapılan Değişiklikler, Süreç Dergisi, Sayı 21-22, İstanbul, 1996, s.103

tarihinden itibaren bütün rejimler için aynı formun kullanıldığı tek tip gümrük beyannameleri kullanılmaya başlanılmıştır. Tek tip gümrük beyannameleri, Avrupa Birliği'nde kullanılan formatın aynısıdır ve ilerde Avrupa Birliği ile karşılıklı kullanılması planlanmaktadır.

Yazılı beyana ilişkin başka bir yenilik, beyanın basitleştirilmiş usulle yapılmasına imkan tanınmasıdır.

Basitleştirilmiş usulle beyan iki şekilde yapılabilmektedir.

a) Beyannameye eklenmesi gereken belgelerden bazılarının eklenmemesi ve bu belgelerdeki bilgilerin beyannameye yazılmaması şeklinde eksik beyanda bulunulabilmektedir. Bu şekilde beyanda bulunulması için, yazılı talepte bulunulması, eksik belgenin mevcut olduğunun ancak elde olmayan nedenlerle beyannameye eklenmediğinin gümrük idaresine ispatlanması gerekir. Eksik beyandan sadece kamu kuruluşları yararlanabilirler.

b) Eşyanın ilgili gümrük rejimine tabi tutulmasına ilişkin taleple birlikte faturanın verilmesi halinde, beyanname yerine bu faturayla beyan yapılabilir.

Bu şekildeki basitleştirilmiş usulden; kitap ve diğer basılı yayınlar, kan ve kan plazması gibi belli fiziksel şartlarda korunması gereken tıbbi ürünler ve akvaryum balıkları ile CIF kıymeti 100 milyon lirayı aşmayan her türlü eşyanın sürekli ve periyodik olarak aynı gümrükten ithal edilmesi hallerinde yararlanır.

Bu şekilde işlem yapılması, üç ay içerisinde tamamlayıcı nitelikte serbest dolaşıma giriş beyannamesi verilir. Bu tamamlayıcı beyanlar, faturaların almış olduğu tescil sayı ve tarihini alırlar ayrıca tescil edilmezler. Ayrıca, idarede beyanname tescil defterine ilişkin kayıtların bilgisayarla tutulması halinde, beyannamelerin bilgisayar kayıtlarına geçmesi tescil olarak kabul edilir. bu durumda tescil defteri tutulmaz.

F- Rejim değişikliği ve beyannamelerin iptali

Eşyaya ilişkin giriş beyannamesi verildikten sonra yalnızca yurtdışı edilmesi veya başka bir gümrüğe gönderilmesi mümkünken yeni düzenlemeyle bu eşyanın başka bir gümrük rejimine tabi tutulması mümkün kılınmıştır. Bu takdirde, giriş beyannamesine eşyanın tabi tutulacağı gümrük rejimine ilişkin beyannamenin sayı ve tarihi yazılarak gerekli mevzuatın

düşülmesi ve giriş beyannamesinin sayı ve tarihi ile eşya hakkında yapılmış diğer tespitler yapılarak gümrük işlemleri yerine getirilir.

Diğer yandan, eşyanın beyan edilen gümrük rejimine yanlışlıkla beyan edilmesi veya beyan edildiği gümrük rejimine tabi tutulmasının artık mümkün olmadığı hallerde, beyan sahibinin yazılı talebi üzerine ve bu durumların tevsiki halinde beyannameler iptal edilir. Ancak, eşyanın muayene edileceğinin beyan sahibine bildirilmiş olduğu hallerde, muayenenin sonucu alınmadan beyannamenin iptaline ilişkin talepler kabul edilemez. Eşyanın tesliminden sonra beyannamelerin iptali sözkonusu olamaz.(60)

G- Bağlayıcı tarife bilgisi

Bağlayıcı tarife bilgisi, bir eşyanın hangi tarifeye tabi olduğunun Müsteşarlık tarafından bağlayıcı nitelikte talep sahibine bildirilmesidir. Dolayısıyla bağlayıcı tarife bilgisi, müracaat formunda belirttiği bir kalem eşya için verilir ve eşyanın tarifesinin tespitine ilişkin her türlü bilgi ve belgelerin müracaat formuyla birlikte sunulması gerekir.

Bağlayıcı tarife bilgisi, yalnızca bu bilginin verildiği tarihten sonra tanımlanacak gümrük işlemlerine konu eşya için verilebilir ve bu bilginin veriliş tarihinden itibaren geçerlidir.

Bağlayıcı tarife bilgisi normal şartlar altında altı yıl geçerlidir. Bununla birlikte, bağlayıcı tarife bilgisi talebinde bulunan kişinin eksik ve yanlış bilgisi nedeniyle bu bilginin verildiği hallerde iptal edilir.

Her ne kadar bağlayıcı tarife bilgisi altı yıl geçerli ise de; Gümrük tarife Cetvelinde bir değişiklik yapılması ve bu değişikliğin verilen bağlayıcı tarife bilgisine uymaması, uluslar arası anlaşmalar kapsamında nomenklatür, izahname ve tarife pozisyonlarında bir değişiklik yapılması ve bu değişikliğin verilen bağlayıcı tarife bilgisinin geri alınmasının, değiştirilmesinin ve iptal edilmesinin ilgisine tebliği hallerinde bağlayıcı tarife bilgilerinin geçerliliği sona erer.

(60) Remzi Akçin, Gümrük Mevzuatında s.104

H- Eşyanın menşei

Gümrük mevzuatında yer alan menşe kurallarına yeni düzenlemeyle bazı ilaveler ve açıklıklar getirilmiştir. Getirilen yeni düzenlemelerin birincisi menşe tespitinde hangi hükmün uygulanacağına ilişkin düzenlemelerdir.

- Eşyanın tercihli tarifeden yararlanması halinde; tercihli tarifeden yararlanan eşya; ya ikili veya çok taraflı anlaşmalardan ya da Türkiye'nin tek taraflı olarak bazı ülke veya ülke gruplarına tanıdığı tercihli tarifeden yararlanır. Belirtilen hallerde, eğer eşya iki veya çok taraflı anlaşmalardan kaynaklanan nedenlerle tercihli tarifeden yararlanıyorsa, bu eşyanın menşei bu anlaşmalarda belirtilen hükümlere göre tespit edilir. Örneğin; Pakistan, İran ve Türkiye'nin imzalamış olduğu ECO anlaşması kapsamı bir eşyanın ithali sözkonusu olduğunda, ithal edilen eşyanın İran veya Pakistan menşeli olup olmadığı bu anlaşma hükümlerine göre tespit edilir. Aynı şekilde, Avrupa Birliği'nden ithal edilen eşya için Ankara Anlaşması hükümlerine göre menşe tespiti yapılır.

Türkiye'nin tek taraflı olarak bazı ülke veya ülke gruplarına tanıdığı tercihli tarifeden faydalanan eşyanın ithalinde uygulanacak menşe kuralları Bakanlar Kurulu kararıyla veya ilgili mevzuata göre belirlenir. Halen bu kapsamda bir tercihli tarife uygulamasının olmadığı söylenebilir. Bununla birlikte Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti menşeli eşyalar için böyle bir tercihli tarife uygulamasının varlığı da inkar edilemez.

- Tercihli tarife uygulaması dışında kalan tarife uygulamalarında ve kota, tarife tavanları gibi tarife dışı engellerin uygulanmasında eşyanın menşeinin tespiti genel kurallara göre yapılır.

- Eşya menşeinin tayininde uluslararası kabul görmüş genel kurallar belirlenmiştir. Bu genel kurallar aynı zamanda Gümrük Kanununda yer alan menşe kurallarıdır. bir ülke topraklarından çıkarılan madenler, üretilen tarım ürünleri, o ülkede tutulan veya avlanan av hayvanları ve balıklar, o ülke bandıralı gemilerle çıkarılan deniz ürünleri, imalât veya kullanım kalıntılarından elde edilen artıklar, bu sayılanların türevlerinden elde edilen her türlü eşya o ülke menşelidir.

Ayrıca, eşyanın başka bir ülkede gördüğü işlem veya değişiklik nedeniyle o ülke menşeli sayılabilmesi için, bu işlem veya değişiklik sonucunda eşyanın kıymetinin yüzde-yüz oranında artmış olması veya esaslı değişiklik sayılabilecek önemli bir işçiliğe veya işlemlere tabi tutulmuş olması gerekir.

Yeni düzenlemeyle, bu konuda da iki yeni düzenleme getirilmiştir.

a) Esaslı işçilik sayılamayacak işlemler sayılmış, böylece önemli bir işçilik veya işlem kapsamına açıklık getirilmiştir. Bu cümleden hareketle; eşyanın nakliye ve depolama sırasında muhafazası için yapılan havalandırma, yayma, kurutma, hasar gören parçaların atılması ve benzeri ameliyelerin, tozun giderilmesi, kalburlama, ayıklama, sınıflandırma, eşleştirme, yıkama, kesme gibi basit ameliyelerin, eşyanın ambalajında ve montajında değişiklik yapılmasının, eşya ve ambalajı üzerine işaret etiket ve öteki tanıtıcı işaretlerin konulmasının, parça halinde ürünlerin birleştirilerek basit montajının yapılmasının, bu maliyelerin iki veya daha fazlasının birarada gerçekleşmesinin malın menşeinin o ülke sayılması için yeterli olmadığı düzenlenmiştir. Bu ameliyeler sonucunda eşyanın tarifesinin değişmiş olması halinde bile eşyanın menşei değişmemektedir.

b) Türkiye'nin belirli ülkeler eşyasına uyguladığı dış ticaret önlemini (örneğin kota, farklı tarife, ambargo) aşmaya yönelik bir işçilik veya işlemle üretilmiş eşyanın, bu şekilde üretildiğinin tespit edilmesi veya bu yönde kanaat getirilmesi halinde bu eşya bu işlem veya işçiliğe tabi tutulduğu ülke menşeli sayılmaz. Örneğin; Türkiye A ülkesine X ürünü için kota uygulamaktadır. A ülkesi menşeli ürünün bu kota miktarını aşmak amacıyla B ülkesinde belirli bir işçiliğe tabi tutularak, B ülkesi menşeli eşya olarak kotayı delmeyi amaçlaması halinde, bu eşya B ülkesi değil A ülkesi menşeli kabul edilir.(61)

I- Sonradan kontrol yöntemi

Yeni düzenlemeyle ihdas edilen "sonradan kontrol" veya "eşyanın tesliminden sonra beyanın kontrolü" yönteminde eşyanın muayene ve kontrol işlemleri gümrük idaresince eşya teslim edildikten sonra yapılmaktadır.

Bu yöntemde eşyanın gümrük idaresine beyanı yapılmakta yeni eşyaya ilişkin giriş beyannamesi verilmekte, eşya muayene ve tahlil işlemine tabi tutulmadan eşya sahibine teslim edilerek tasarrufuna bırakılmaktadır. Eşya üretimde kullanılabileceği gibi depolanabilir de. Bu eşya serbest dolaşımda bulunan eşya statüsüne sahip olmaktadır.

Eşya teslim edildikten sonraki herhangi bir zamanda ve bulunduğu mekanda muayene edilerek beyanın doğru yapıp yapılmadığı kontrol edilmekte veya gerek muhasebe kayıtlarında, gerekse diğer ticari belgelerden beyanı doğruluğu denetlenmektedir. Bu denetleme sonucunda beyandan bir farklılık bulunması halinde, beyanname bu tespitlere göre düzeltilir.

(61) Remzi Akçin, Gümrük Mevzuatında s.105

Bu yöntem, tamamen, güven esasına dayanan ve kötüye kullanılabilir bir yöntemdir. Bu yöntemin uygulanmasının belirli bir aşamadan sonra gerçekleştirilmesi düşünüldüğü için gümrük yönetmeliği değişikliğine buna ilişkin hüküm konulmamıştır. Zaman içinde uygulamanın oturması ve bilgisayar ortamında işlemlerin yürütülmesinin gerçekleşmesi halinde güvenli kuruluşların bu yöntemden yararlanabileceğini düşünülmektedir.

İ- Re'sen muayene

Giriş işlemlerine konu eşyanın muayenesi, beyan sahiplerinin veya temsilcilerinin veya gümrük komisyoncularının huzuru ile yapılmıyordu. Ancak yeni düzenlemeyle muayene memurunca tek başına muayenenin yapılacağı durumlar belirlenmiştir. Buna göre; beyannamenin muayene memuruna havalesinden sonra, muayene memurunca sıra defterine kaydedilen tarih ve saatte beyan sahibinin veya temsilcisinin veya gümrük komisyoncusu ya da komisyoncu yardımcısının gelmemesi halinde, eşya muayene memurunca re'sen muayene edilir.

Re'sen muayenede, eşya beyana uygun çıkması halinde gümrük işlemleri tamamlanır. Ancak, muayenede farklı tarife ya da miktar farklılıkları çıkması halinde, beyan sahibi veya gümrük komisyoncusunun talebi üzerine bu kez eşya müştereken tekrar muayene edilir ve bu muayene sonucuna göre işlem yapılır.(62)

J- Ticaret politikası önlemine tabi eşyada yapılacak işlemler

Giriş beyannamesi kapsamı eşya başta kota olmak üzere bir ticaret politikası önlemine tabi olması halinde, ithalatın bu ticaret politikası önlemi kapsamında yapılmasına izin verilen ithalat lisansı, gözetim belgesi gibi belgelerin beyannameye eklenmesi zorunludur. Bu suretle, kotaya tabi eşyanın mevcut kota dağıtımını kapsamında ithalatının sağlanması ve kotanın aşılmasının önlenmesi gerçekleştirilecektir.

Diğer yandan, bu eşyanın muayenesi esnasında ilgili muayene memurunca, bu belgelerde yazılı miktar ve menşee uygun olup olmadığının özellikle kontrol edilmesi, yapılan kontrol sonucunun beyannameye yazılması gerekmektedir. Bu suretle, ticaret politikası kapsamı, eşyanın muayenesi, diğer eşyalardan daha titiz yapılması gerekmektedir.

(62) Remzi Akçin, Gümrük Mevzuatında s.105

K- Transit rejimine ilişkin düzenlemeler

Yeni düzenlemeyle transit rejiminde iki değişikli getirilmiştir. Bunlardan birincisi, transit rejiminin tanımının daha net bir şekilde ortaya konarak boru hattı taşımacılığının milletlerarası transit olduğunun hükme bağlanması, ikincisi ise trafik kazası nedeniyle telef olan eşyasının tespitine ilişkindir. Bunları biraz açarsak;

- Transit rejimi; yolcu, taşıt ve gümrük vergileri ile ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmayan, serbest dolaşımda olmayan eşya ile gümrük işlemleri tamamlanmış çıkış eşyasının;

- i)Yabancı bir ülkeden gelip Türkiye Gümrük Bölgesini geçerek tekrar yabancı bir ülkeye,
- ii)Yabancı bir ülkeden gelerek Türkiye Gümrük Bölgesinde bir yere,
- iii)Türkiye Gümrük Bölgesinde bir yerden yabancı bir ülkeye,
- iv)Türkiye Gümrük Bölgesinde bir yerden diğer bir yere, taşınmasıdır.

Eşyanın geldiği ülkeye tekrar geri gitmesi, Türkiye’de araç değiştirmesi, Türkiye’de sundurma, antrepo veya gümrükçe izin verilen bir yere konulması, karaya çıkarılması, kap ve ambalajlarının tamir ve yenilenmesi transit halini değiştirmez. Bu işlemlerin yapılmasında eşya yine transit rejimi altındadır. Diğer yandan, boru hattıyla yapılan taşımalar milletlerarası transit sayılır ve bu eşyadan teminat alınmaz.

-Türkiye Gümrük Bölgesinde zorlayıcı nedenlerle telef veya zayı olan transit eşyasından gümrük vergileri alınmamaktadır. Bu telef veya zayı durumu, mahkeme ilamı, suçüstü hırsızlıklarda Cumhuriyet Başsavcılığınca verilen belgeler, herkesçe bilinen olaylarda mahallin idare amirince verilen belgelerle ispat edilmektedir. Yeni düzenlemeyle, telef veya zayı olan eşyaya ilişkin zorlayıcı nedenin trafik kazası olması halinde, bunun ispatı daha kolay bir şekle bağlanmıştır. Trafikçe düzenlenecek kaza raporu ile eşyanın telef ve ziyanına ilişkin o yere en yakın gümrük idaresince yapılacak tespit in illerde valilik ilçelerde kaymakamlıkça onaylanması telef ve zayı için yeterli ispat vesikası olmaktadır.

L- Antrepo rejimine ilişkin düzenlemeler

Yeni düzenlemeyle antrepo rejiminde de iki yenilik getirilmiştir.

- Tıpkı sundurma açılma ve işletilmesinde olduğu gibi, antrepo açma ve işletme tekeli ellerinde bulunan kuruluşlar dışındaki kişilere de antrepo açma ve işletme izni verilmesi imkanı getirilmiştir.

- Genel antrepoların içerisinde açılan kabinlerin, bu kabinlerin kullanıcılarına verilmesi mümkün hale getirilmiştir. Bu takdirde özel kabinler tesisi suretiyle işletilen kabinlerin kullanımlarından doğan sorumluluk, genel antrepo işleticilerine değil özel kabini kullanana aittir. Doğal olarak, bu sorumluluk özel kabinde bulunan eşyaya ilişkin vergi (mali) sorumluluk ve cezai sorumluluktur.

M-Tarife rejimine ilişkin düzenlemeler

Gümrük Mevzuatına göre tasfiyelik hale gelen eşyanın sahibinin isteği üzerine ithali yeni düzenlemeyle mümkün kılınmıştır. Ancak bu haktan yararlanılması için, eşyanın mülkiyetinin devlete ait olması sadece sürte aşımı nedeniyle eşyanın tasfiyelik hale gelmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle kaçakçılık mevzuatı hükümlerine göre tasfiyelik hale gelen eşya ile gümrüğe terk edilen eşya bu haktan yararlanamamaktadır. Diğer taraftan perakende usulü ile eşyanında bu haktan yararlanması mümkün değildir.

Belirtilen eşyalar dışındaki tüm tasfiyelik hale gelen eşyanın sahibi, satış kararının alındığı tarihe kadar gümrük idaresine başvurması halinde, bu eşyaları giriş rejimine tabi tutabilir. Bu şekilde giriş rejimine tabi tutulan eşyaya ilişkin gümrük vergileri, cezalar ve ardiye ücretleri tahsil edilir. Satışa ilişkin kararın alınması, tasfiye edilecek eşyanın perakende satışına karar verilmesi tahsis edilecek eşyada tahsis , kesinleştiği durumlar 22566 sayılı 24.02.1996 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Maliye Bakanlığı'nı 1 No'lu Tasfiye Genel Tebliği'nde açıklanmıştır.

N- Bilgisayarda hazırlanmış belgelerin kabulü

Gümrük Kanunu ve Yönetmeliğin belirtilen beyanname, manifesto ve diğer belgeler müsteşarlıkça bastırılıp, bedeli mukabilinde dağıtılmakta, gümrük işlemleri ancak bu belgelerle yapılmaktadır. Yeni düzenlemeyle, veri işleme tekniği kullanılarak elde edilen bu belgelerin gümrük idarelerince kabul edilmesi getirilmiştir. Bu nedenle beyan sahibi, müsteşarlıkça dağıtılan bu belgeleri kullanmak yerine, bilgisayarda kendi oluşturduğu aynı formata uygun belge ile gümrük işlemleri yapabilecektir.

O- İdari karar

İdari karar gümrük idarelerinin, gümrük mevzuatına ilişkin belirli bir konuda bir veya daha fazla kişi üzerinde hukuki sonuç doğuran tasarrufu

olup bir nevi gümrük mevzuatının yorumu niteliğindedir. İdari karar, gümrük mevzuatının bir parçasını oluşturup hukuki nitelik taşır.

Karar, karar alınmasını talep eden kişinin yazılı isteği üzerine alınır. Karar alınması istenen hususta gerekli bütün bilgi belgelerin karar başvurusu ile birlikte ibrazı gerekir.

İdari karar, başvurunun kendilerine ulaştığı tarihten itibaren 30 gün içerisinde alınır ve alınan karar başvuru sahibine yazılı olarak tebliğ edilir. Ancak, bu süre içerisinde karar alınamazsa, başvuru sahibine hangi nedenle bu süre içerisinde karar alınamayacağı ve kararın alınması için gereken ek sürenin bildirilmesi gerekir.

Süre sonunda, başvurunun reddine veya başvuru sahibinin aleyhine bir karar verilebilir. Başvurunun reddi veya başvuru sahibinin aleyhine verilen kararlarda, başvuru sahibi idari itirazda bulunabilir. İdari itirazın yine aleyhine sonuçlanması halinde idari yargı yoluna gidebilir. İlgilinin lehine verilen kararın sonradan iptal edilmesi veya değiştirilmesi mümkündür. Eğer lehe verilen karar yanlış veya eksik bilgilere göre verilmiş ve bu yanlış veya eksik bilgi başvuru sahibi tarafından biliniyor veya bilinmesi gerekiyor ise iptal edilir. Yine lehe verilen kararın verilmesi için gereken koşulların gerçekleşmemiş veya gerçekleşemez olması halinde, bu karar iptal edilebilir veya değiştirilebilir. Aynı şekilde, lehe verilen kararda, kararı alan şahsın bir yükümlülüğe uymaması halinde de karar iptal edilebilir.

Kararın iptali veya değiştirilmesi, kararı alan şahsa tebliğ edilir ve iptal veya değiştirme tebliğ tarihinden itibaren hüküm ifade eder.(63)

Ö- Bilgi

Herkes, fiilen tasarlanan bir ithalat veya ihracata ilişkin gümrük mevzuatının uygulanması konusunda gümrük idaresinde bilgi talep edilebilir. Ancak, fiilen tasarlanan bir ithalat ve ihracat işlemine dayanmayan, durumlarda istenen bilgi verilmez.

Bilgi talep edene ücretsiz olarak verilir. Bununla birlikte, eşyanın tahlili, ekspertizi, geri gönderilmesi gibi bir masraf gerektiren durumlarda bu masraflar bilgi talep eden kişi tarafından karşılanır.

(63) Remzi Akçin, Gümrük Mevzuatında s.105

Gerek idari karar, gerekse bağlayıcı tarife bilgisini hukuki bir niteliği bulunmasına karşın bilginin hukuki bir bağlayıcılığı yoktur. Bilgi, sadece yapılan işlemin ve mevcut mevzuatın talep edene bildirilmesinden ibarettir. Bütün bu yönleriyle bilgi, idari karar ve bağlayıcı tarife bilgisinden temel olarak daha farklı bir yapıdadır.

P- Gizli nitelikte bilgiler

Gümrük idarelerinin gümrük işlemleri nedeniyle elde ettikleri gizli nitelikteki veya gizlilik esasına tabi bilgiler mesleki sır kapsamındadır. Bu bilgilerin neler olduğu zaman içerisinde Müsteşarlıkça belirlenecektir. ancak, Vergi Usul Kanunu, Ticaret Kanunu, Bankalar Kanunu ve benzeri mevzuatla hüküm altına alınan ticari sırlar örnek olarak gösterilebilir. Mesleki sır kapsamındaki bu bilgilerin açıklanması ancak bilgiyi veren kişinin veya makamın izniyle mümkündür. Bununla birlikte, yetkili oldukları konularda veya yargı kararları gereğince mesleki sır kapsamındaki bu bilgilerin ilgili mercilere verilmesi mümkündür.

R- Belge saklama süreleri

Gümrük işlemi yapan veya yaptıran herkes, yapılan gümrük işlemine ilişkin belge ve bilgileri gümrük kontrolü amacıyla 5 yıl süre ile saklamak zorundadır. Bu beş yıllık sürenin başlangıcı, giriş veya çıkış rejimlerinde ilişkin beyannamelerin tescil edildiği yılın, diğer rejimlerde Söz konusu rejimlerin sona erdiği yılın, serbest bölgeye konulan eşya için, buralardan eşyanın çıktığı yılın sonundan itibaren işlemeye başlar. Buradaki belgelerin saklanma süresi, gümrük idaresindeki belgenin saklanması değil, gümrük işlemi yaptıran kişilerin kendilerinde kalan belgeleri saklama süresidir.(64)

(64) Remzi Akçin, Gümrük Mevzuatında.s.105

SONUÇ

Teknolojik alanda sağlanan yüksek gelişimin sonucunda üretim biçimleri kökten değişikliklere uğramıştır. Bunun etkisiyle beraber Dünya ticaretinde de yeni ve köklü değişimler yaşanmıştır. Telekomünikasyonun gelişimiyle beraber sermayenin dolaşımı çok hızlanmış, yirmi dört saat içinde tüm Dünya para piyasalarına ulaşabilir hale gelmiştir. Böylece küreselleşme denilen yeni bir olguyla beraber üretim faktörleri ile onun tabii olduğu piyasalarda Dünya ile bütünleşme ve birleşme süreci başlamış ve ticaret yapılacak alan uluslarüstü bir özellik kazanarak alabildiğince genişlemiştir.

Ticaretin bu denli geniş bir alanda yapılabilir hale gelmesi, gerek coğrafi, gerekse kültürel yakınlığı olan ülkeleri mevcut potansiyelden en fazla yararlanabilmek amacıyla, bazen sadece ticari, bazen ise ekonomik ve siyasal bütünleşmeye varacak derecede birleşmeye yöneltmiştir. İşte günümüzdeki Avrupa Birliği kıtada yaşanan savaşların etkisi haricinde, bu sebeplerden doğmuş ve özellikle süper güç ABD, uzak doğunun mükemmel temsilcisi Japonya'ya karşı ekonomik yönden bir bakıma korumak için gerçekleştirilmiştir.

Avrupa Birliği'nin temelinde, üye ülkeler arasında ticareti yaygınlaştırmak ve üçüncü ülkelere karşıda benzeri yaptırımları yapabilmek için Gümrük Birliği olgusu yatmaktadır. Gümrük Birliği onları ekonomik yönden birbirlerine daha fazla bağlayacağı gibi üçüncü ülkelere karşı ortak bir rekabet politikası, ortak bir ticaret politikası uygulama imkanı verecektir.

Avrupa Birliği, bu noktada dış ticarete sözkonusu amaçlarını gerçekleştirmek için Ortak Gümrük Tarifesini düzenlemiştir. Artık AB kendi üyeleri arasında yaptığı ticarete gümrük vergisi almayacak, üçüncü ülkelere karşı ise OGT hadleri üzerinden gümrük vergisi tahsil edecektir. Bu uygulamayı da Birliğe üye olacak olan ülkelere zorunlu bir şart olarak getirmektedir.

Birliğe yeni katılan ülkelerin uyguladığı gümrük tarifeleri ile OGT arasındaki fark giderilene kadar bir uyum süreci tanınmakta bu süreç sonunda ticaret AB'nin ortak politikalarına göre yürütülmektedir.

Türkiye bilindiği gibi o zaman ki adıyla Avrupa Topluluğu ile birlikte Katma Protokol çerçevesinde bir takım konulara uyum sağlaması için bir takvim belirlemiştir. Bu konular arasında Topluluğun Ortak Gümrük Tarifesi'ne uyumda yer almakta idi. Takvime göre Türkiye nispeten güçlü olduğu sektörlerde 12 yıllık bir uyum sürecinde 1985 yılında OGT'ye uyumu tamamlayacak, daha zayıf olduğu sektörlerde ise 22 yıllık bir süre sonunda 1.1.1995 tarihinde bunu gerçekleştirecekti. Fakat Türkiye bu yükümlülüklerini çeşitli siyasi sorunlar nedeniyle 1989 yılına kadar yerine getirmedi. Bu tarihten sonra uyum çalışmalarına başlayarak 1.1.1996 tarihinde Ortak Gümrük Tarifesi'ne uyumu gerçekleştirdi.

Bu dönemden sonra ülkemizin ticari yapısı tüm kurumları ile birlikte benzeri bir uyumlaştırmaya gitmek durumunda kaldı. 1.1.1996 tarihiyle resmen Gümrük Birliği'ne giren Türkiye, bu tarihten itibaren gerçekleştirilen İthalat ve ihracatta birliğin OGT'sini uygulamaya başladı. Artık ülkemiz AB menşeli sanayi ürünlerine gümrük vergisi uygulamazken, üçüncü ülkelere karşı da Birliğin OGT'ni uygulamaktadır. Bunun ülkemiz ekonomisi üzerindeki olası etkilerine daha önce değinilmişti. Yılın dokuzuncu ayına yaklaştığımız şu günlerde GB ile ilgili net bir sonuç çıkarabilmek için gerekli olan Dış Ticaret verilerine Ocak ayı sonu haricinde ulaşmak mümkün olamamaktadır. Eldeki verilere göre değerlendirdiğimizde ithalatın bir önceki yılın aynı dönemine göre hızlı bir artış gösterdiği ve İthalat ile İhracat arasındaki makasın ithalat lehine açıldığı gözlenmektedir. Bu beklenen bir sonuçtu, ithalatın bileşimine baktığımızda (eğer böyle devam ederse) yatırım hammaddeleri ile yarı mamullerin önemli bir yer tuttuğu, tüketim maddelerinin payının ise beklendiği gibi yüksek çıkmadığı gözlenmiştir. Buna göre bu durumun yılın tamamına yayılarak gerçekleşmesi halinde, ilerki yıllarda ülkemizin üretiminde ve ekonomisinde bir genişleme olması kaçınılmazdır.

Fakat Türkiye mali konularda bir süre zorlanacaktır. Şöyle ki, Türkiye Birliğin OGT'sini uygulamakla dış ticaret üzerinden alınan gümrük vergisi hasılatı gibi önemli bir gelir kaleminden mahrum kalmaktadır. Bunu telafi etmek amacıyla AB'nin Mali İş Birliği Deklarasyonu çerçevesinde vermeyi taahhüt ettiği parasal yardım Yunanistan'ın engellemeleri nedeniyle halen alınabilmiş değildir. Şu an için alınabilmesi de pek mümkün görülmemektedir. İşte kısa vadede ekonomimizin bu durumdan olumsuz etkilenmemesi için bir an önce farklı kaynaklar bulunması gerekmektedir.

Son olarak Türkiye, makus talihini yenmek için tek çıkar yol olarak gördüğü Avrupa Birliği'ne tam üye olmanın ilk adımını atmıştır. Bundan sonraki herşey yaşayarak görülecek ve öğrenilecektir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- AKÇİN, Remzi : Gümrük Mevzuatında Yapılan Değişiklikler, Süreç Dergisi, Sayı. 21-22, İstanbul, 1996.
- BERK, Murat : Avrupa Birliği'nin Kısa Bir Tarihi ve Türkiye İlişkisi, Süreç Dergisi, İstanbul, 1995.
- DPT : AET, V.Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No. 1871, İstanbul.
- DPT : Avrupa Topluluklarını Kuran Temel Anlaşmalar, Avrupa Topluluğu ile İlişkiler Genel Müdürlüğü, DPT Yayınları, Ankara, 1993.
- DTM : Avrupa Birliği'nin Mali Mekanizması ve Türkiye-Avrupa Birliği Mali İlişkileri, Ankara, 1995.
- DTM : Bölgesel Entegrasyon Anlaşmaları, Ankara, 1995
- DTM : Dış Ticaret Yönüyle Gümrük Birliği El Kitabı, OAİB, Ankara, 1996.
- DTM : Türkiye-AB İlişkileri, Mali İşbirliği Deklarasyonu, Ankara, 1995

- DTM : Türkiye-AB İlişkileri, Ortaklık Konseyi Kararı, Ankara, 1995.
- DTM : 1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı Md. 14/1
- GÜNUĞUR, Haluk : Avrupa Birliği Bütünleşmesinin Tarihsel Gelişimi, Dünü, Bugünü, Yarını, AB El Kitabı, T.C.Merkez Bankası. Personel Genel Müdürlüğü, Ankara, 1996.
- HDTM : Avrupa Topluluğu ve Türkiye, Ankara, 1993.
- HEPER, Fethi : Gümrük Birliği'ne Geçerken Vergileme. Eskişehir Sanayi Odası Bülteni, Sayı: 288, Eskişehir, 1995
- İKV : Gümrük Birliği'nin Türk Ekonomisine Etkileri Önlemler ve Öneriler, Yayın No. 125.
- İKV : 40 Soruda Türkiye-AB Gümrük Birliği, Yayın No. 130, İstanbul 1994.
- KALEAĞASI, Bige
SERDAROĞLU, Selcan : Avrupa Birliği Kurumları ve Türkiye-Avrupa Birliği Ortaklık Organları, İKV, Yayın No: 133, İstanbul, 1995.
- KARLUK, Rıdvan : Avrupa Birliği ve Türkiye, İMKB, İstanbul, 1996.
- KARLUK, Rıdvan : Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisine Muhtemel Etkileri, Süreç Dergisi, Sayı. 17-18, İstanbul, 1995.
- TÖRE, Nahit : Ekonomik Bütünleşme Kuramı, Avrupa Birliği El Kitabı Merkez Bankası Personel Genel Md. Yayını, Ankara, 1995.

- ULUDAĞ, Ramazan : Avrupa Topluluğu ve Türk Vergi Sisteminin Top-
luluk Modeline Uyumu, Maliye ve Gümrük Ba -
kanlığı, Araştırma, Planlama ve Koordinasyon
Kurulu, Yayın No: 1988/302, Ankara, 1988.
- VAKIFBANK : Gümrük Birliği'nin Türk Ekonomisine Muhtemel
Etkileri, Araştırma Dizisi No. 1, Ankara, 1995.
- _____ : Anka Günlük Ekonomik Bülteni, Yıl: 22,
Sayı: 5318. Ankara, 1.8.1996
- _____ : Council Regulation (EEC) No. 333/85 of 5
December 1985, Official Journal.
- _____ : Eskişehir Sanayi Odası Bülteni, 96'Gümrük
Birliği, Yayın No: 284, Eskişehir, 1995.
- _____ : Roma Anlaşması, Madde 19.
- _____ : Süreç Dergisi, Hassas Ürünleri Yönelik Telafi
Edici Vergi Uygulaması, Sayı: 21-22, İstanbul,
1996.
- _____ : T.C. Resmi Gazete (Muhtelif Sayılar)